

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE ZARAGOZA

SIGNATURA: I - 107

Cathon eum glosa sua s.l s.a

Lathon cum glofa sua.

ummi deus largitor pre

mij/via constans/fons refrigerij/terre vices
obtemperans:a quo stillat totius gracie pleni
tudo/sufficienti mihi doctrine pocula:salutaris
donum conferat gracie:vt filius meus ebetar
torpore/dehidia denigratus/octozumqz rubigl
ne:excellensissimis/efficacissimisqz doctrine donibz acutetur:et ve
sensus meo interior execatus erroris nebulo/et cecitatis pfoissus
cuspidem elimate lugubri principe tenebrarum luminoz fulgoze
divini pneumatris misericorditer illustretur.Ob hqz fratrez carissi
mi:deprecemur omnes vnanimes sumum fontem misericordies
vt insulcis nostrorum cordiz fundat rozem sui carissimatis vt spi
ritus noster inclusus ossibus/carnis oppresus pondere:ad sum
mox bonoz eleuetur noticiam.z cor nostrum velatum fantasma
tibus/lintheo carnis exuta sumum bonuz intelligat/intellige
do diligat/diligendo possideat/z sic misericordetur a vicijs/sancti
ficitur a dño/z per operationes corporis meritorias adipiscatur
eternitatis gloriam/situatus irreuocabiliter inter concilios vra
nicos ecclesie triumphantis/vbi sedet unica trinitas maiestatis
in solio/suauiter disponens diuina celestia sive terreltria/videns
eternitatis in speculo cuncta preterita presentia vel futura:qd no
bis tribuat plasmator omnium cur regnum est permanet sine fine. amē

Egimus in catico prouerbioz salomonis,fili mi bibe aquā
de cisterna tua/z fluente ruteri:vt fontes tuu virtuentur fos
ras/z in plateis aquas spergentur.Filius dicitur quandoqz rōne
generationis.Filius ante diem patris incurrit in annos.Quādo
qz ratione fructificationis z informationis.Unde in psalmo 82.
Venite fili audite me:unorem domini docebo vos.Et ita accipic
hic.Item bibere est verbum naturale.bibere enim ponitur pro in
telligere.vñ in alexan.Aleqz hec dicente vigili bibt aure magistz
bibit id est intelligit.Item hoc uomen aqua licet multas habeat
significationes tamen prout hic accipitur/idem est Q sapientia.
Uñ in libro sapientie dz.Et aqua sapientie salutaris potavit eos
Et in isaia dicitur.Omnes sitientes venite ad aquas/ id est ad sa
plentiam vel ad doctrinam suscipiendam.Item notandum est q
aqua abluit immundicias/sedat sum. refrigerat calorem. fecun
dat abundantiam. et est communis.Z simili doctrina sapientis ab
luit prauos mores.Uñ salomō in puerbijs.Argue sapientē z di
liget te. doce iustum z festinabit accipere scz doctrinam z correcti
8. .j.

onem. Et sicut aqua abluit fortes exteriores: ita sapientia interiores. Sedat situm id est cupiditatem / et auariciam. Unde in euangelio. Qui bibit ex hac aqua non fiet in eternum eccl. Refrigerat motus illicitos / et lasciviam carnis contra rationem hominis im petum facientes. secundat animus auditoris. Unde in alepan. Inebuit irriguam secundans imbribus aurez / id est doctrina animus secundantem. Item debet esse communis. quia quanto quis alios instruit: tanto sibi magis scientiam multiplicat et acquirit. iuxta il lud. Qui alienum docet scipium instruit. Scientia enim sic describitur. Scientia est thesaurus incomparabilis / nobilis animis possessione. que distributa per partes suscipit incrementum. et auarum designatur possessorum: nisi distribuatur cito elabitur. De commendatione philosophie ita dicit magister christianus. Sicut aurum thesaurorum acquire sciencie. debet emi. nequit demi veneno maleficie. fraudes surum/dentes murs: non timet sciencia. Confert motes et honores. et irret vicia. Danc acquire opis mire est ipsas pectentibus. Dac ditatus/honoratus modis eris omnibus. Item scientia est quidam thesaurus qui nec igne comburitur. nec tinea corroditur. quam latro non espoliat. nec sinet hominem in anxietate mori. Item de commendatione philosophie dicit Tullius. O dulcis mirabilis virtutum ornatrix. vicioz expurgatrix. curarum remonto. ad eterne beatitudinis meritu te extendis. Item Salomon dicit de sciencia. O filioi mei doctrinam magis et thesaurum diligite. Unde quidam. plns probo thesaurum docti et divitis auxiliis. Item Cisterna est concava aque receptiva resonans. Per culternam mens hominis in hoc loco designatur. Mens enim hominis debet esse per humilitatem concava. et sic aque doctrine receptiva. Unde in canticis. Purpura regis tenalibus iungitur: id est recordatio passionis christi que est menti hominis similis quod debet esse concava per humilitatem. resonans per instructionem et informationem. Ut ergo predicta auctoritas breviter colligat: bibere aquam de cisterna est mentez hominis audire et intelligere et memorie commendare scientiaz et doctrinaz flueta putet diruari. fontes foras et in plateis aquas spargerentib[us] aliud esse existimo nisi sapientiam libenti animo vniuersos et singulos virtutibus et sciencias informare. Cum igitur de cisterna presentis opusculi possit haurire cuilibet potum sciencie salutaris: quod appetet per primus mandatum huius libelluli. cum sit de timore domini: quem sapiente totu[m] esse constat exordiis: quod etiam satis innuit auctor iste/nos invitatis ad sapientiam. ubi dicit ut sapiens viuas audi que discere possis.

subiungens. ergo addes et que sit sapientia disce legendo. Quod siquidem satis elicetur ex interpretatione vocabuli. Latet enim gressorum ydiomate alantis sapientis dicitur. Idcirco presentis carminis sapientissima coherentes dogmatib[us] (qui nihil est dicit hoc eius. cuius orum causa legitima non precedat) huius ortu libri siue principio causam quadruplicem que concurrat ad constitutio nem rei cuiuslibet inquiramus materialem sciz et finaliem. efficiem et formales. Causa materialis igitur siue materia huius libri quod ideo est: sunt quatuor virtutes cardinales. sciz prudentia/ iusticia fortitudine/temperantia. que dicuntur cardinales metaphorice. qui sicut ostium naturae in cardine: ita omnes aliae virtutes ad istas quatuor: ut species ad sua genera principaliter reducuntur. Prima via introducit. sciz prudentia. per prudentiam introducitur in scientias et virtutibus homo prudens que sic describitur. Prudentia est virtus per quam homo que cogitat/ vel que agit ad lumina dirigit rationis. Uel sic describitur sy[ntagma] tullium. Prudentia est bona rerum malarumq[ue] rerum cognitio. siue descriptio cuius electione unus et detestatione alterius. Danc commendat ubi dicitur [Consultus esto] Eius autem sunt tres species. sciz intellectus siue intelligentia quod idem est ratio siue prouidentia/ et memoria. Prima sic describitur. Intelligentia est per quam animus ad audiendum licita trahitur. Et hanc tangit ubi dicitur [Precepta mea ita legito ut intelligas] Et ibi [Ante vocem] Secunda sic describitur. Ratio siue prudenter est contrariaz viciorum cautela. Et hanc tangit ubi dicitur [Foro te para] Tertia vero sic describitur. Memoria est virtus ad dimittendum vicia/virtutes recolens. Unde seneca. Inter omnia nature commoda/nihil dignius memoria reperitur. Et hoc tangit ibi [Quod legeris memento] Secunda vero principalis dirigit. sciz iusticia. qui per iustitiam ad regna celestia dirigunt homo iustus. que sic describitur. Iustitia est virtus conservatrix humane societatis/que ture communitatis confert vnicuiq[ue] et suum est. Et est duplex iusticia. sciz naturalis et positiva. Naturalis est vis creata que in suis consistit. Positiva que vnicuiq[ue] quod suum est attribuit. sciz deitati cultum et obedientiam. humanitati iura. Et hoc multipliciter. sciz maliori reverentiam. compari concordiam. minori disciplinis subipsi computationem et penitentiam pro peccatis. et hoc tangit ibi [Stude agere quod iustus est] Eius quinq[ue] sunt species scilicet pietas. religio. gracia. obseruantia. veritas. Prima sic describitur. Pietas est virtus per quam homo primo et in creatura se benignus ostendit. et hoc tangit ubi dicitur [Parentes am] Secunda describitur

sic. Religio est virtus per qua; homo reddit deo qd suum est. s; qz
obedientiam z honorem, de qua dicit ibi [Deo supplica] Tertia sic
describitur. Gracia est virtus que deo z hominibus reddit amabi
lem possessores, de qua dicit ibi Saluta libenter Quarta sic. Ob
servantia est obseruatio dignitatis in aliquo, vel virtus que dicit
ponit hominem vt impendat cuilibet reverentiam qualem debet:
vnde illud [Maiori cede, minorem ne contempseris] Quinta sic.
Veritas est virtus que vicium duplicitis subducendo abhorret, s;
falsitatem qz falsitas est duplicitis vicium seducendo. Unde illud
Nil mentire Tertia vero principalis vincit. s. fortitudo. Fortis
enim quilibet debet in hac lacrimarum valle spirituales hostias
enundum vicer carnem z demones: viriliter expugnare quia mun
dus caro demona diversa mouent prelia. Nec autem describitur
in hunc modum. Fortitudo est virtus per qua; animus aduersus
non frangitur nec prosperis eleuatur. Vel sic. Fortitudo est peri
culorum sine rationis turbatione/susceptioneqz labore diuina
per pessimo. vt ibi Pugna pro patria] Vel: fortitudo est vis aggre
gandi ardua/tollerandi aduersa, quia nihil insuperabile fort. Et
alibi In via virtutis nulla est via. Nec autem habet tres filias/
scz magnificientiam: patienciam, z perseverantiam. prima sic de
scribitur. Magnificientia est virtus que res difficiles proposse ag
gredi non abhorret, vt hic pugna pro patria] Secunda sic. Patien
cia est virtus per qua; homo fortune minas equo animo sustinet.
Unde illud patere legem qua; ipse tuleris Tertia sic. Perseveran
tia est virtus que facit hominem cu; spe de bono in melius prosequi
Unde illud virtute vere] quarta vero principalis temperat sciz
temperantia. Et describitur sic. Temperantia est pie z sobrie viue
re in hoc mundo, z abstinere a carnalibus desideriis, que dicun
tur aduersus animam militare. Unde prudentius, fervent bella
horrida: fervent ossibus inclusa zc]. quia caro concupiscit aduer
sus spiritum. spiritus autem aduersus carnem zc. que sic descri
bitur alter. Temperantia est virtus cohibens motu illicitos suas
prosperitatis in nos impetum facientes, vel sic. Temperantia est
virtus cogitationes impetuosas cohibens illicitasqz refrenans,
vel sic. Temperantia est virtus in rationis libidinem et in alios
motus illicitos firma dominatio, que tangitur ibi vino te rēpe
rantia. cōuiua raro, que triplicem parit progeniem. s. continentia
clementiam, z modestiam, prima sic describitur. Continentia est vir
tus cohibens motus carnis illicitos. vñ illud [Trasci abs re noli
Secunda sic. Clementia est virtus per qua erga oēs ita nos habem

de nobis conqueri nemo potest. vñ illud blandus esto] Tertia
sic. Modestia est virtus vestrum z ciborum querens veritatem, et
nō superfluentem. vñ illud verecundiam serua] Et sic patet que
sit causa materialis sive materia huius libri. Intentio versatur cir
ca materialis. s. circa predictas virtutes z earum species rationuz
Intentio enim auctoris est: non tantū carnalem filium: sed vniuer
sos homines/quos more boni vicari specialiter appellat filios/
qui a via victorum erronea p; precepta sua salutifera intendit ad
p;iam reducere veritatis. Laus vero finalis est veritas que ē p;is
p;ata quātū ad proprium filium, z cōmuni quātū ad nos. s. vt p;
lecto libro/extirpati vice, moze prudentis agricole/virtutus se
minis nostris in cordibus inseramus. Et sic virtusqz vire calamita
tem t misericordiam per dei adiutorium euitemus. Laus efficiens est
ignota, i. ignote autoritatis, qz aucto; presentis operis ignoratur.
hinc est q; de libellis dicitur apocryphus est, ab apos qd ē valde
z cripbos qd est obscurum vel dubium. Valde enim dubius est z
obscurum: quis composuerit presens opus. In publicis enīz ethi
coz sentenciis duos tanē cathones legitur fuisse, quozymnus
dicebatur censorius a censeo, es, qz in urbe romana de moribus
hominum censor erat quē constat ante tempus iulij cesaris expi
rasse. Alter vero dicebatur vticenses ab utica ciuitate, in qua seip
sum veneno hauietus interfecit. Maluit enim vitam finire corpo
reaz, q; sub imperio cesaris amittere libertatem. Sed pstat q; neuer
illorū op; cōposuit. Alter enīz vt dictū ē ante xp; iulij cesari
expiravit. Alter i tpe iulij cesari seipsum vt pretacū ē veneno inter
fecit. Sz pstat liquide lucanus fuisse post iulium qui facta erū descrip
sit de quo in hoc opere nos habemus. s. Si romana cupis z pu
nica noscere bella. Lucanum queras zc]. Patet ergo aucto; hu
ius libri post lucanuz fuisse, z nulla auctoritas restatur fuisse ter
tiū cathonem, nisi illum de quo dixit derisorie Juvenalis. s. ter
cius ex celo cecidit catho zc], hoc enim dicebat de quodaz qui re
ligiosum se fingebat. Alij autem dicunt q; seneca hoc opus com
posuit. Alij dicunt q; iohannes crisostom⁹ ita dictus a critis qd ē
aurum, z thomos qd est os, quasi habens os aureum. hoc est fa
cundiam desiderabilem super aurum z lapidem preciosum. Und
potest dici. Indiscissa manet z adhuc sub iudice lis est. Dicunt enī
quidaz q; sic intitulatur. Incipit ethica cathonis, i. moralis sci
cia. Non q; catho composuerit. sed q; ille qui composuit ipsuz ca
thonis nomine vt esset autoritabilior appellauit. Et sic patet cui
parte philosophie supponatur. s. ethice, Lihis enim grece mos

latine. ycos sciencia. quasi moralis sciencia. Tractat enī de moribus et virtutib⁹. Sunt enī tres partes philosophie. sc̄. naturalis de qua tractant physici. rationalis de qua tractant logici. moralis de qua tractant autores qui loquuntur de monibus. Sciencia enī moralis est de expulsione vici⁹. et a deptione virtutis. virt⁹ enī sic describitur. Utrus est animi habitus. nature veneratio. morum pietas. cultus diuinitatis vel honestatis honor hominis. beatitudinis meritum sempiterne. Alius titulus assignatur sic. Incipit diligium cathomis. et de a dyā qđ est duo. a Rigos qđ est dōsus: qđ semper in duobus versibus una autoris sententia continetur. Alij dicunt et rimina talis ē. Incipit talius de preceptis cathomis. qđ sp̄se h⁹ quodā opus hoc ap̄posuit cu⁹ aggressus esset rhetoricae describendā. sed libri⁹ su⁹ sub nole persone magis autorisabilis sc̄. cathomis vt legetur libentius nūcupauit. Causa vero formalis est modus agendi qui est duplex. prosaicus. s. vt habetur in prologo. et metric⁹ vt habetur in executione. Utitur enī stilo ex metro opus su⁹ post distinctiones quatuor distinguendo. Notandum est ergo qđ autor operi suo premittit prologum in cuius prima parte considerans autor homines ultra modus secularibus desiderio inbiantes. et a via veritatis remotos se daturum auxiliu⁹ pollicet cum dicit. Cum animaduerterē. In secunda parte alloquitur filium suū et omnes sub persona filij sui eisdem beneviuendi insinuans rationē. cū dicit. Nunc te fili carissime. In tertia agit de cultu domino. cū dicit. Iacqz deo supplica. In quarta agit de pietate erga parentes et cognatos. vt ibi. Parētes ama. Lognatos cole. In quinta et ultima de virtutibus et sciencis agit et cautela viciorum. et in hoc terminatur prologus iste. Dicit g. sic. Lū animaduerterē. Notandum est qđ hec particula cum: multas habet significaciones. quādoqz tenetur copulatiue. vt hic ego cu⁹ petro currimus. i. ego et petrus. Qñqz associatiue. vt cu⁹ dō. sancte dyonisii cum socijs suis ora pro nobis. Quādoqz informatiue. vt hic. Non men significat substantiam cuius qualitate. Quādoqz rēpus. vt hic. Lū locus affuerit te precor esse virum. et in hoc loco. Lū animaduerterē eccl. Quādoqz notat causam. vt hic. Lū tu sis me⁹ amic⁹: debebo te diligere. Quādoqz notat instrumentum. vt hic. per centio te eum baculo. Quādoqz notat habitum. vt hic. Cum gladijs et fustibus exierunt obuiam domino. Quādoqz notat dominium. vt hic. ille vadit cum rege et rex cum eo. Quādoqz virtutitatem notat. vt cu⁹ dō. pacē feci cu⁹ adversario meo. Quādoqz notat cōhabitationem. vt ille moratur cum magistro in domo. Qñqz atriciatē

Et hic factum est silentium in celo dum coluber. i. draco pugnat cum michaеле. i. contra michaelem. Quādoqz notat cōcomitantiam in loco. unde in euan. Et tu cū illo eras dixerunt iudei ad petrus qui calefaciebat se ad prunas cū ceperūt iefum. Uſi. Lopulat associat. dat formā. rēpoza. causam. Instrumenta notat. habitum. si mul et dominatur. Prodest. aut habitat. dat contra. concomitantur. In hoc autem loco notat tēpus hec dictio cu⁹. et precedit verbum qđ habet vim relationis in se inclusam. idem enī est cu⁹ a animaduerterē. i. illo tempore quo animaduerterē. Uel potest teneri causa. satue. qđ tāgit causa; suscepti operis. sicut patet. Dis vīsis līa vīdatur.

Am animaduerterē qđ plurimos homines errare grauiter in via morū Succurrentum et consulendum opinioni eorum fore existimauī/marīme ut gloriose viverent: et honoreni contingenter.

Id est vertendo in animo meo perciperem. i. sepe considerarem vel cogitarem. Et nota qđ animaduertero. tis. duas habet significaciones. quia animaduertero. ris. prout est deponens idem est qđ punio punis. Unde apostolus. Animaduertendi sunt facinorosi. quia bruti ad humana descendentes vel declinantes. i. peccata. humanum enim peccare est sed dyabolicum est perseverare. Et ibi. lex animaduerterit. id est punit. et animaduertero. tis. neutrū. id est qđ cogitare. qđ plurimos. i. valde plurimos. quia multi sūt vocati: pauci vero electi. Et notandum qđ hec dictio qđ multipliciter sumitur. Quandoqz associatiue. quandoqz augmentatiue. quandoqz comparatiue. quandoqz negative. vnde versus. Associatiue qđ ponitur vt probat ille. Verbula qui tuut hic currunt am vir mulierq. Denotat a augmentum qđ: testatur cato dicens. In mores grauiter nunc vir qđ plurimus errat. Comparat interdū velut hic exempla probabunt. fornix alexander clarus qđ somnior extat. Ab negat interdū. sicut dauid probat esse. Res bona sepa. ure domino stat principibus qđ. Quandoqz augmentatiue. vt qđ plures id est valde plures. Sed cum dico qđ plurimos. ibi capitū qđ tammodo ad ornatum quia ultra superlativum gradū non ē augmentatione. homines dico. quia debent esse rationales. sed per primam vitam facti sunt brutales. Errare. i. erroribus vacare. et

vicioz et a via veritatis et virtutis et rationis discedere graniter. Id est ad grauamen anime sue. et per hoc innuit illos non tantum venialiter sed etiam mortaliter delinquentes in via morum. i. cum deberent esse in via morum bonorum. et in ratione et in sciencia. et in noticia veritatis. Et notandum est quod aliud est errare in via morum et fidei. aliud extra viam morum et fidei. In via morum errant illi qui illi qui quādoque vicioz inherent. Extra viam morum errant illi qui semper vicioz inherent. Potest ergo dici quod pagani errant extra fidem catholicam. christiani vero peccantes in fide catholicā. Eius ergo eos ita perciperez a virtutibus et erroribus deviantes exiſtu māri. i. in corde meo bonum esse proposui et valde vtile cogitauſt. i. fore. i. me futurum esse. Unde illud. Dic de venturis fore de p̄fētib⁹ esse. et Ouidius. Eſſe quoq; in fatis reminiſcitur affōne tempus. i. futurum esse succurrendū. i. subuenientum per aliquas tractatum et auxiliandū quantum ad tempus et consilidādū id est filium prebendum quantum ad animam et quantū ad corporis. quia vtrūq; indiget cōſilio opinioni. i. praecepiſtūmationi Leoz. taliter delinquentium. quod credebant se bene vivere. et nō bene vivebant et sic fallabantur. quod fallitur insipiens cum se putat esse scientem. Similiter putabant bona esse mala. Versus. Stult⁹ stulticiam semper putat esse soppiam. quod opinio est. rerum incertarum sub nulla firma ratione existimatio. Unde opinioni. i. fame eoꝝ ut recuperarent per mea documenta siue dogmata bonaꝝ famam maxime. i. precipue ut gloriose viverent. i. ut viveret virtuose et honeste in hoc seculo. quod dicit philosophus qui vivit in honeste: non vivit. Unde. i. Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago gloriose. i. glorificando in deo quod dicitur. qui gloriat in domino glorie. et honorem conseruent. i. secularem dignitatecōsequerentur. per bonos mores et honorem vite eterne per bonas famam. vel vitam.

Nunc te fili carissime docebo quo pacto mores tui animi componas. Arguitur mea precepta legitor: ut intelligas. Legere enim et non intelligere: negligere est.

Dic incipit secunda pars huius prohemij in qua filium suum alloquitur: et sub persona filii auditorem quolibet: eidem beneficii insinuans rationem. vel sic autor: iste more aliorum poetarū

beneſcrutantibus tria facie. proponit ubi dicitur. **Cō animaduertere.** Invocat ubi dicitur. **Nunc te fili carissime.** Narrat ubi dicitur. **Si deſt anumus.** finita ergo propositione accedit ad invocations in vocans filium suū. et sub persona filii omnes alios alloquens in hunc modum. **O carissime fili.** per hoc quod dicit carissime capitat beatitudinem. per hoc quod dicit fili. ostendit se habere cum eis amicaciam ampliorem. Quod patet. quia filius alius est aliquando causus vicinis. carior cognatis. carissimus vero patri et matre. et sic loquitur exp̄tissime. **Docebo te.** i. tibi consulas. **Quo pacto.** i. quo ordine vel qua ratione. vel quo pacto. i. quo pacis actu. quod pacto est non plurimum sed duorum idem assensu et conuentio. vel pactu est inter dissidentes affectu gracie conditio diffinita. **Componas.** id est ordinis. adaptas et informes. **Mores tui animi.** i. cogitationes tui animi vel motiuam. i. animū tuum ad hoc vivis monginas et virtuosas. vel sic. **Docebo te.** i. instruam. **Quo pacto.** i. quo ordine et quo modo. **cōponas.** i. simul ponas. **Mores tui animi.** id est omnes virtutes cardinales. per quas mores et alias virtutes acquirimus. per quas etiam debent tam cogitationes animi et operationes et locutiones corporis dispensari. Et bene dicit **componas.** i. simul ponas. quod quatuor virtutes cardinales. scilicet. prudētia. fortitudo. temperantia sunt soiores talis nature. Quod nunquam se deserunt. et qui habet unam. habet reliquias. Et qui caret una: alijs omnibus spoliatur. **Ligitur.** illatiue legatur quādoquidē ita est quod filius meus es. et volo te docere. quod precepta patris bona sunt ad filium legitimū. i. colligitur vel legitimū. i. p̄ lectiones discito mea precepta. i. mea documenta. ita. i. tali modo et tali aspectu. Ut intelligas. i. intus legas et retineas. et ad memoriam reducas. et noli obliuioni tradere. **Legito.** dicit quantum ad litteram. ut intellegas quantum ad sensum. quod littera occidit. spiritus autem viviscat. Unū thobias. perimit puerla legente līra. vivificat spūialis horū. **Legere.** i. lectōnes audire et līram exteriꝝ corticē. i. certe et nō intelligere. i. nō intelligere sensus qui latet in līra nec memoriā p̄medare. immo obliuioni sicut puerū negligere ē. i. audita vilipendere. quod dicit phisus et lectio lecta et nō intellecta est res negligēta. Unū paulus. Lectionem doctrine noli negligere. sed gratias que vite ē. q.d. iste cōtempor lectoris. qui animū sub ad instructiōnis documentū nō applicat. Et qui doctrinā cōspicit seipsum. Scipit et seducit. Dicit isti. Quod ad virtutes difficile surgimꝝ: ad viaꝝ p̄o sine labore dilabimur. Itaq; deo supplica. Criminata secunda piticula in qua filius suū et quilibet sub p̄sona filii ad legēdū et ad intelli-

gendum sua documenta allicit. In hoc loco tercias aggreditur particulam huius prohemij. In qua agit de cultu domino: et dat principale mandatum de dei obseruantia dicens ita [Isaqz] i. ideo [deo supplica] i. supplicabiliter deo precare. et animu[m] tuu[m] da deo omni potenti[us] repte creatori sumo. qui te ad imaginem suam et similitudines creauit. et qui te pascit. et qui te vivere facit. et qui pro te sanguinem suum fudit. et qui ad eterna premia te expectat. Et hoc est sumnum preceptum. et concordat satis scripturis theologicis. Quia dei dilectio precipuum preceptum est in lege. Unde dilige dominum deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua. Et alibi. Primum quod regnum dei et omnia adjacentur vobis. Et psal. dicit et optime inicium sapientia timor domini. Tunc ergo deum. et mandata eius observa. et bene tibi erit. Unde timentibus deum nihil deficit. et deum nosse est vivere. et ipsi seruire regnare est. Supplica ergo deo. et non deo. Unde deus per os psalmiste dicit. Videte quod ego sum solus et non est aliis deus propter me subiungens. Ego occidam et ego vivere faciam. Pater ergo quod deus per ceteris sit colendus: quia in manibus eius mores et vita. Deo dicitur in lucidario. Deus est tam admirabilis suavitatis. et inestimabilis pulchritudinis ut angeli qui septuplo solem sua pulchritudine vincunt: in eo iunguntur desiderant aspicere. Nec est mirum si eius pulchritudine vel visione melliflua gloriantur. Nam deus est summum/quo nihil melius: nec suis nec erit. Nemo mortalium deum vidit unde. quia homo non posset frui tam subtilissima/et clarissima visione: donec clarificetur post mortem in carne et spiritu. Deus his theologos est vita iustorum et gaudium bonorum/ spes eterne beatitudinis. His philosophos vero: Deus est cuius centrum est ubique/ circumspectatio vero natus. Et dicitur deus quasi dans eternam vitam suis. [Parentes amant] Premonito filio suo ad amorem summi patris qui tortus pater est creature: in hoc loco monet ipsum ad amorem patris carnalis. Primum enim preceptum est deum diligere. Sunt vero deces precepta legis/ que continentur in libro decalogi/ que tradita fuerunt moysi in veteri lege. Dicitur autem decalogus a deca quod est decem. et logos quod est sermo. Inde dicitur decalogos. liber iunens decem precepta dominica. Sunt ergo ista que continentur in his tabulis. Unus credere deum: nec vanas iures per ipsum. Sabbata sanctifices/ venerare parentes. Non sis occisor/ fur/ mech[anist] testis iniquus. Non desiderabis res proximi/ neque occupabis uxoris eius. Dicit ergo parentes amant. Et nota quod parentes sunt superiores/ et inferiores/ et a latere descendentes: et oes teneris amare: sed dispari rube.

Superiores sunt pater et mater quos amare teneris eis maximo affectu/ et maxima reverentia. Inter omnes patres quod te generauit quod tibi necessaria ministravit quod te docuit/ et doceri fecit. Matrem quod te peperit/ et lactauit: et pro te dolores protulit/ a miseras comporauit. Preterea quod mandatum est in lege: honorare patrem et matrem eis. Et in thobiade dicitur. Et pater et matris potiaris honore eis. Preterea alibi dicit. Si quis patrem vel matrem maledixit morte morietur. Inferiores sunt filii et filie/ qui debent amare eis magnō appetitu/ et magna reverentia: et a pere et matre fideliter erudivi. Et fratres et sorores sunt a latere descendentes: et hi debent amari scilicet partis affectu/ et parti reverentia/ et mediocriter affectari. Sed nota quod pater et mater: parentes proprie nuncupantur. Pater: quod causa prolis est et efficiens. Mater quod parit et est causa recipiens. et ideo sic glossandum est: parentes amant. id est patrem et matrem cum omnibus appetitu et reverentia. Unde sanctus blasius. Parentes nostros ut propria viscera diligamus. Et alibi honorare patrem et matrem ut veniat tibi beatitudo a domino eis. [Cognatos cole] Modo docet nos auctor cognatos et proximos venerari. Et nota quod non solum de cognatis carnalibus et de consanguinitate intendit: sed etiam de quibuscumque christianis et proximis qui cognati et fratres nostri sunt. quo ad deum et ideo iuxta illud. Qui facit opera patris mei. ipse est mihi pater et soror et frater. Et dicitur cognatus a con. quod est simul et natus quasi simul natus. id est eadem consanguinitate. Dicit enim hieronimus. Omneum hominem fratrem tuum esse iudicat. Memetio quod unus artifex condidit nos. et omnes sumus ab eodem patre natu[m] scilicet ab adam. et ab eadē matre scilicet eua. et ab eadē materia scilicet limo terre. et ab eodem creatore creati sumus. unde omnes ad unicum sumus cognati. dicit ergo [Cognatos cole] id est proximos tuos diligere et venerare. si sint sapientes. vel [cole] id est na vestibus et cibaribus. si sint pauperes et nudi. Unde quidam. Si nudis amicis: sanctis potius amicis. Itud verbum colo est verbum polisenu[m]. Unde colo deum. id est honoro. Colo amicos. id est diligere. Unde versus. Agros. rus. formam. superos colitur atque parentes. Hos arat. hoc habitat. ornat. honorat. amat. [Datum serua] Dic incipit quinta pars et ultima huius prohemij in qua agit de virtutibus et moribus et cautela multiplici viciorum ita dicens. [Datum serua] id est rem tibi dispositam et commissam sciatis bene et diligenter custodiare. vel [datum serua] id est rem tibi dataz ab aliqua aliqua persona diu in memoriam dantis habeas: ut libenter detibi aliquid. vel [datum serua] id est substantiaz tibi data prodigaliter

non expendas. Quidam enim excedunt largius res sibi datus, non labore proprio acquisitas. vel [datum serua]. i. illum qui tibi dederit munera in memoriam habeas: vt idem in tempore retrahas opportuno. quia munera sumpta ligant. vel [serua]. i. caue [datur]. i. rem quā vult aliquis dare tibi. Quia dicitur in thos biade. Nonnūq[ue] fuge & dabitur susceptio doni. Arbitrij vendit li berioris opes. preterea dicitur. Si plurimumq[ue] datum nō respue tec. vel [datum serua]. i. q[uod] vis dare serua: & cōsidera ante[m] des quia dicitur infra. Eui des video. Datum enī dicitur ante[m] des. donum vero cum datur. vel [datum]. i. quinq[ue] sensus corporales quos deus tibi contulit: & scientias quā tibi dñs erogauit: vt eas multiplices & reliquias distribuas diligenter: vt cum in die iudicij oportebit te vilificationis tue reddere rationes: possis dicere. Dñe quinq[ue] talenta tradidisti tec. & dicacur tibi. Euge euge serue bone [fo]to te para. Nota q[uod] duplex est fo[rum] sc̄s causale vbi tractantur cause. & venale vbi vēduntur merces. Unde sensus est [para te fo ro]. i. negotijs forensibus vt sis facundus & sapiens q[uod] quatuor sunt necessaria in fo[rum] causarum sc̄s accusare. respondere. iudicare & testificare. sic igitur informa te in actibus & morib[us] vt in fo[rum] causarum non accuseris ab aliquo in honeste vt scias si accusatus fueris propter delictum aliquid respondere. vt si in iudicio electus fueris. s[ic] rationis calculum arbitris. non ira v[er]o odio. precibus vel muneribus vacuatus vt sit apud te accepto perso narum. q[uod] dicitur. Judicis est recti nec munere nec piece flecti. Ju dicy recte tu libram dirige. nec te. 'Iudex electe precio' nec pro pre ce flecte. vel [para te fo[rum]] sc̄s rerum venalium. i. sic vēdas & emas vt neminem decipias nec proprie imprudentiam tuam inscius de trimentum incurras. vel [fo[rum]]. i. dei iudicio. vnde estote parati. q[uod] nescitis horam neq[ue] diem. Cum bonis ambula. i. cum bonis hominibus & sapientibus obleruationem habeas: vt quorum insiunctus fueris consortio: eoq[ue] proficias & exemplo. Unde salomon in proverbijs. Qui cus sapiente graditur: sapiens efficitur. Similiter qui cum prauis & stultis: prauus & stultus efficitur. Vñ dñ. cum sancto sanctus eris tec. & alibi. Tu peruerteris: si peruerteris socieris. Si sanctum sequeris: tu quoq[ue] sanctus eris. ergo [cū] bo nis ambula. i. vade tec. Ante[m] voceris ad consilium ne accesi seris. i. ad consilentes & loquentes tacite & secrete noli accedere: nisi prius ab aliquo appelleris ne tibi possit reputari arrogante & ascribi. vel tue ignorantie. q[uod] ex quo aliquis accedit ad consilium nō vocatus: vides & illud sine sua nō possit perpetrari sapientia

et etiam ne tibi dicatur: amice retrocede a nobis nā colloquimur res arduas. & sic cu[m] pudore deceat te reverti. Vel ne dicatur. Lu pus est in fabula. Vel ne turbae cōmune q[uod] est malū. vel ne reus alicui p[ro]crimatis videaris. Vñ infra dñ. Ne cures si quis tacito ser mone loquatur. Mundus esto. i. honestus vita & cōscientia/hone state tripli. s. cordis/oris/ r[ati]o[n]is. vt sic placeas deo et ho[bi]bus. q[uod] legitur. beati mundo corde. quoniam ipsi dñi videbunt eten. q[uod] mundus nō mundat zc. Mundus enim est suo nomini p[ro]strarius totius fraudis ac nequitie replet[us] miseris et pauperes vilipendens. maionibus reverentiam inferens. de peiori in peius quotidie labens. vel [mundus]. i. mundo similis vt perficiaris q[uod] elementis. Saluta libenter. i. affectuose non adulatio[n]is cā. sed cum bono desiderio voluntatis/ sc̄s & alterius salutē: vt tuā proprias cōsideres & affectes. vel [saluta libenter]. i. illib a quo sa lutaberis. lict dicatur. nemine in via salutaueris. verū ē causa adulatio[n]is. Majori cede. i. locū da & obedi in verbis et in alijs. Majori supple in scientijs: sicut magistro tuo. vel majori etate: sicut seni. vel potentia: sicuti dño seculari. vel religione et sanctitate: sicut cordelarijs & monachis & alijs religiosis. v[er]o dig bet inferiori majori insurgere. & eiusdem deferre sermonibus & ser ure. Vñ in euāgeliō. qui se humiliat exaltabitur. & qui se exaltat lige. q[uod] nō est dilectio sine timore. iuxta illud. Est amor vt species. timor vt genus. ergo timore obstructo sequitur q[uod] nos careamus. amore. Est amor: ergo timor. sed nō auertitur. ergo cludi poterit est amor ergo timor: vel sic. Dic amat ergo timet. Preterea vt dis cit salomon. Tres sunt claves sapientie. prima amor & timor dei & dilectio proximi. vñ psal. Inicius sapientie timor dñi. Secunda stu dium discipline & sapientie. Sub hac autē p[ro]tinentur due. s. assidu tas legendi & frequens & discreta interrogatio. Et de his dicit ora tins. Inter cuncta leges & perscrutabere doctos. & alia quedam si militer continet. que est memoria retinendi. vñ seneca. Inter hu mane nature cōmoda/nihil dignitus memoria repertur. Tertias tangit hic cus dicit] magistrum metue] quia qui magistrum non diliget nec timet: ipsius dogmata vilipendit. & qui doctrinam con temnit: seipsum seducit. Scdm alios/ quinque sunt claves que in illis p[ro]sibus p[ro]tinentur. Unde. Clavis prima datur si lectio p[ro]tineat

Mente tua funde/quicquid legis. ecce secunda. Tertia que sequitur stimulando frequenter additur vel agatur. Quarta dabit motus sic rabi semper honores. Quinta caducarum de specie diuiciorum. Verecundiam serua. I.t.sis pudibundus et verecundus et caue ne sis vnosus ut effrons. q. fine fratre. t. fine pudore. In fratre. n. cognoscit pudor. v. verecundia serua. I.t.caue ne facias aliqd pudibundu. vt furtu. adulteriu vel homicidiu. ppter qd incurias verecundis et pudore qd vi dicit salomon. Mel est nomen bonu et verecundis et pudore qd vi dicit salomon. Mel est nomen bonu et verecundis et pudore qd vi dicit salomon.

Rem tuam custodi. I.t.possessionem tuam ne in prauis vibus offipes et expendas. qd dicitur infra. Qui sua consumunt zcl. vcl.

Rem tuam custodi in tempore sterilitatis. vt possis expendere in tempore caritatis. qd dicitur nō mino. est virtus et querere parta tueri. Preterea dicitur infra. Labitur exiguo qd partum est tempore longo. Unde quidam. Si per subtiles sensus sis cognitor illes Sicut aristoteles si ne diuiciis quasi nil es. Vcl rem tuam. i. facultates in presenti seculo pauperibus eroga. et sic custodies rem tuam. i. celestem patriam. Erogare enim est in fideli custodia conservare. qd qui hoc facit in celis thesauris. Diligentiam adhibe. I.t. curam et sedulitatem appone tuis negotiis perpetrandis: ne idoneis actibus et honestis per pigritiam retraharis. Vn ita dicitur. Segniciem fugito zcl. vcl adhibe. I.t. ostendit diligentiam id est amorem amicis. et etiam inimicis. Vn in euange. dicitur. Diligite inimicos vestros. Familiam cura. I.t. pasce ad sufficienciam nō ad superfluitatem. nam per superfluitatem effet prodiga et luxuria per insufficienciam. quia insufficiencia est virtus media. et est in omni medio. s. inter parum et nimis. Vn. medium tenuere beati. Vn. Sicut in omne qd est mensuram ponere prodest: sic sine mensura deperit omne qd est. vel familiam cura. I.t. procura tanq; paternostrias. bonos promovendo. malos corrigo. incorrigibles includendo. Conjugem ama. non qd pulchram. vel nobilem. vel diutinam. sed qd castam et honestam et sapientem. qd dicit salomon. Sapiens mulier edificat sibi domum. preterea Conjugem amam nō causa libidinis: sed causa prolis habende et peccata suigendi. vnde in thobiale. Non incentiuia venoris zcl. Coniuges in qua tuā et non aliam. quis qui ingreditur ad uxorem proximi: nō est mundus. Scriptum est enim non concupisces uxorem proximi tuū. i. non adultereris. qd fornicatores et adulteros iudicabit deo. preterea qd deus coniungerit homo non separat. Unde thobias. Sponsam non cupiam zcl. Libros erudi. I.t. extra ruditas

pone filios ples et servos: qd melioris additionis sunt. vel libros erudi. i. illos qui sunt de legitimo matrimonio procreati qd liberi sunt. vel libros erudi. i. erudiendo disciplinatos reddit qd qui diligenter instanter erudit. vñ salo. Qui parcit vngae: odiu puerus. qui agit diligenter instanter erudit eū. vñ quidam. Natū vngae docet et moribus instruit ergo. Qui parcit tergo: nō amat timo nocet. Liberi. oxz caret singulari. vel erudi libros. i. tribus liberalibus vel mechanicis. vt possit per artes suas corporis inopie. si necesse fuerit subuentire. vñ infra. Si tibi siut nati. nec opes: tunc artibus illos instrue: quo possint inopem defendere vitam. Blandus esto. i. mitis et affabilis nō causa adulatio. sed causa curialitatis et benignitatis. Lestio singulare blandus. i. tribus modis. s. corde/voce/et opere. blandus id est humilis corde. qd non cogites malum contra proximum sed potius bonum. dulcis et suavis voce: vt non irascaris contra deitatem murmurando. sicut aliqui faciunt propter aliquam aduersitatem que eis evenit: sed sis mitis benedicendo potius et maledicendo vnde infra. Successus dignos noli tu ferre moleste. sis fauorabilius et benignus opereris auxiliando potius aliquem inopem et lededo. Unde thobias. Doc facias alius que scis tibi cōmoda zcl. et alibi. Que tibi vis fieri: mihi fac zcl. vnde quidam. Doc facias alius quod tibi vis fieri. Ifrasci abs te noli. i. sine rationabili causa. homo enim iratus nescit viam discernere veritatis. Juxta illud infra. Impedit ira animum ne possit cernere verum. et illud in nullis rebus videt iracundia verum. Unde ira enim est subita animi tempestas que inordinata se concutit et cor hominis ad inseparabilem curiam. et etiam sepe corpus. Et bene dicit ad insamia. Nā ex ira sequitur odium. Juxta illud. Ira odio generat zcl. Ex odio generatur vel nascitur irrgium. et ex irrgio generatur predium. et ex predio fit homicidius: ad quos sequitur tam corporis et anime detrimentum. propter homicidium enim quidam incurrent exiliu. quidam autem ad carcere ergasculum. alij autem ad laqueum. alij ad incendium. alij ad vniuersa mortis genera compelluntur. Patet ergo qd ad iram sequi potest opprobrium sempiternum. In iudiciis adesto. voluntate spontanea non coactus. Malis enim pro trahuntur ad iudiciū coacti: boni vero sponte vel in iudiciū adesto qd in iudicio nō sis peruersus: sed obedies iudicio vel iudici. vel iudiciū. vt des et trahi iudici. vel in iudiciū ne permittas aliquem permanere. nec aliquem iniuste iudices: vel desines iudicari. Wolum da. i. q. d. si aliquid datur tibi danti retribuas. vel i. mutuus id est mutuate et alternate reddit: et crede si necesse fuerit. Et est b. .).

mutuum quando de meo fit tuum / et econverso sy^m ysidori. vnde
visualiter dicitur. Mutua dando vice sunt filia mater amice. Lut
des videto. Idico q^d des mutuum: sed inde. Cum des video. i. cum
quo habes hanc vicissitudinem dandi utrum sit ingratus aut nō
utrum sit memos beneficij accepti ne hoc sit officiperdi. vel [cui
des] bona tua] videto. Utrum sit dignus. debes enim dare paupe
ribus et egenis q^d si das leccatori vñ histrioni sacrificias dyabolo
vñ illud. Mimo donare: thus est dare demonis are. Quia histrio
nibus dare nihil aliud est q^d demonibus simutare. licet in enange
lio inueniatur. omni potenti te tribue. Sed ibi tantum de bonis
et dignis intelligitur. vnde illud in ethobia. Panem tuum et vitum
tuum super sepulturam iusti constitue. et noli ex eo comedere cum
potentibus. vnde illud. Respicias dando quid vñ cui quomodo
quando. I. iurandum serua. I. i. sacramenum firmum et stabili
le facias vel teneas/ ne pretorio reprehendaris. vel I. iurandum
serua. i. considera q^d illud sit iustum/ et honestum et verum/ et de
quo et pro quo turabis quia aliter non licet turare. qui si turares
de re nesciens posses iudee publice diffamari. Quia periurium est
pro se vel pro aliquorum gratia veritatis abnegatio. Vnde periuri
um est mendacium sacramento confirmatum. q^d est deo et homini
bus odiosum. Quia vir religiosus non dirigetur in terra et. Qui
dius. Nō boue mactato celestia munera gaudent. Sed que prestata
da est et sine teste fides. vnde quidam. In iuramento fidus satis
esse memento. Et si tu iures q^d ius sit dicere cures. I. Coniuia rai
ro. I. i. sis coniuia raro. vnde illud. Fili noli esse auidus in cibo
neq^d te effundes super omnem escam. Tria sunt enim que beatas
vitam hominis faciunt. s. victus tenuis/toga vilis/ et mens sine
arte. q^d visitatum et frequens coniuivum generat fastidium. et sani
tatem extirpat. epulentiam nouercatur et attrahit infamiam. dam
num parat: libidinem prouocat. Dicit enim ysidorus. Ubiqueq^d sa
turitas: ibi dominatur libido. Et galienus dicit. ciborū appetit
cie anime sunt detrimenta q^d quanto magis impletur venter: tan
to magis anima minoratur. vel I. coniuia. i. comedere. ita q^d sit vobis
et est antiqua grāmatica. quia antiquitus dicebatur. cōutuo. as.
Sed modo dicitur coniuio. aris. vnde. Sume cibū modice: mo
dico natura fouetur. Sic corpus refice: ne mens letuna grauetur
vnde hiero. Modicus cibus et temperatus corpori et anime est
vtilis. vnde infra. Morbi nāq^d mali causa est quecunq^d voluptas
I. Vino te tempera. id est modice vtere vino. quia in illo luxuria
et febris in anguilla est. Ebrietas enim mentis inducit exilium: et

Veneris incitat incitium: per quā menti quedam obliuio sui ges
neratur: ex superfluviorum potius indulgentia. Unde in alexand.
Ritualis et bella moueri imperat et suader rationis vile sepulchris
Ebrietas. vnde salomon. Unum et mulieres apostare faciunt sa
pientes: et arguunt senatores. vel fiat ipallage. vino te tempera
id est a mixtione aque. Pugna pro patria. s. i. pro legibus et cō*st*
uetudinibus et libertate patrie conseruandis. vel pugna pro pa
tria. s. i. ab insultibus inimicorum eam defendendo. quia mori pro
patria dulce est. et patrie impendere vitam vel curam. Vnde moralis
ter pugna pro patria. s. i. pro celesti regno. Regnum enim celeste/
per bona merita debemus acquirere. Dec evi terrena habitatio
nostre. quia nō sumus ciues: sed aduene. conuersatio eni^m nostra
est in celis. vnde paulus. Non habemus hic certam mansionem
sed vitam futuram inquiramus et c. I. Quod satis est dormi. I. sea
sus est. Qd sufficiens est tibi dormi. non quantum ad naturā cora
poris: sed plus vigiles et dormies. ita q^d plus ad salutem anime
et ad corporis voluptatē. Sopor enim nutrit pigritiam. et animi
toporem sive accidias. Et est accidia desidiosus animi corporis ho
minem quemlibet a bono cepto faciens resilire. vnde dicit. Quod
satis est dormi. I. i. sufficienter ne piger efficiaris. Claude dicit scrip
tura de pigrō. Sicut oltum versatur in cardine suo: ita piger in
lecto suo. vnde versus. Non dantur segni celestis premia regni.
Illi ingeris/ quorū nunc facta sequeris. I. Nil temere crederis. I
id est audita ne crederis ante et probes illa. quia ille est maledictus
qui credit omnem spiritum. Nam credere quandoq^d regit accusa
tiuum sine prepositione. vt demones credunt. scz q^d est. et tūc nos
tat informatam qualitatem. vnde iacobus in epistola. Ecce omnes
credunt et contremiscunt. Quandoq^d datum. vt credo tibi:
id est scio et tu es verax. Quandoq^d accusatiuum cum prepositio
ne. vt credo in deum et ita ibi notat inherentias dei/ vel certitudi
nem rei. vnde apostolus. Scio cui credidi. i. certus sum. Quandoq^d
notat responsionem certi noti in futuro. et hoc modo responderet
patrinus pro puero dicendo credo. Quandoq^d notat fidem ope
rata in per dilectionem. vnde in euangelio. Qui crediderit et bapti
tatus fuerit: saluus erit. vnde. Credo deo/ vel crede deus. plus cre
dere dico. Si credis in eum: q^d vel ei/ vel eum. I. Tute consule. I
Dec vox tute potest esse aduerbum. vnde seculis est. i. tutum cō*st*
ituum da q^d sit securum et honestum. Vnde sunt due dictiones. Tu te
consule. I. i. consule primum cōscientiam tuā: si vis aliquid facere/ et

quam rationem discernendo et delberando quid vnde sic et honestum vel tute consule*i.e.* prius tuam non aliquid incipies quod non possis perficere vel finire. unde infra. Quod potes id tempta te? Wertricem fuge. *i.e.* accessum meretricis et locum in quo habitat: quia fornicatores et adulteros iudicabit deus. id est in indicio condemnabit. unde salomon. Longe fac vias tuas a meretricie. quia dicit hic. Wertrix est profunda cauea. puteus agri. alienorum insidiatrix in via. et quasi leo qui cum viderit thauros eos interficit. Et alibi dicit hiero. Securum est mulierem non audire. securum non videre: securissimum non tangere. quod inflamat dum auditur. inuenenat dum videtur. polluit dum tangitur. dicit ergo longe fac vias tuas a meretricie. primo propter eius immundiciam. quia lues est corporis et anime detrimentus. unde illud. Balnea corniti quid profundit quid meretrici. Nec meretrici misera nec corniti alba sit vanda. Item longe fac vias tuas a meretricie propter eius cupiditatem. quia pro rebus tuis servit et non amo te cui. iuxta illud. Tazda quisquis amat sua non se credit amari. Uel longe. id est propter eius infidelitates. iuxta illud. Non est in speculo res qua speculamur in illo. Sic patet et noui est in muliere fides. Et alibi. Nonne videt et parua fides est in muliere. Crede mihi: si credis et tu deciperis. Et alibi. Femina fraus satane. mala sero. non bona mane. unde salomon. fatus distillans labia meretricis. et nitidus oleo guttus eius. nouissima autem eius quasi abstinethium sunt amara. Item longe fac te. propter causas et plurimas. unde versus In coltu sex damna tuo. quod denarium do. Dumoxemque bonus proprio de corpore fundo. Appropoco vitam. studiu cum nomine perdo. Offendoque deum in triplici: sic sorde redundo. Dicitur autem meretrice a me: et quod est fleo. et quia dicit ouuidius. Ut ferent oculos crudiere suos. Uel dicitur a meretrice quod est vinum. et tricacas. Uel dicitur a meretrice mereris. quia precius libidinis meretur. Unde meretrice quasi merens stricte era. vel quia huius opinionem suam meretur quicquid potest tibi rapere. Libros lege. Id est exerce studium. Dicit vero libros et non librum. quia unus liber non sufficit ad instruendum aliquem virtutibus. Liber enim dicitur interior pars corticis. In cortice enim solebant antiquitus scribere ante usum pargamenti. Et inde dicuntur liber in quo legitur et addiscitur. Unde versus. Liber id est basthus. vel vir sine compede natus. Estque liber codex. vel raptus ab arbores cortex. Prima. bene. faciunt genitivo. brigus secunda. Unde Isidorus. Qui vult cum deo semper esse. illum decet

frequenter orare et legere. Nam cum oramus: cum deo loquimur. Cum legimus vero deus loquitur nobiscum. Nec commoda confert sancta lectio scripturarum seu quia mentis intellectum erudit. seu quod a mundi vanitatibus astutum hominem ad amorem dei reducit. Litteras disce. et clementia. vel communiter legere libros. ut sapiens efficiaris. Unus salomon. filii doctrinaz magis et aurum dilige. Unde plus probo thesaurum doctri et diuinis aurum. quod melior est sapientia cunctis opibus preciosissimum. Unus oratius. Utilius argentum est auro: virtutibus aurum. Item salomon dicit. Melius est senem addiscere et ignorare. Et alibi. Turpe est mihi velle doceri vel litteras disce. *i.e.* actus bonorum: per exempla literarum. unde infra. Discere ne cesses te. sed discere est onerosum: scire vero gloriosus. Item isti dicit. primo esto auditor et doctor: et per disciplinam accipe nomen magistri. Unde in faceto. Nec nomen sine re velis habere magistri. Quod legeris memento. Et quid proficit nobis audire: nisi audita memoria commendemus vere nihil. Ideo subiungit quod legeris memento. *i.e.* in memoria habeas. quod legere et non intellegere te. Nil mentire. *i.e.* non mendacium proferre quod scriptum est. Oris mendacium occidit animam. qui vero dicit falsum credens verum dicere non mentitur. vel nil mentire. quod mentiri est contramentem ire. mentiri est falsum sponte proferre. Salomon. Qui mentitur: cuiuslibet potestatis veritatem detestatur: et iram dei super se vocat. quod plus timet hominem et deum. Neminem irriseris. in modo aliquod despiceris. siue pauperem. siue insipientem. quod deridet de ridebitur. unde infra. Alterius factum aut dictum ne contempseris vndeque. *i.e.* Bonis benefactio. Respoderet ad illud quod supra dixerat Lui des videto. *i.e.* bonis. Unus david. benefac domine bonis et rectis corde. Et sene. Beneficium est beniuola actio: tribuens gaudium. cupiensque proferre: tribuendo in illud quod facit. vel bonis *i.e.* de bonis tuis pauperibus eroga. Erogare est animi habitus. nature decus. vite ratio. morum pietas. cultus diuinitatis honor hominis: et eterne beatitudinis meritum. dicit ergo bonis benefacto. Unde augustinus. Operemus bonum ad omnes. maxime ad domesticos fidei. Maledictus ne esto. *i.e.* de aliquo ne maledicaris. unde david Diverte linguam tuam a malo. et labia tua ne loquantur dolum. vel maledictus te. *i.e.* non facias aliquid propter quod sis maledictus. quod scriptum est: maledicti non possidebunt regnum dei. ideo postquam benedictus et maledictus. quod benedictis dicetur in die iudicij: venite benedicti filii mei: et ad dexteram meam accipite regnum quod vobis paratus est a principio mundi. maledictis vero dicetur. Ita b. ii.

maledicti in ignem eternum. unde. Asperga vox iste. sed vox et blas-
da venite. Dicetur reprobis iste. venite probis. Sponsus ego vite
vos introduco venite. Omnes oblige vacue venistis abite. Ad
pretorium statu. [Doc concordat huic quod superius dicerat] In iu-
dicium addeho; et sic duo notes. s. cum citatus fueris venias. et etiam
et astare debebas propter reverentiam exhibendam. Minori vero
est astare maiorum vero consedere. Dicit ergo ad pretorius statu
id est apud iudices ut possis causas addiscere. Pretorium est sedes
iudicantis tc. [ad pretorium statu] non ad prostibulum. sed potius
ad oratorium. non ad leccatorum contubernium: sed potius ad
sobriorum consortium. non ad stultorum colloquium. sed ad cō-
munionem sapientum. Equum iudica. s. i. equitatem. iustum iude-
cium ab iniusto discernendo. unde scriptum est. Juste iudicate si-
lij hominum. et alibi. Erudimini qui iudicatis terram. Juste enim
iudicare gloriosum est apud deum: et apud iudicem meritorum.
unde salomon. Statuta dolosa abhominatio est apud deum. De-
bet autem quisque iudeo his quatuor carere. s. amore/ odio/ ira/ pre-
mio. ne ira vel odio destruat iustum causam. amorem. amore vel premio fo-
veat iniustum causam. unde versus. Judicis est recti uic munere
nec piece flecti. Existimationem retine. i. si videris aliquem bos-
num facientem non statim existimare: et iudices esse bona. et cetero
so: anteque perfecte probaveris. quia pudibundum est aliquem hos-
die laudare. et eundem cras vituperare. vel Existimationes retine
id est bonam famam. q. d. Ita te habeas ut alii possint existimare
te esse bonum. et ut dicatur bona opinio de te. vel sic existimatio-
nem retine. i. si homines bene existimant de te: illaz existimatione
retine bonis operibus insistendo: ut semper bonum de te possint
homines existimare. Vel si malam existimationem de te audias: il-
lam retine. ne ulterius pretendatur illa mala existimatio et credo
Q hic sit melior. vel aliter cum incertus fueris de aliqua re: illam
retine. ne diuulges anteque rei discussoris veritatem. [Consulto esto
id est sapiens et plenus consilio. ut scias alijs consulere: ut te co-
sulant consultores. Consultus est a quo penitit consilium. Losul-
to vero qui petit. Unde versus. Consultor rogitat. consultus co-
silium dat.] Iracundiam tempora. id est iram longam. unde pau-
lus. Sol id est christus non occidat. id est non auferatur a vobis
super iracundiam vestram. id est propter iracundiam vestram.
Et david. Ira scimus et nolite peccare. id est in ira perseverare: quod
est mortale peccatum. Unde ira est omnium viciorum ianua. Ira
cundia vero est libido viciens in eum qui te videatur lessisse in

suria. Et infra dicitur. Litis preterite tc. quia iracundia est ita in-
ueterata que non potest apud actorem suum veniam reperire. unde
de oratione. Qui non moderabitur ire. In factum voler esse dolor
quod suaserit et mens. Et alibi. Ira furor brevis est. animum rege-
qui nisi pareat. Imperat tc. id est impetuosa voluptatem repra-
sente. Dec in oratio. Virtute vtere. Id est viriliter agas rem.
Vnde Salomon. Qui dissipate agit rem suam: opus suum dissi-
pat. vel virtute vtere. Id est tamquam bonis operibus et virtute
instrue. vel virtute et exercere. Sunt enim quidam in aliquo virtuo-
si qui se tamen non exercent. et tales non reuuntur virtute. quod nos
vtrum re dum est in actu. Unde virtus est habitus. mentis bene-
constitute. Unde thobias. Insece virtutes tc. quia dicit vtere et
non abutere. quia qui se similitat esse virtuosum et non est. vel fig-
git se vtere propter laudes: virtute abutitur. Virtute vero vtitur
qui appetit virtutem propter seipsum quia propter seipsum appe-
tenda est. Est enim precium sumpsius. Virtus enim bonis operi-
bus est precium eterne beatitudinis. Troco lude. Id est io-
co simplici. qui uillam gerit infamiam sive damnum. Et est troc-
liguum volubile et rotundum. quod pueri percutientes scutis/
et girum huc et illuc volvunt. Et dicitur a trocos quod est volu-
tate. Et per hoc genus ludus et simplicita et venialia esse sequenda.
viciosa vero et damnoosa quelibet esse fugienda. Unde subiun-
git. Aleas fuge. Id est ludum alearum. et per hoc genus lus-
di inuitat quelibet damnoosa et criminalia esse fugienda. Exerciti
um enim alearum/deciorum/et consumilium. diffamat hominem.
pecuniam spoliat. bursam evanescit. rixas et pugnas excitat. ho-
micidia properat. Dicit ergo. Aleas fuge. Id est omnem ludum
damnosum. ubi pecunia perditur. visus calligatur. cupiditas ex-
citatur. deus ignoratur. negotium et utilitas postponitur. ira/
cundia provocatur. homicidium properatur. dyabolus inuoca-
tur. Ignitus filii ini propter ista omnia fuge aleas: quia decretum
dicit. Clericus aleator/aut cesset/aut deponatur/vel degradatur.
Et sic patet qualiter per spiritualia dat intelligere generalia. quia
per trocum dat intelligere omnem ludum simplicem: generalius
ter per aleas omnem ludum damnosum intelligit. per quam pos-
sum/ iactura/ radix et inimicitia et mala alia procreari. Et dicitur
alea ab aleo milite greco qui huiusmodi ludum inuenie in
obsidione troiana. Vel dicitur ab aleos quod est alienum. quia
ludentes a rebus suis alienat. Minorem ne contemptis. id est
si sis maior: illo estate vel corpore. quia consilio pollet cui vnu na-

tura negavit. qz quanto maior es tanto humilia te in omnibz. qz qui se humiliat exaltabitur et econuerso. vel minorum ne zc. i. dignitate vel ordine/potestate/nobilitate/divicijs/vel parentela. qz tñ potest ascendere: quantu[m] ascendiisti. vnde. Cum fortuna volet: fies de rethore consul. Preterea tu non es securus. quin inferius illo possis descendere. Quia dicit galterus in alexandriade. Tolluntur in altum zc. Et alibi. Percute mortales animos extolleret fastu. collectis opibus zc. Misericordia noli irridere. [Aut]or specificat qd dicerat dicens q homo miser vel in miseria redactus minus est contempnendus q alius. qz dicitur. Est misero peius desperatione q dolor eius. dicit ergo miserum noli irridere. qz creatura dei est quicunq[ue] sit. et deus scit quid de te/ et illo sit factur. Debes enim cogitare q tibi similia possunt accidere. vel etiam grauiora vnde. Vultus fortune variatur imagine lune. Crescit decrescit in eodem sistere nescit. T[em]p[or]is arbitrio virium feceris. i. in fortitudine ne nimium non confidas. vnde scriptum est. Maledictus qui confidit in multitudine virium suarum. Et seneca. Multi ignorauerunt vires suas qui credunt taz magnos se esse q audent attendere superflua bella/ et in discrimen venienda. vel ventura/imo arbitrio rationis. q. d. vires tuas no[n] constitutas iudices oper[um] tuorum. Quia dicit david. non saluabitur rex per multam fortitudinem: neq[ue] gas saluabitur in multitudine virtutis sue. Patere legem quam ipse tuleris. i. legem quam imposueris et sciueris. vnde in sequentibus. Turpe est doctori zc. Item dogma tuu[m] sordet: si te tua causa remordet. vel patere legem. i. tu legem imponas aliis: quam velles ut tibi imponeretur. Unde. legem quam tuleris de iure tenere teneris. Qua si respueris: iure puerilis eris. qz mors est mortem pianda. Alienum noli concupiscere. i. rem alienam. qz committere in legem. vnde quidam sapiens. frustra legis auxilium invocat: qui cõmitit in legem. Unde in lege scriptum est. Alienam messem ne transferas de agro in agrum: qz radix est omnium malorum cupiditas. qua quidam appetentes errauerunt a fide. Et concupiscentia eni[m] alienae rei multotiens prouenit furtum. Unus alibi. Noli fili concupiscere divicias: que cum labore acquiruntur. cu[m] timore possidentur. cum dolore amittuntur. vnde quidam. Dives divicias non aggregat absq[ue] labore. nec tenet absq[ue] metu. nec de sinit absq[ue] dolore. Panca in coniuio loquere. quia in multilo quio non deest peccatum. vnde infra. Inter coniuias zc. vel sic querere pauca in coniuio. i. in paruo coniuio nec quere superflua fercula. sed sume grata qd dabitur tibi. vnde infra. Et si quis mu

nus cum det tibi pauper amicus zc. et sic est sensus quere paucia in coniuio. i. si sis univatus ad paruum prandius modico sis contentus. qz vt dicit salomon. Melius est vocari ad elemosinam cum gaudio: q ad vitulum saginatum cum odio. Et alibi dicit salomon. Melior est buccella siccata cum gaudio sumpta: q domus plena vicinis cum iurgio zc. Parentes patienter vincere. i. patrem et matrem si sint irati contra te: qz eis sustinendum est. Nam vidua est virtus: quia non patientia firmat. Et alibi. Virtutes anti-mi patientia dirigit omnes. vnde infra. Clerba cum tuleris zc. vnde alibi. Nobile vincendi genus est patientia virtus zc. vel parentes. i. obediens tibi. q. d. sis benignior erga humiles: q erga rebelles. vnde in alexandro. Non minus est postq[ue] cepit miserabilis esse. parcere cum franco: q frangere posse rebellem. Beneficii accepti memori esto. Ne dicaris ingratus. gratitudinem enim detect obseruare: et habere in memorum qd datum est tibi. et retribuendus in tempore oportuno. qz de ingrato dicitur illud opprobrium. Litus aro. lateremq[ue] lauo; diuin servio prauo. vnde seneca. Beneficii accepti ne obliuiscaris. qz munera sumpta ligant. Minime iudica. i. raro. vel minime spiro non. i. noli iudicare. id est quasi inuitus iudica. Et si ita acciderit q iudices iudica equum: ne iudicaris a deo. quia scriptum est. Quo iudicio iudicaueritis: iudicabimini. vel minime iudica. i. non aliquem condemnna. Iudicare enim ponitur pro condemnare. Unde nolite iudicare: et non iudicabimini. Qui eni[m] iudicat dominus est. Illud stude agere qd iustus est. i. non aliud ut in ieiuniis et bonis operibus. Et nota q n[on] sine elemosinis perfectum est ieiunium. Sed cum sit cum elemosinis et orationibus: tunc transit ad celum: et ad curas dei peruenit. Item ieiunia sunt sortia tela aduersus luxurias carnis. Lato eni[m] per abstinentiam vincitur. vnde illud. Luxuriat rato/ non bene pasta caro. vel stude zc. i. qz iuri consonum est et honestum. S. dilectionem dei et proximi conseruare: et in hoc stude et sige cor eius et voluntatem tuam firma. et sic opus tuu[m] expende. qz in his duabus ut testatur veritas euangelica: tota lex pendet. et ita docet fuisse omnem iniuriam et veritatem iusticie adherere. Illud ideo per mandatum subsequens confirmatur: qd est tale. Libenter amorem fert erga deum et proximum/amicum et etiam inimicum. vñ in euangelio dicitur. Diligite inimicos vestros. Unus paulus. vita est amor: ergo mors est odium. vnde libenter amorem fert. i. libenter animo/ex affectu cordis: et in caritate non ficta: ama illum a q[ui] amaris. Quia dicit beatus augustinus. Qui amet rem non amva

eam: seipsum et amorem suum perdit. vel sic [ferio] id est potere
[libenter] id est libenti animo [amorem] id est si in amore his
allicius qui placet tibi: illum patere. Iuxta illud. Si quis amat/
quod amare iuvat: feliciter ardet. Gaudet et vento/ natiget ille
suo.

I de⁹ è anim⁹ nobis vt carmina dicūt
Hic tibi p̄cipue sit pura mēte colēd⁹

Finita parte prohemij in qua auctor tetigit causas incepti operis
et huius libri materiam sub breviloquio prosaice compilauit: hic
aggregitur auctor partem executuam/vel tractatum quod idem ē
In quo eandem materiam quam promisit prosaice: exequitur si/
lo metrico. et propter uitatem/delectationem/et ornatum: vi cō
mendetur memorie firmior. Possimus ergo subtiliter intueri q̄
auctor iste poetarum bene scribentium sequens vestigia: tria facit
proponit vbi dicit [Eum animduerterem] Inuocat vbi dicit [Nūc
te fili carissime] Narrat vbi dicit [Si deus est animus] Sed ad
matorem rei evidenter preponendum est q̄ philosophia dividis
tur in tres partes. s. phisicam/logicam/ et ethicam. In phisica dis
putatur de rerū natura. nam physis grece natura latine: inde phis
ica quasi sciencia naturalis. In logica de speciali creatura. quia
logica sciencia naturalis dicitur. In ethica vero tractatur de vir
tutibus/ et moribus animi: que animam deo copulante: et tempora
lem vitam cuiuslibet hominis ordinante/ et adorant. Istam autem
moralitatem sequitur auctor iste in hoc tractatu. qui dividitur in
quatuor distinctiones/ que ibi incipiunt sans pater. et quelibet di
stinctio per distigia distinguatur. quia in duobus versibus semper
una sententia vel unum mandatum ethicum copulatur. Distigia
enī dicitur a dyo qđ est duo: et stigas qđ est versus: quasi per du
os versus distinctum: quia quod in primo versu ponit: in secundo
certificat et explanat. Dic ergo incipit prima distinctio in cuius pri
ma distinctione tracat auctor de cultu diuino invitans filium suum
et omnes alios ad diuinum cultum: nec in merito. Quia deus fons
est sive principium omnium bonorum. In quo/ et a quo/ et per quæ
omnia bona: et sine quo: nullum bonum. Ideo hanc peimam ethi
cam: ad honorem summi principis et ad instructionem omnis po
nit. concordans cum theologis scripturis que ad salutem perti
nent et de moribus instruunt. s. cum moysi in decalogo. vbi dat

primum mandatum de cultu diuino dicens. Diliges deum tuum
ex toto corde tuo et ex tota anima tua tc]. Concordans inq̄ cō da
uid in psalterio: qui dicit. Inicium sapientie timor domini. Lūz be
ato bernardovbi dicit. Unum magistrum habemus in celis: que
semel vidisse totum est didicisse. Et cum salomone concordat etiā
in proverbiis qui dicit circa principium. Timor domini est prin
cipium sapientie tc]. Sicut enim salomon fuit sapiens: ita catho
sapiens sūisse dicitur. Latro enim grece: latine sapiens dicitur ut
collidus. quia catho ille fuit sapiens et ingeniosus. dicit ergo sic.
[Si deus est animus tc]. [Dic incipit liber primus cathonis:
bene dicit primus. quia sequitur secundus. Sunt enim quatuor
libelli. Et nota q̄ hec dictio animus plura significat. Unde in
equivoicis versus. Est animus ratio. sapientia. vita. voluntas. Sit
virtus anima. spes dispositio cura. Impetus. ingenius. proponit
consulit audet. Logitat excusat. preconcipit esse futura. redde finis
gula singulis. Dicit ergo [Si deus est animus] Hic versus multis
modis possunt legi. Et primum sic s̄q̄ antiquos. Qui vnum deum
ignorantes/ sapientem hominem videntes in maximam reverens
tiam animum suum in scientia et virtutibus ornatum pro deo ha
bebant et colebant. in hac lege sic [Si animus tuus est deus] ut
pro sicut. sicut [carmina. id est scriptura poetica] dicunt. id est tra
dunt. Juuenalis supple et lucani et aliorū. Unde juuenalis. Nullum numen
obeit si sit prudentia tecum. Lucanus. Nullum numen
adest si sit prudentia longe [hic ergo. id est animus tuus] sic co
lendus. id est ornandus virtutibus et sciencijs. Tibi. id est a te
pura mente. id est tota intentione. precipue. id est pre omnib⁹ alijs
ut habeatur a te pro deo. et ut ab alijs honoreris. Secundo ethi
ce sicut et forte melius: et legitur si pro quia. et ponitur causative
et non dubitative sic. Si pro quia. quia. animus. id est sapientia
patris est deus. id est filius dei. ut carmina. sanctorum. dicunt no
bis. Et nota q̄ sicut dicunt theologi pater dicitur potentia fu
li. filius sapientia patris. spiritus sanctus vero bonitas et sa
piencia vel potentia et gracia vtriusq̄. unde. hic animus. id est
hec sapientia scilicet filius dei. sic colendus. id est amandus et
honorandus. tibi. id est a te. pura mente. id est pura mentis in
tentione et devotione. precipue. id est pre alijs omnibus rebus.
Sed hec lectura est potius ethica et grāmatica/ vel moralis. Ideo
lege sic et forte melius. Si. pro quia. deus. id est pater et filius
et spiritus sanctus/ in quibus una est diuinitas equalis gloria tc].
Ist⁹ colendus pura mente ut carmina dicunt. hic adverbialiter

ponitur. s. in deo colendo sit animus. Lota intentio tua] p[re]cipue
ta est potius in deo colendo & in aliqua re. Quarto sic & forte me
lius] si d[omi]n[u]s est vel si pro quia. Quia deus est cuius esse est eter
num immutabile & permanens. vnde dauid. Ipsi perib[us] tu autem
domine permanes & omnes sicut vestimentum veterescunt. Et se
quitur in alio versu. Tui autem idem ipse es & anni tui non deficit. i.
eternitas tua est indeficiens & impermutabilis] vt. pro sicut l[an]guis
mus i. ratio animi & intellectus] dicit. i. sentire facit & scire] nobis
non brutis. sed nobis in quibus ratio vigeret. & vt. pro sicut. sicut
carmina philosophorum & sacre scripture & omnes alii libri i qui
bus fit mentio de deo] dicunt. i. assertant & declarant nobis [hic]. s.
deus qui ubique intellectualiter demonstratur per omnem diuini
tatis sententiam & potentiam. & hoc pronomen hic est derivatum
ad intellectum] sit colendus. i. amandus & venerandus [tibi]. i. a te
pura mente. i. pura & recta intentione & sine simulatione. q[uod] facis
unus hypocrite de quibus dicitur. Amen dico vobis: recepitur mer
cedem suam. Item. pura mente. i. mente non maculata & conscienc
ia non remordente de peccato. Quia dicit ouidius. Non bene ce
lestes impia dextera colit. Et alibi. secundat ab aris. & dedit extre
ma gaudia nocte venus] p[re]cipue] & alia creatura] animi & car.]
dicit. quia philosophi de natura omniis rerum terrestriis nature
precepta pro suorum industria animorum: animi rationem supra
lunarem globum superius exigebant: vt naturam rerum sup[er] ce
lestium investigarent: quarum rerum natura sub tali inquisitione
comprehensa: unam causam causalissimam a qua omnes creatu
re sunt create & habent suum esse/ suum sentire/ suum vegetari & su
um ratiocinari de necessitate probabant. s. deum illuz quem inuo
cabant suum creatorum sive causam causalissimam omnium rerum
Et ideo dicit] animus & carmina] Item nota q[uod] esse proprie conve
nit deo & deesse peccatorum. Unde esse dicuntur que sine intentione
crescent: nec retractione ministrantur: nec veritate permuteantur: sed
scipsa custodiunt. Et ideo bene dicit deus est eccl. Et describitur vi
dicit bernardus sic. Deus est sp[iritu]s incircumscribibilis cuius ceu
trum est ubique: circumferentia vero nusq[ue]. Et dicitur per etymolo
giam. deus quasi dans eternam vitam solus/ vel suis. et credo q[uod]
hec lectura ultima sit optima: & omnibus alijs preferenda. Quinto
sic] Si animus noster] vel si pro quia. q[uod] deus est. i. diuinus. La
deo habet originem: vt carmina dicunt. Dicunt enim philosophi
& corpus ex quatuor elementis contraximus: anima vero a deo.
[hic. I. animus sic] tibi colendus. i. a te] pura mente. i. cum mis

Sicut cordis & operis] p[re]cipue] & corpus. q[uod] dignior est. vñ illud
Et p[re]cious pars hec corpore manus habet sive animus. vnde illud
Mentem ad divina clementem traximus informare: & quasi quibus
dam floribus exornare. vnde illud. Inserere virtutes decisis sensu
onto. Purgato poterunt crucificare rose. Et hec est bona. Sexto sic
quia pagani dubitant de deo: & forte aliquis laicus simplex & fa
tius possit dubitare. Preterea dixit autor superiorius] itaq[ue] deo sup
plica] & non d[omi]ns. Posset filius suus querere/ vel aliquis obiceret
est ne vñ deo colend[us] tantu[m] vñ plures. Ad hoc respondet sic autor &
dicit: q[uod] tu es certus tam ratione animi & cognitione scripturar[um]
Q[uod] unus solus deus est omnipotens benignus & misericors. prius
capitum sine priori & incomptabilis. Et si] pro q[uod] hoc est siquides
vñ deo sicut ipse ait de seipso. Vnde ego suis deus/ & non ē deo
pietate me. et [hic] ss[ecundu]s unus deus tantus & talis] sit colendus s. i.
venerandus cum gloria predicationis] tibi. i. a te/ non a brutis.
Pura mente] i. pura intentione/ discreta humilitate conscientia
te peccato non remordente] p[re]cipue] & plures d[omi]n[u]s illum qui est
omnipotens] vt anun[ti]as. i. vt ratio] & carmina] i. scripta] dicunt
nobis] i. affirmant & testantur. hec lectura similiter est bona. sed
credo q[uod] quarta preualeat omnibus eccl. vnde versus. Lingua pa
terna sonat: quod ei sapientia donat. Exaudi fili mentisq[ue] repone
cubili. principio cultum domini tu diligere multum. Quia bene cul
tura fiet: mens criminis pura.

Plus vigila semper. ne somno dedit resto.
Nā diurna q[ue]s: vicijs alimento ministrat

Vigilare est equiuocum ad plura: proprie idem est & non dormi
re. Item vigilare dicitur curas adhibere. vnde ait d[omi]n[u]s. Vigilabo
super populum meum eccl. Et hic] plus vigila] similiter item vigi
lare est sibi cauere. vnde in evangelio. Vigilate & cauete: q[uod] nesci
tis qua hora fur veniet dicit dominus. Item vigilare est idem q[uod]
laborare. Unde dicitur de peccatore. Ipse ad sepulchra ducetur
in congerie mortuorum/ et vigilabit. i. laborabit. dico ergo] plus
vigila] & dormias. vel] plus s. i. multum/ in bonis operibus] ne
esto deditus somno. s. i. pigricie vel segniciet. q[uod] homo debet se ex
ercere & laborare. Domo enim natus est ad laborandum sicut autis
ad volandas. vnde illud. Qui non laborat nō manducet. Vnde enī
ocioſo. vnde dauid. Labores manuum tuarum q[uod] manducabis.
beatus es: & bene tibi erit. Et tobias. Panis tuo vescens: liber eris

77
vnde quidam. Hanc tunc cereris vespera liber eris. Per somnam intellige pigriam et torporem viciorum: quibus quadam somnolentia sive violencia vincimur et torpemus. per vigiliam vero bona opera intelligimus. vnde beatus seruus ille quem cujus venerit dominus: inuenierit vigilantem in bonis operibus. Unde dico vobis super omnia bona sua constituet eum [v]igila[re] plus et dormire nam quies diuturna. I.e. longa et diu durans. ministeriat alium et vicis. I.e. fomenta. longa enim quies facit hominem segnem et pigrum et ad ea que agenda sunt deficiente[m] et impotentem. Dicitur autem diuturna a diu aduerbiu[m] temporis. Sed diurnus. nam nomen mobile dicitur a die. vnde dicitur. Parca manus labor a fido designat habere. Larga manus labor insolitus designat haberet. Ne somno deditus esto. vnde supra. Qd satis est dormi. Et dicitur deditus a dedo dedit qd est expono. Is. et est verbus sciuum [v]icis apponit fomenta. Nam sicut terra que non colitur profert herbas viciose: ita corpus ociosum vicia generat et quando virtutibus non exercetur. et faciliter a vicis expugnatur vnde dicit hieronimus. Ociosae menti maligni spiritus: prauas cogitationes inferunt. et si quiescat ab opere non quiescit a malorum dilectione. vel plus vigila[re] in bonis operibus: ne te dyabolus inuenient oculis. vnde verius. Ne timeas vane de somno surgere mane. Longa quies somni: vicio ha[bit] fames in omni.

Virtute primaz esse puto cōpescere linguā Primum ille deo: qui scit ratione tacere.

Dic docet autor excellentiam et summatam virtutem esse retrahere a garrulitate. Modice enim loqui est summa prudentia: que est prima inter quatuor virtutes principales. et describitur sic virtus. Virtus est animi habitus. nature veneratio. morum pietas. cultus divinitatis. honor hominis: eternae beatitudinis meritum. Alter virtus describitur a ph[ilo]. Virtus est bene constituta mentis habitus. vel virtus est vivere pro natura. et dicitur Primam virtutem id est optimam. Primum enim quandoque dicitur ratione ordinis. vnde sedet primum ab abate vel rege. Primum etiam dicitur quod ratione eternitatis: ut ego suus primus et nouissimus. Et quod dicitur per optimus: ut hic. Virtutem primaz. I.e. per optimam sive veram expositionem. lingua sic describitur. Lingua est proprium membrum in ore carneum. formans verbum. discernensque sermonem

vnde. Vnde lingua idem est qd falsa doctrina. vnde ait dominus ad iacob de dyabolo. fune. i.fide ligabis linguam eius. i.falsam doctrinam ei. Vnde lingua idem est qd similitudo. vnde spiritus sanctus apparuit in diversis linguis. i.in diversorum idiomaticum similitudinibus. vnde loquebantur varijs linguis. Vnde lingua idem est qd pena in flicta pro peccato lingue. Vnde anima diuinitus loquebatur ad Lazarum ut refrigeraret linguam eius. i.penam. O fili[us] virtutem primam esse p[ro]p[ri]e[te]t linguam. i.per optimam excellentem bonam precipuam et principalem compescere. i.refrenare et sedare multiloquii quia in multiloquio non deest peccatum. vnde daniel. Vir linguo suis non dirigetur in terra. Et idem prohibe linguam tuam a molo. et labia tua ne loquarunt vobis. vnde quidam. Qui scit frenare linguas: sensumq[ue] domare. fortior est illo qui frangit viribus verbis. vel compescere linguam qd numeri loqui nocet. vnde. Offitterit lingua: careat licet ossibus illa. Litis lingua parentes testis: osse carens. Et ideo vide quando loqueris: qd illud sit bonum et honestum qd dices: ne inde possit damnum evenire. vnde oratio. Quid de quoque viro: et cui dicas ipse video. Punctatores fugito: nam garrulus idem est. Dec retinet patule commissa fideliter aures. Et semel emissum non est revocabile verbum. vnde illud. Quis homo/quacunq[ue] domo/qua sede moratur. Provideat quando tacat: vel quando loquatur. Proximus ille deo est. I.e. vicinus et dilectus a deo est. Qui scit ratione tacere. I.e. sive rationem. quasi diceret qui quandoque scit tacere et quandoque loqui. per hoc videtur qd tacere est malum: si necesse sit dicere veritatem. ne quis infame erit. vnde daniel. Hone omni ore meo custodiam. Et salomon. Tempus est loquendi et tempus tacendi. quia sicut ostium quandoque aperitur. et quandoque clauditur: ita hominis os dederit claudi tempore. et ad tempus aperi. vnde ysidorus. Tempore congruo loquerere: et tempore congruo retine. qd breuem sermonem facit scienza: multum loqui est stultitia. vnde dicit hieronimus. Silentium est signum sapientie: loquacitas autem signum stulticie. Et iacobus. Ille perfectus est: qui regit linguam suam. vnde quidam. Tempore multiloquam locus est compescere linguam. Si potes: extingue vice se criminis lingue. Aliibi. Si cupias pacem: linguam compescere loquacem. Cum ratione file: dominum si queris adire.

Sperne repugnando tibi tu contrarius esse Conueniet nulli: qui secum desiderat ipsi.

In hoc loco catho instruit filium suum ne sit inconstans vel duplex quia dicit iacobus. Qui duplex est animo: inconstans est in omnibus vijs suis. homo inconstans dicitur qui modo vult unum modo aliud: sicut faciunt pueri. sed in pueris non est vicium. Uel inconstans dicitur ille qui modo perit unum cibum: et modo aliud sicut gulosi faciunt. Uel inconstans dicitur ille qui habet unum in corde: et aliud in ore: sicut falsi hypocrite. unde quidam. Quilibet hypocrita/speciemens est heremita. Dente tamen tacita: latet anguis habens aconita. Uel inconstans dicitur ille qui modo dicit unum modo aliud: sicut garrulosis. et omnis talis inconstans est vitanda. Unde construe sic [Sperne]. i. noli esse] contrarius tibi id est contra te ipsum [repugnando] vel aliter] sperne repugnando. i. intendendo et contradicendo inconstans mentis tui. Et esse contrarius tibi. j. i. ne contradicas sententia a te prolate: ita q modo velis aliud: et postea nolis econverso et supradictis modis. q[ui] cōuenit nulli quis desideret. i. discordat secum. qui enim discordat secum non potest conuenire alij. q[ui] qui sibi nequa est: cui bonus est. q. d. nulli. unde. Qui sibi non parci: sibi vel mihi quomodo parci. Alibi. Qui sua divulget: mea vel tua quod celat. et alibi. In tota vita discors tibi vivere vita. Nulli se tungit: sua quam discordia pungit [Sperne zc].

**Si vitā inspicias hominū: si deniq[ue] mores
Eū culpes alios: nemo sine crīmīne viuit.**

Istud preceptum precipue pertinet ad prelatos qui allorum extirpant vicia: licet sint pentius viciosi. et alios condemnant in venialibus vicijs: licet ipsi sine in mortalibus et etiam innoleti. unde salomon. Maledictus qui videt festucam in oculo alterius: vel in oculo fratri sui: in suo autem trabem non videt. unde in auroia. Tolle frustucam si vis de fratri ocello. Que prius ex turbat lumina tolle trabem. et alibi. Qui vult alterius oculorum tergere labem. De proprijs canticis eruat ante trabem. unde dicit. [Si inspicias]. s. in scriptoris diligenter. et dicit notabiliter inspicias. i. intus in animo tuo [vitam hominum]. i. vitam humenam et [si inspicias deniq[ue]]. i. ad ultimum [mores hominum]. j. humanae actiones et qualitates [cum culpes alios]. i. reprehendas de peccatis [nemo sine crīmīne viuit]. Falces sine crīmīne veniali. q. d. hoc scias et nemo viuit sine crīmīne. nec etiam infans vnius dicti cuius vita est super terram. habet enim originale peccatum et nō

nascitur. unde daniel. Ecce enim in iniurias conceptus sum et in peccatis concepit me mater mea. quia multiplex est laqueus dyaboli: ideo miser homo cadit multipliciter in peccatis. Laqueus dyaboli est proprie laqueus quo aliquis ligatur/delectatione carnis. unde daniel. Laqueus contritus est: et nos liberati sumus. Et laqueus est doctrina hereticorum. unde daniel. Pluet super peccatores laqueos/ignis sulphur zc. Et laqueus idem est qd fraus: unde daniel. Narrauerunt ut abscondent laqueos. i. fraudes. et laqueus idem est qd affectus terrenorum. unde similiter daniel. In laqueo isto quem abscondent comprehensus est pes eo cum zc. Et ideo cum tot sint laquei bene potest dicere. nemo sine crīmis viuit [quia quis ingreditur sine macula. et operetur iusticiā certe nullus. Unde versus. Quāvis cuncta notes que lustrant regna bootes. Uix reperi potes sine labe notes zc].

Que noctura tenes: quis sunt cara relinq

Utilitas opibus preponi tempore debet.

Sicut sacerdotem nequa: qui non recipit correptionem. vel filium prodigum et luxuriosum indisciplinabilem. relinque consortium praui hominis: licet sit amicus tuus. vel de parentela. et super omnia diuicias huius mundi que nocent anime. quia dicitur in euā gelio. Sicut impossibile est intrare camelus per foramen acus: ita impossibile est diuitem intrare in regnum celorum. unde quidam posse foramen acus cicius transire camelum. credo et valeat modo diues scandere celum. Uel postpone delicias carnis quas licet habeas pro caris: tamen nocent anime. Unde abstineat vos a carnalibus desiderijs zc. Et in evangelio. Si oculus tuus scandalizat te: proice eus: et erue a te. q. d. relinque diuicias que nō profundunt in die ultionis. et in hoc loco oculus pro qualibet re cara accipitur que nocere potest. et bene dicit. relinque noctura quāvis sine cara [qz] vultus zc. Et notandus et duplex est vultus. s. anime et corporis. unde vultus anime supple] preponi debet opibus sollicit vultus corporis: quia caro concupiscit aduersus spiritus id est corpus aduersus animam et econverso. unde matheus. Nemo potest dominis servire duobus. s. deo et mānone. et alibi. Uix placet ambobus: qui vult servire duobus. unde salomon. Vult est patrum cum caritate: q[ui] multos fructus cu[m] iniuritate. vñ quidam. Dic bene se ditat: qui semper noxia vitat. Sic bene te dites ut semper nostra vites. Dec sit ad optimum qd noueris esse noctis vnum. Omne licet carum ubi qd fore debet amarū. Eice nec retine

ne sit tibi causa ruine *zc.* [Utilitas opib*zc.*] Opis opem ab ope
denotat auxilium in singulare. In plurali vero binicias. vñ. Que
rit pauper opem: querit avarus opes. Tamen aliter apud orationis
imploravit opes hominis. i. auxilia. Opus opis est mater terre s*z*^o
auctores. Opus opantis est quoddam castrum. Ouidius. Patro
clus optima reliquit. Opus indeclinabile idem est q*z* necesse. Un
opus est ut modis omnibus facias illud. vel quandoq*z* opus de
clinatur. et tunc notat operationes s*z*^o q*z* dicitur actualitur. iste fa
cit opus bonum: quandoq*z* illud q*z* venit ex operatione. non iob.
Operi manuum tuarum porrige dexteram. i. homini qui provenit
ex operatione dei. Et alibi. et opera manuum tuarum sunt celi. Et
idem est q*z* genus operis. vnde in genesis dicitur de domino. Et
requieuit ab omni opere q*z* patrarat *zc.* i. ab omni genere operi.

Constans et lenis: ut res expostulat esto. Temerib*mores*/sapiens sine crimine mutat

In hoc distigio invitat nos autor ad fortitudinez que est in pro
speritate et in aduersitate eundem vultum habere. s. in prosperitate
non elatum: in aduersitate non depresso. i. in prosperitate non
nimis eleuari. et in aduersitate non nimis depicari. Dicit ergo sic.
Est constans in aduersitate non nimis depicaris. quia constans
est stabilitas animi fama. et in proposito perseverans. Lenis in
prosperitate/ ne nimis sis superbus et arrogans. vel constans in
iudicio. vel iudicando. lenis in paciendo iudicium. vel inimicis
parcendo. vel reis et malis compatiendo. Et hoc satis designatur
in sacra pagina per leones et boves/ qui depictingi erant supra in es
tate salomonis. q*z* nunq*z* erat ibi leo sine bove/nec bos sine leone
q*z* signat q*z* homo debet esse lenis sicut bos: et severus sicut leo.
quia per leonem designatur severitas. per bovem lenitas et man
suetudo. Et hoc precipue ineredit ad prelatos. quia debet esse ma
sueta et lenes erga pacificos sibi subditos et bene disciplinabiles.
Et debent esse severi erga incorrigibiles: et apparel in baculo pa
storali/ qui est acutus a parte inferiori: in signum correptionis et
ga rebelles/ qui debent subpedicari. et curuus desuper in signum
humilitatis erga obedientes et benignos. ut res expostulat. possit
aliquis dicere. tu dicas sis constans aliquando: aliquando lenis
et hoc est vicium mobilitatis animi. ad hoc respondet ut res. id est
rei vel temporis exigentia expostulat. vel res. i. utilitas et q*z* hoc
possit facere sine vicio ostendit dicens. sapiens mutat. s. mores

zc. vnde versus. Quilibet etatem uti decet ad probitatem. Prospe
ro dura pati proprio proprium probitatem. et alibi. Lenis et aper
erit sapiens: ut res sua querit. Et mors verteret: sic q*z* illi criminis
perdet.

All temere vxori de seruis crede querenti. Sepe etenim mulier quem co*ui*x diligit odit.

Dic docet catho filium suum et quemlibet ne credat semper vxori
sue familiam accusanti. quia mulier odit sepe seruos mariti sui et
accusat sine causa propter duo. primo si seruus sit fidelis et ipsa
sit dissipatrix; secundo si ipsa sit adultera et ipse sit castus et fidelis
domino suo in omnibus. et quicquid ipsa facit timet ne ipse dicat
domino suo et tunc imponit seruo falsa crux et facit in domo
sicut voluit vxor pharaonis que io seph. imerito accusauit. dicit
enim scriptura. si sit seruus tibi fidelis: sit quasi anima tua. vnde
dicit quidam sapiens de modo mulierum. Nec autem possumus
scire que de superbia mulierum et avida laudis electione sentimus.
Mulier quanto est infirmitate exterius et uature fragilitate interi
us: semper a spiritali malignis artibus. Mulier ne inueniatur qua
lis sit: tota foras effunditur. et in aliena vita et iudicium detracto
ria loquacitate degressura. vnde. Sic voleo: sic uideo: sit pro ratio
ne voluntas. verba sunt mulieris accusantis seruos mariti sui. fe
mina vult sudare seruos didicito*z* iubeto. Ue ubi semineo quis
quis es apte iugo. vnde. Nil temere vxori. Jamnere. i. presumptio
se fatue vel stulte: sine causa. Vnde hec temeritas. id est fatuitas.
Et temerarius. a. um. i. fatuus. Item a temere dicitur hoc temeruz
id est forte vinum. quo sepe facit hominem temere agere. Ciel ob
citur temerum quasi tenens mentem. vnde quidam. Diligimus te
metum: quia reddit cor requietum. Atq*z* facit letum quemq*z* sus
cit metum *zc.* Sepe etenim mulier *zc.* Mulier enim sic descri
bitur a secundo philosopho. Mulier est hominis confusio. insa
turabilis bestia. continua sollicitudo. indeficiens pugna. quotidi
enam damnum. dominus tempestatis. impedimentum viri. et conti
nentis naufragium. vas adulterii. periculum prelium. animal
pesum. gravissimus pondus. aspis insanabilis. humanu man
cipium in pugna. Dicitur enim mulier quasi mulcens herum. s*z*^o
hoc corripit hanc sillabam. e. in obliquis sicut corripitur in hoc
nomine herum. vnde quidam. Basiat armigerum semina propter
herum. aliij versus. Nil temere credas uxori sepe querelas. namq*z*
dolos nout: et quem tu diligis odit.

Lucis mones aliquē:nec se velit ipse moneri
Si tibi sit carus:noli desistere ceptis.

Aliud est preceptum. s. vt cum videamus aliquem amicū nostrū a via veritatis deuiare, et castigare cepimus: et se castigare noluerit: non ideo minus debemus castigare ipsum. Imo semper in castigationibus perseverare et instare. quia assida correptione castigabitur: et sapiens efficietur. vnde. Huxta cauat lapidem. non vi: sed sepe cadendo. Et alibi. Consumitur anulus vsu. Unde illos quos amo castigo, et arguo: dicit dominus. vnde salomon. Meliora sunt amici verbora diligentis: et fraudulentia oscula blandientis. Idem. Corrigere stultum: et habebis ipsius inimicum. Item si mones carum. Quis sibi fiat amarum. Non tamen obssistes: quin et ba monendo ministres. vel **L**ucis mones. s.i. corrigis: et castigas aliquem peccantem vel delinquentem. nec se velit ipse moneri. Id est castigari. noli desistere ceptis.

Lontra verbosos noli contendere verbis
Sermo datur cunctis: animi sapientia pauci
Contra verbosos scilicet. s.i. noli stultis et garrulis respondere: ne eis similis efficiaris. sed postquam stulticia et garrulitas exierit: respod eis: vt eisdem sua insipientia et stultiloquium patefias. vnde salomon. Donor est hominis sapientis: qui separat se a contentiis, nibus garrulorum. Idem. Noli respondere stulto iuxta stulticas suam: sed ostende ei vt se stulte locutum fuisse agnoscat. Sermo datur cunctis: animi sapientia paucis: quia non omnes loquentes sunt sapientes. Unde illud. Laudo et vitas: fili carissime litterae. Multi sermonem retinent sed pauci rationes. Et ecce quare. quia sermo datur. vnde salomon. Multi sermonem retinent: sed pauci animi rationem. s.i. benefac aliis ne sis anime tue inimicus. vnde socrates. Sic alienum age negotium/ ne tuus obliuiscaris. et sic benefac quibusdam et non omnibus ne dannum vel paupertas te sequatur.

Dilige sic alios: vt sis tibi carus amicus.
Sic bon⁹ esto bonus: ne te mala damnatio sequatur
Aliud preceptum est. s. ne aliquem amemus: vt pro ipso periculis anime vel corporis incurram⁹. Et in mandato hoc innuit⁹ et debem⁹ diligere proximum. Quia in dilectione dei et proximi tota lex pedet:

et prophetic. Quia dicit Isidorus. Ex toto corde non diligit deus qui hominem odit. Preterea secundū est in lege. Dilige proximum tuum sicut teipsum. Sed quia quidam sunt qui nescientes modis rebus imponere ex aliorum dilectione: damna et periculus anime consequuntur. vt pater et filius: ideo ponit moderantiam cujus dicitur. Sic bonus et quasi diceret non ultra modum diligere. Diligere vero est motum caritatis in aliquem dirigere. Unde dilige domum deum tuum et. Diligere est bonum optare. Unde dilige proximum tuum sicut teipsum. i. ad hoc quantum teipsum scilicet ad vitam eternam. Si enim maius bonum velles proximo tuo quam tibi. esset magna stultitia. Si minus inuidia. Sed primo diligendus est deus. Secundo propria anima. tertio anima proximi tui. quarto proprius corpus. Et hec est caritas ordinata. Et ita diligimus vere: si vincitur quod suum est impendimus. Primo debemus deo religionem. Secundo parentibus et cognatis caritatem. Tertio maioribus reverentiam. Quarto paribus auxilium. Quinto minoribus doctrinam. Sexto cuiuscumque concordiam. Septimo extraneis amiciziam. Octauo egris compacientiam. vnde Isidorus. Amico tuo ita sis bonus ut non noceas tibi. Item benefac aliis: ne sis tibi inimicus. vnde Sic bonus esto bonus ne tibi mala damnatio sequatur. Scorpiorum quasi diceret noli ita prodige amicis distribuere ut postea omnibus clapsis compellaris mendicare. quia dicit salomon. Melius est vt te respiciant filii tui quam te respicere in manibus filiorum. vnde socrates. Alienum sic age negotium ut te non obliuiscaris. Cum sapias scilicet. Esto bonus caris scilicet: ne tua damnatio sequaris. Cum sanitas iuste. tu nullum dilige plus te. Alibi. Qui meliora viderit et deinceps sic alios ut tibi carus: et ipsis scilicet.

Rumores fuge ne incipias nou⁹ auctor h̄i
Nam nulli tacuisse nocet. nocet esse locutū.
Rumores fuge scilicet. s.i. rumorum investigationes/ vel nouas inventiones et fictas. Quia rumor est sermo ambiguus ab incerto auctore procreatus. cui malignitas fecit inicium. fides autem adhuc incrementum. Vnde rumor est sermo hominis in ore duplicatus. vnde Isidorus. Sermo vanus/ mentis vane/ iudiciorum vane conscientie est. Quia qualis sermo ostenditur: talis et animus approbatur scilicet. Ne incipias nouus auctor haberi. s.i. mendaciorum augmentator. Et dicitur auctor ab augo. es. et scribitur per. v.r.c. id est C. 11.

nugigerulus. qd nugigerul de magnis malora loquuntur. vnde oratius. Quid de quoqz viro et cui dicas ipse video. Tu cunctas reorem fugito: nam garrulus [idem] t[em]p[or]e nouus auctor]. i. rumo rum inuenio. qd auctores vocamus artum inuentores. et dicit [Rumo. fuge] et non immerito [nam] p[ro]p[ter]o qd nocent nulli. s.t. non nocet alicui tacuisse vsq[ue] ad tempus aptum] et nocent esse locutus quasi diceret plures sunt quibus nocet suus loqui vel sua garrisias: nulli vero nocet sua taciturnitas. vnde salomon. Sciens. i. sapiens faciebit vsq[ue] ad tempus. Laiciu[er]bo et imprudens nō obseruat r̄bus. vñ. Odibilis ē deo qui proca[re]t ad loquendum. qd vir linguis non dirigetur in terra. dicit dauid. et virus iniustū mala capiēt s[ecundu]m interitu. Preterea nocet corpori. qd ossa teret lingua t[em]p[or]e vide supra virtutem primam] Aliibi. Gracia magnatum nescit habere statum. Alij versus. Effuge rumores: simul et nonitatis amores. Nam stolidus meret et nō tacuisse noceret.

Rem tibi promissaz certā promittere noli Rara fides ideo: qz multi multa loquuntur

Primo construe sic [noli promittere] alij rem certam]. i. certe doc[et] inuenias vel habeas eam. Rem dico tibi promissam ab aliq[uo]. Ille enim qui tibi promisi: potest te decipere/ et ita potest falli ille cui promisiisti: et poteris mendax et garrulus reputari. qd dixit quidam. Letificat mulsum grandis promissio stultum. vel rem id ē spem. et debet sic legi [noli promittere certam spem]. i. rem de qua credis habere certam spem vel certam rem speratam. Et loquitur emphaticē [promissam tibi] ab aliquo [vel spem promissam]. id ē spem rei promise certum noli exspectare quasi certam et quasi certe habendam. quia rara fides]. i. parua credulitas est in promissione. i. paucis creditur: quare quia multi multa loquuntur. i. promittunt multa de quibus nulla aut parua persoluunt vel persoluerere non possunt: vel etiam si possent uolunt. qd fallacias faciunt ne alijs credatur. Salomon. Mendaces faciunt: vt vera dicentibus non credatur. vnde iacobus. fides sine operibus mortua est sicut corpus sine spiritu mortuum est. vnde versus. Rem tibi promissam: nulli promiseris ipsam. Perdit nāq[ue] fidem: sic multa loscuit pridem.

Lū te quis laudat: iudex tuus esse memēto Plus alijs de te qd tu tibi credere noli.

In hoc loco docet nos autor ne superbiamus propter mundanam gloriam: cum sit vana vmbritica et transitoria dicens. Cum te aliquis laudat. i. glorificat et exaltat per laudes in preſentia tua. I memento esse tuus iudex]. i. redi ad conscientiam tuas; et ad te ipsum. inuestiga in corde tuo et considera si sis dignus illa laude vel talis q[ui]lis ab aliq[uo] probaris. si es dignus: humilia te. si nō corrige te et emenda. Quia laudare est proprie aliquē pro magno facio et mendare. Vel laudare idem est qd glorificare. vnde in psal. Laudate pueri dominum. i. glorificate. vel boni laudant non seipso. sed alios virtute honestatis. Mali laudant se et non alios: vicio in honestatis. Mali similiter quandoq[ue] laudant homines vicio duplicatis. sc̄ spē lucri temporalis et adulatio[n]is. vi ioculatores et garris et a talibus cauendum est. quia fistula dulce t[em]p[or]e. vñ quidam cum laudaretur a quodam adulatore ait: noli utrāq[ue] parte fallere scilicet te qni. falso me laudas et me cui adularis. vnde subiungit. Noli credere plus alijs de te. i. de statu tuo. qd tu ipse. qui conscius es tibi. Et qd laus adulatoria sit spēnenda ostendit hic ronimus dicens. Qui dedit hoc hodie: cras si volet auferet illud id est laudem falsam. vnde seneca. bonum est non laudare sed esse laudabilem. Si quis te laudat: nūq[ue] te gloria fallat. Plus laudatori: qd tu tibi credere noli.

Officiuz alterius: multis narrare niemēto Etq[ue] alijs cum tu benefeceris: ipse fileto.

In hoc loco repetit autor quod superius dixerat. Mutuum da. vnde dicit [memento narrare multis]. i. alijs debes manifestare. Officium alterius]. i. beneficium donu[er]e. vel servitum tibi ab aliquo impensu[er]e. nec accepti beneficii obliuiscaris. vel sis immemor et illi impetras beneficii et favores quasi diceret beneficii accepti memor esto] Aliq[ue] alijs t[em]p[or]e. I quia omnis laus in ore proprio sonu[er]e descit. vnde dictum est. Si detur elemosina a manu dextra: ignos[ce]re sinistra. et Isidorus. De bonis factis nō extollaris. et de bono opere non glorieris. vnde gregorius. Per hec que gerimus. laudes exterius non queramus. Et alibi. Non extolle te a bono opere faciendo. vnde salomon. Non laudet te os tuum: sed alterius. et cum facias elemosinas noli publicare. Item dicitur. qui se collaudat: stercore coronabitur t[em]p[or]e. Alterius factum/ sic verbis ampliactum. Sed referas nulli: cum benefeceris ulli.

Multoꝝ cum facta senex/z dicta recenses Fac tibi succurrant:iuuenis que fecer[ipse

Construe sic [cum tu senex], i.e. existens in senili etate. Senex enim dicitur per ethimologiam: quasi nesciens /z turbatus est. vt qd a senos qd est fensus. Senex dicit ille qui virit per multos annos vel senex idem est qd fatuus. vnde maledictus senex elementar. et senex idem est qd sapiens. vnde danid. Juvenes z virgines/ senes cum iunioribus laudant nomen domini [recenses], i.e. iudicas cōmemoras /z narras. solent enim senes facta fortia viciorū z ea que in iuuentute sua gesserant narrare fac [i.e. labora ec]. q.d. labora in iuuentute tua: vt habeas egregiam famam in senectute. z qd alij referant vel tuipſe tuas referas probitates. vel sic [cum se] senx recenses, i.e. iudicas culpas: et vituperas aliquem iuuenem propter turpia facta vel dicta que facit in iuuentute] fac vt succurrant, i.e. subueniant z ad memoriam deducas que tu fecisti exiles iuuenis dicens contra te feci tale vicium z tale dum era[iuuenis z ideo non debo ita acriter condemnare. vel aliter [cum tu senex recenses fac] z dic multis qui extolluntur z dicantur per probitas tem. fac. i.e. labora ea] succurrant, i.e. ipsa ferant que ipse iuuenis feceris. Et est metafora tracta a formica que laborat in estate: vt possit cessare in hyeme. Per estatem intelligitur seruos iuuentutis Per hyemem vero fragilitas senectutis. vnde versus. Exemplum nobis pribet formica laboris. Graniferum solitum: contingere ore cibum. Cum multos accus: referat facunda senectus. Seria fac iuuenis: que narret vita senilis.

Ne cures si quis tacito sermone loquatur. Conscius ipse sibi:de se putat oninia dici.

Dic docet autor non esse curandum si aliqui loquuntur latenter adiuuicem. quia si viderent vultum tuum moueri z erubescere: d[icit] olico habebunt te suspectus propter ruborem. iuxta illud omidij Oꝝ difficile est crimen non perdere vultu. Et alibi. Vnde talis cris/ qualia mente geris. Ita docet nos ne ad consilium accedamus nisi vocati sumus. iuxta illud. Anteꝝ voceris ad consilium ec. vnde dicit] Ne cures [curare quandoq; dicitur curam et solliciitudinem habere. vnde noli curare de crastina die. quandoq; pro sanare. Unde medicus curat egrum. i.e. sanat. vel curare idem est qd purgare. vel curare idem est qd familiaz pascere. Unde habui

mitis supra familiam cura. i.e. pasce. vnde[ne cures. i.e. ne sis cutiosus vel iollictus: vel ne oporeat te curare] si quis loquatur tamen sermone [qr sic dares suspicionem te esse malum conscientem vnde illud. Qui loquentes aſcultat: de se aliquid suspicatur. vnde sequitur] Conscius ipse sibi ec. i.e. qui est conscientis aliquius criminis /z qni habet malam conscientiam. qr conscientis in mala significacione accipitur. Seneca. Nisiꝝ securus est animus reus. Alij dicunt qr iste nominativus conscientis non regitur: sed ponitur absolute: vt locum habet sequens relatio. vnde

Lum fueris felix que sunt aduersa caueto Noꝝ eodeꝝ cursu respondet ultima primis

Dic docet nos autor vt cuꝝ felices fuerimus: caueamus ne per infortunium culpam nostram/paupertatem z miseriaz incurram⁹ Et dicitur felix a felix: felicis/qd est herba que multas habet radices. a simili felix habet multos amicos. vnde ouidius. Lum fueris felix: multos numerabis amicos. Tempora si fuerint nubila: solus eris. vnde [cum fueris felix], i.e. iuuenis sanus. circuſpectus et potens. vnde felix quem faciunt aliena pericula cautum] caueto ea que sunt aduersa [cum fueris felix], i.e. iuuenis diues. ue tantum expendens in iuuentute: qr oporeat te mendicare in senectute. vel [caueto] dum es san⁹: ne tale quid facias qr in morbum incurras vel [caueto] ne vires tui corporis ita in noꝝ utilibus consumas qr deficias ante tempus. vnde quidam. Memento paupertatis in te pote abundantie. z hec necessitatibus in tempore diuiciarum: qr ultima id est ultimi eventus [non respondentis primis/jeuentibus] eodem cursu. i.e. confimuli cursu fortune. Quia omnia sunt hominū tenui pendentia filo. Et subito casu que valuerit ruunt. vnde versus fortunales tales sunt. Glorior elatus:descendo minorificatus. In simus axe teror: rursus ad astra feror. Uel aliter. Scando laboz ego cum teror alta rego. vnde. Ascendi nimis:nimum ruit actus in imis. z locus est grauis: est illa ruina leuis. vnde. Qui stat vis deat ne cadat. Gregorius. Lum omnis fortuna timenda sit: magis est timenda prospera z aduersa. Nam hec erudit. s. aduersa prospera blandiendo transit. Versus. Quisquis cautus erit felix aduersa cauebit. Si fortuna cadit. vix ultra prospera vadit] noꝝ eodē ec hec dictio eodē brevis ē cā metri: z ē ibi fistole. i.e. sillabe coreptio

Lū dubia z fragilis sit nobis vita tributa In mortē alteriꝝ spem tu tibi ponere noli.

Dic docet nos ne confidassus in huius mundi vita: cum sit ini-
certa et instabilis, qd de die in diem ad mortem venimus. vnde. Ul-
timum ad mortem: post omnia facta recursus. Alibi dicitur. Vita
quid est hominis nisi res valleta ruinis. Et caro nostra cinis mo-
do principium modo finis. Alibi. Est nostre sortis: transire per
ostia mortis. Et graue transire: qd transitus absqz redire. Et bene
dicit dubia. qd nihil est certus morte. et nihil incertus hora mor-
tis. Et bene dicit fragilis. qd homo in iecu moritur. vnde iob. Dies
mei velocius transierunt & te sente tela succidetur. Et idem. bre-
ues dies hominis sunt. et thobi. Et hic vita brevis tenebrosa eccl.
In mortem alterius spem eccl. I qd spes est proprie exspectatio ali-
enius boni/cuius aduentus ignoratur. vel id qd speratur: vt ego
habui spem meam. Rem quia sperabas. et spes idem est qd certitu-
do vnde dauid. Caro mea requiescat in spe id est in certitudine. Et
spes idem est qd deus. vnde. Spes mea ab uberibus matriis mee.
vnde. In mortem alterius spem. I. i. expectationem & fiduciam. Quia
dicteur. Grande trahit horum: mortem querens aliorum. et tamen.
filius ante diem primos incurrit in annos. brevis huius vite fe-
licitas. Dicit augustinus. Quid est vita ut dicit secundus philoso-
phus. Vita est bonus leticia/miserorum melitia/expectatio mor-
tis. vnde. Cum subeat iuuenis funera more senis. alij versus. Eu-
tibi secura mens sit de morte futura. Alterius morte. noli ubi po-
nere sortem. et alibi. Longum trahit funem: qui mortem alterius
querit. vnde versus. Est communis moris: mors nulli parcer honori.
Omnia mors tollit: omnia morte cadunt. Mors sic dissimilitur a se-
cundo pho. Mors est eternus somnus. dissolutio corporis pauci-
vitium. pauperum desiderium. incerta peregrinatio. hominis la-
tro. somni pater. fuga vite. resolutio omnium. Unde mors per eti-
mologiam dicitur quasi meta omnium rerum sensibilium. vel a
mordendo dicitur.

Eriguum munus: cu3 det tibi paup amic9 Accipito placide plene: & laudare menemto

Dic docet nos autor ne paruu donum refutem ab amico paui-
per. smo debemus illud laudando benigne accipere & non confi-
derare quantitatem doni. Imo amorem/officium dantis et bonas
voluntatem. vnde in thobia. Affectus prius: effectum non aspice
quantum. Sed sicut ex quanti sedulitate datum. Alibi ouidius.
Doc facit ut venias: gratus quoqz pauper ad aras. Et placat

tefo non minus agna bone. vnde [Eriguum munus eccl.] munus
dicitur proprie quicquid gratis largitur. Munus enim in diuine
graciam largitur laudem imperat. odium finit. dominicum oc-
cultat. vnde alexander. Munus enim mores conferit eccl. i. recipi-
entium vero indicium pervertit. vnde in eodem. Munus enim a
norma recti eccl. hoc dicitur recipiente vel de illo qui libenter acci-
pit. vnde salomon. Ecclesia & dona exceccant oculos indicum. vnde
dicit [Erigum munus cum det tibi pauper amicus eccl.] Unde di-
citur amicus quasi animi custos. vel a cathena caritatis: eo qd as-
moris cathepsa ligantur amici. Vidorus. Illa est vera amicicia: qd
nihil querit de rebus amici nisi benivolentiam eccl. Accipito pla-
gonus. Quia bona voluntas debet reputari pro facto. vnde gre-
bonus. Non est vacua manus a munere si archa cordis plena est
bona voluntate. Ouidius. Super omnia vultus accessore boni eccl.
vnde versus. Munera dando vice sunt filia mater amice. Et illud
Munera sumpta ligant. Alij versus. Si quis forte velit qd ami-
cus pauper habebit. Sumat corde bono; & hinc laus addita dos-
no. et alibi. Est labor: actoris: in dono causa valoris,

Infanteni nudum cum te natura creavit. Paupertatis onus pacienter ferre memeto

Aliud documentum est. ne desperemus in paupertate: sed eam
benigno animo recipiamus vel paciamur. Unde sciendum est qd
paupertas est proprie rerum temporalium ut hic [paupertatis] onus
vnde in esopo dicitur. Pauperes cum leta venit: utilissima res est
et alibi. Paupertas libera res est: et ideo paupertas est cum mag-
na pacientia sustinenda. vnde dauid. Pacientia pauperum no[n] pe-
ribit in finem. vnde iob. Nudus egressus sum ex vetero matriis mee
& nudus revertar in terram eccl. vnde aug⁹. Plus prodest pauper-
ri celum stellatum: & diuitibus celum in aurum. Et dicitur paup-
er quasi parum habens/vel quasi parum patens. Quid est pauper-
tas: sic enim describitur a secundo philosopho. Paupertas est do-
num dei. bonum odibile. possessio sine calumnia. mater sanitatis
curarum. remissio vel abiectio. sapientie imperatrix. negotiis sine
damno. dominium sine cura eccl. vnde. Cum sis inops nar⁹ quisque
nudusqz creatus. Paupertem grandem. vincat pacientia tandem
vnde. Est virtus vidua qua no[n] pacientia firmat. Pacientia sic de-
scribitur. Pacientia est animi rigor aduersus fortune verborum
espontes equanimente portans.

Ne timeas illam: que vite est ultima finis.
Qui morte metuit: quod vivit perdit id ipsum

Aliud preceptum est. si ne timeamus mortem. vivere enim et semper timere quasi mors est. Sed hoc preceptum nobis non est tuus quia semper timere mortem et habere ante oculos debemus: ut cunctis mala relinquamus. iuxta salomonem dicentem. Fili in omnibus operationibus tuis memorare nouissima vite tue: et in eternum non peccabis. unde versus. Utue carens vicio tanquam sis crassus mortuus. Disce vacans studio quia si nunquam sis mortuus. Alij versus. Non agit illicite qui cogitat ultima vite. Nescit nemo mors/ mortis/nec funeralis horam. Propter predicta bona est timere mortem in retractionem viciorum et peccatorum. Sed aliter hic sumus scilicet huius gentiles/ mundi famam et gloriam appetentes. quod aliter intelligunt. huius illos sic dicetur. Ne timeas illam. I.e. mortem que est ultima finis vite. quod omnis caro humana ad nihilum redigetur: quia qui metuit mortem. i.e. timet et dolet: ideo quod mors se oporteat perdit id ipsum quod vivit. id est gaudia vite humane/ tales dolorum ante oculos habendo. i.e. meditatio de morte. unde dicit. Homo quid eris. quid eges quando morieris. Premitare bene: nihil sum fieri tibi lenes. Nil nisi terra sumus. et terra quid est nisi fumus. Et nihil est fumus nos nihil ergo sumus. sed huius catholicos sic legis. Ne timeas illam. i.e. mortem. i.e. talis/ ita sanctificatus/ ita iustus tam fidelis tam perfectus: ne oporteat te timere mortem. id est corporis et anime dissolutionem. ut puta confidens de beneficiis precedentibus. Conscij enim reatus magis timere quam sanctificati. Que est ultima finis vite. iuxta illud. Mors ultima linea rerum. et alibi. Ultimus ad mortem post omnia facta recursus. Isidorus. Quotidie dies ultimus appropinquat et vita nostram quotidie dies aufert. et merito quia qui mortem metuit. i.e. qui talis est qui facit peccata/ propter que debeat timere eternam: qua iustus non morietur/ perdit id ipsum quod vivit. in honestate quod deus causa est. id est vel propter quod vivit. s. ipsum. hic enim est vita creditum: sicut ipse dicit. Ego sum via vita et veritas. Et alibi. Omnis qui vivit et credit in me: non morietur in eternum. Dico tibi vere: si vis de morte timere. perdere tu queris in te quod habere videris. Et nota quod finis idem est quod terminus/ consummatio/ mors: patria. unde huius est finis patria/ mors consummatio meta. Sed in grecis mo ponuntur alii versus scilicet. Finis consumens et consummatio finis. Est proprum finis/ quandoque est actio finis. sed Isidorus finis dicit a fune

qua fines agrorum funiculis mensurantur. et est dubius generis. Dicitur enim hic vel hec finis. unde. Margo dies conteret filium pantheraque domina. finis cum clunis.

Si tibi pro meritis nemo respondet amicus?
Incusare deum noli: sed te ipsum coherce.

Dic docet nos autor ne desperemus accusando deum si alicui servierimus et meritis nostris condigna remuneracionem non rediderit: nec ab eius officio retrahere nos debemus: unde dicit. Si nemo amicus. i.e. nullus amicorum tuorum responderet pro meritis scilicet remunerando ea que digna sunt meritis tuis/ noli incusare deum. s. culpare. i.e. noli litigium porrumpere contra deum dicendo ille cui seruui fecisset bona mihi: sed deus non permisit. ego sum infelix. omnes ingratos invenio et deus odit me et me perserquitur. et hoc faciunt quidam stulti/ sed te ipsum coerce. i.e. ab hoc retrahere. vel/ coerce. i.e. castiga te ne deum culpes vel incuses. Et nota quod aliud est incusare. aliud accusare. et est accusare alicui crimen imponere in consilio. dicendo quod non debet testificare nec accusare. nec respondere. nec indicare: quod infamis persona est. Incusare vero idem est quod culpare. ut hic. Incusare deum noli tamen. Incusare est maiorum. accusare minorum. unde. Incuso dominos/ accuso sepe minores. unde dicit. Si tibi pro meritis ne. respondeamus. Quid est amicus ut dicit phus. Amicus est desiderabile nomen. non inuidenda possessio. refugium infelicitatis. miserie reuelatio. indeficiens quies. indefinens felicitas. si manet oblitus meriti nec servit amicus. Dic non culpandus deus est sed tu reprobans. Nec reprobes ipsum sed tu serui magis istum tamen.

Ne tibi quid deficit: quesitis vtere parce.
Atque quod est seruies: semper tibi deesse putato

Dic docet nos autor vtere parce et non prodigaliter et obserua re temperantiam in cibo et potu. unde illud. Sume cibum modice et modo natura facietur. dicens sic/ vtere/ s. non abutere. Quesitis id est rebus acquisitis per laborem tuum/ vel parentum tuorum quorum es heres/ parce. i.e. modice/ ne quid. s. aliquid deficit tibi id est deficiat: si prodigaliter expendas. unde quidam. Magna pars/ paruo spacio consumpta peribit. Et illud. Labitur exiguo quod partum est tempore longo. Quidam enim insipientes ita prodigaliter res suas expendunt. quod non curant de futuro/ vel ad quem fine

deuentur vita eorum. Contra quos dicit boetius. Neq; enim quod ante oculos situm est intantus sufficit rerum exitus. vnde seneca. Liber & gulosus esse non potest. Et oratius. Servus eternum qui paruo nesciet uti. vnde verius. Quae seruus uti qui paruo nesciet uti. Seneca. fortuna vitrea est tunc cum splendet. vii. No minor est virtus: si querere parta tueri. Lasus inest illis. hinc erit artis opus. oratus. Plus est seruare partum: si quesuisse nouum. parcus vires questis quando frues. Et rem seruabis: quia semper abesse putabis. [C]i[er]o qd est seruas] sensus talis est ut parce vias no[n] sis prodigus: sed obscure dicit. sic ergo construe. Diu co & parce vias] qd pro et. et ad hoc ut seruies tibi. i. ad opus tuum. s. illud qd est. s. illud qd possides. q. d. sis parcus. parce sibi seruat res suas. Quarus vero nequaquam: sed ad opus aliorum servat [putato] ergo id defice tibi semper. i. deficere. qd est dicere no[n] sis prodigus. prodigus enim putat res suas no[n] posse deficere.

Quod prestare potes: ne bis punieris vlli Ne sis ventosus: du vis bonus ipse videri.

Dic docet nos autor evitare dilationes in dono: ne illud quod amicis nostris dare possumus in presente/ promittamus nos daturos in futuro: dicentes sicut multi dicitur. Vlade cras. et post cras reverteris & habebis petitem. vnde dicit tullius. Lex domi sue beneficiis talis debet esse: q dator statim debeat obliuisci: & capiens debet esse timor accipit. Quia vir iustus data nunquam cogitat: sed accipiens debet esse memor illius qui dedit: ut in aliquo tempore reddere possit. vnde quidam. Qui cito dat bis dat: qui tardat munera vix dat. vnde alij versus. Uis dare: da subito: dandi modus iste perito. Par erit inuito: qui dabit absq; cito. et qd dare non possumus nisi de liberalitate: videndum est quid sit liberalitas. Liberalitas est virtus beneficiorum erogatorum: quia in effectu benignitatis & beneficij docimus permanere: quia tota hec virtus consistit in tribuendo. Sed multis modis dicitur stare liberalitas. Primo caue quando dabis ne sis durus ne fronte obducas. ne vulnus auertas. nec occupationes fingas. Secundo caue dilatio nem: qd dandum est cito. Unde ingratum est donum seu beneficiu[m] quod diu inter manus dantis hest. vnde illud. Proximus est neganti qui tarde dat. Tertio caue ne des ingratias/ imo gratis: et non multis precibus expectatis. Unde non gratis tulit: qui nou cu[m] rogaret accepit. vnde tibi obiass. Da cito da gratis. Quarto

caue ne donum obsit accipienti sicut dabit antrapalus. vnde ora tius. Antrapalus cuiuscumq; nocere volebat. Vestimenta dabit p[ro]tectio[rum] tc. Quinto caue ne beneficium sit maius tua facultate. In tali libertate cōsistit cupiditas recipiendi. et talis liberalitas no[n] est bona. Salomon. Melius est non vovere & post votu[m] promissa no[n] reddere. vnde versus. Dandi tolle moras. dando cito munus honoras. Munus dedecoras: inueniendo moras tc. alij versus Gracia debetur pro munere: si cito detur. Et si tardetur: ingratius munus habetur. Ies. His non spondebis: quod mox prestat va lebis. Ne similius ventosus: sed bonus esse membro. Et alibi. Plus valer hoc tribuo: si tribuenda dno tc.

Qui simulat verbis: nec corde est fidem amicu[m] Tu quoq; fac simile sic ars deluditur arte

Qui simulat verbis tc. J. i. qui singit vel figurat verbis adulatorijs se esse amicu[m] tibi fidum. nec ipse est fidus amicus corde. sed solimodo ab eo: et tales sunt infideles & fraudulenti & illustres. Si inq[ue] ita simulat aliquis se esse amicum tibi. Tu quoq; fac simile. J. i. singe te esse amicum sibi: cum non sis. vnde ouuidius. falso lice fallentes tc. et sic ars illius. i. fraus arte maligna progrediens deluditur]. i. decipitur & repellitur arte]. i. fraude tua vel arte simili. Nec enim est sententia secularis: teste salomone qui ait. Simulator ore decipit amicum suum: et ducit eum in spem bonorum vnde. Qui mel in ore gerit & me retro pungere querit. Eius amicu[m] noli mihi sociam. Uel potest esse preceptum catholicum. et tunc sic lege. Qui simulat verbis. i. qui simulatoris verbis reprehendit amicum fingendo se esse inimicum erga ipsum. et dicit se esse tratum proper vicium eius. nec corde est. scilicet iratus: ille enim qui talis est fidus amicus est. quia meliora sunt amici volnera feueritis tc. Si inq[ue] ita facit aliquis. Tu quoq; fac simile] id est similiter castiga amicum tuum & reprehende verbis amaris & non corde. et sic ars]. i. illa mala operatio vel vicium deludit] id est repellitur arte sua. Artificio sa corruptione. qd claus clano retunditur. i. amor seculi amore vel repellitur. Sicut qui tyrannum interficit summi accipiet. Quid est amicus. desiderabile nomine. no[n] inuidet[ur] possessio. refugib[us] infelicitatis: miserie relenatio. indeficiens quies. id est felicitas. uba secundi phi sunt. Et si amicu[m] qsi animi custos. vt a cathena caritas. eo qd amor. cathena ligat & amici. vt laudat adulatores: si non est vera amator. Tu quoq; amedes: et ei sua bona rependes.

Noli homines blādo nimio fmone pbare Fistula dulce canit: volucrem duz decipit auceps.

[Noli homines zc]. [sensus est] noli probare J.i. landare nimium homines in vota sua[.] blando sermone J.i. adulatore: qz blandus sermo decipit homines quādoqz: et ne sis sicut fistula que aures eorum qui eam audiunt delectat: t[em]bi ipsi non prodest. Vn[us] fistula dicitur a phonos qz est sonus: t[em] stolos qz est missio: quasi sonus missus[.] canit dulce J.i. dulciter t[em] suauiter resonat[.] dum aucep[us] J.i. auces capiens[.] decipit volucrem[.] dicitur autem volucris a volando qz volat per aera. vel aliter. [noli probare nimium homines] quos innentes blādiloquos[.] blando sermone J.i. propter sermonem: a blandum eorum: qz ipsi nimium per blandos sermones decipiante credulos sicut fistula decipit volucres. et si tales vis vitare: discit virtutem que dicitur caucio per quaz vicia vitamus speciem virtutum prestantia. unde Isidori. quedā vicia virentū speciem preferunt. unde. Pernicioſi suos scrutatores decipiunt: qui se sub virtutis velamine regunt. unde cicero. Mille sunt occulations insidieqz latente in similitudine officij. unde versus. Qui mel in ore gerit zc. t[em] alibi. Sub facie tincta macie zc. Ouidius. Impia sub dulci melle venena latente. Seneca. Dabit suum venenum blanda oratio. vnde bernardus. Plus nocet lingua detractoris: & gladius persecutoris. Et salomon. Meliora sunt amici verae: & inimici blandimenta. unde versus. Non bene creduntur nimium qui blāda loquuntur. Decipiuntur auces: p[er] cant[us] sepe suaves.

Cuz tibi sint nati/nec opes:tūc artib[us] illos Instrue. quo possint inopē defenderevitā

Dic docet autor quid debet homo facere generatus familia cui pauper sit. Construe ergo sic[.] cum nati J.i. filii[.] sint tibi nec p[ro]p[ri]o t[em] non[.] et opes[.] non sunt: ita q[ui] sis pauper. nec habeas unde pascas illos[.] Instrue illos artibus[.] mechanicis vel liberalibus: qz artes sunt vere diuicie et eterne/ que non possunt amitti nisi in morte: qz ars remanet per vitam zc. nisi per mortem. unde. Ars est collectio multorum preceptorum ad vitum finem tendentiu[rum]. Ut ars est omne illud qz per opus: t[em] per numerum: t[em] per instrumentum competentis artificis deducitur ad effectu[rum]. t[em] dicis ars ab arte ad

qz artis nos legalis t[em] sceptis[.] instrue inq[ui] quo[.] p[ro]p[ri]o ut. vel possint defendere inopem vitam[.] i. inopiam vite. Artes enim liberales repete sunt ad ignorantiam a parte anime relegandam. Mecha[nice] vero propter inopiam corporis sublevandam. unde salomon Stolica colligata est in corde puerorum. t[em] virga discipline defini[g]abit eam zc. Instrue pupilos pauper si diligis illos. Ne pauperi possint succumbere nati.

Quod vile est carum: qd carū vile putato Sic tibi nec cupid[us] nec auar[us] nosceris vlli

Primo lege sic. Si aliquis dederit tibi aliquid licet ille vel alij reputant illud esse vile[.] putato[.] i. puta illud esse carum appreciatio[n]e t[em] referuando illud. t[em] quod carum est vile putato[.] q.d. Si alijs quis amicus patet a te qz carum est[.] putato J.i. reputa illud esse vile. t[em] da ei libenter: ac si esset vile. et sic[.] non nosceris cupi[us] tibi[.] appreciando t[em] retinendo qz vile est[.] nec nosceris auar[us] vlli J.i. illi vel alicui dando qz carum est. Uel aliter talis est sensus. Si aliquis in tempore fertilitatis t[em] superfluitatis aliquod bonis ubi dederit: abundantanter illud debet reseruare t[em] amare. In tempore vero egestatis cum alijs tenent t[em] reponunt abundantier largitari: sicut fecit Ioseph quando erat seneccallus pharaonis: t[em] ita amorem mereberis t[em] habebis. Construe ergo[.] putato[.] i. crede illud qz vile est alijs: t[em] ab alijs tibi abundantier quasi vile[.] esse cari tibi[.] scz serua. illud quasi esset carum. i. care appreclandum. t[em] sic[.] non nosceris cupidus tibi[.] i. iudicio tui. Item[.] putato qz est carum alijs stipule in tempore egestatis[.] esse vile tibi[.] i. dato alijs qua si vile[.] et sic[.] non nosceris auar[us] vlli[.] i. nullus dicit te esse auar[us]: cu[us] cara in caro tempore largitaria. vel sic[.] quia prouidentia mater sapientie est. qz dicit boecius. Quod ante oculos situm est intueri non sufficit: rerum exitus prudencia metitur. ideo[.] quod vile est modo puta illud futurum esse carum/ t[em] retine/ t[em] cōserua ac si esset carum. ut subuenias tibi si necesse fuerit t[em] alijs. unde salomon. Memento paupertatis tempore abundantie/ t[em] necessitat[em] tempore dimiclarum. i. quod carum est[.] modo puta illud futurum esse vile. et sic large expende ac si esset vile. t[em] distribuas pauperibus t[em] amicis t[em] tamen cu[us] circumspectione. Est autē circumspectio[.] 15^a Aug^o contrarioz vicioz cautela. Effectu[rum] huiusmodi t[em] est facta sic seruare: q[ui] auaricie fuga dispensationes nō incurrat. et sic[.] nō nosceris cu[us] tibi[.] i. cupiditate scientia tua nō remordebit. L[et] es q[ui] vilia s[er]e: cara fore reputes in futuro[.] nec auar[us] vlli[.] i. d .).

alij non habebat te pro auaro. *Cos* cara largitatis. *Vel* aliter [pa]tato illud qd modo scz in hoc seculo est vile. scilicet esse pauperem esse carum apud deum. vnde in euangelio Beati pauperes spiritu: qm ipsorum est regnum celorum et puerato illud qd modo est carus scz diuitem esse vile apud deum. vnde quidam [vt iob] testatur vix diues sanctificatur. Divinitas est raro sanctificata caro. et alibi. O diues diues re. fac bene dum viuis post mortem viuere si vis. Et ideo si tu sis diues fac bene pauperibus. versus. Carum viles putes. rursus contraria mutas. Sic nec auarus eris: cupidus nec nate videris.

Que culpare soles: ea tu ne feceris ipse. Turpe est doctori/cū culpa redarguit ipm

Dic docet nos autor ne arguamus aliquem de aliquo vicio. cu possumus simili macula vel simili vicio reprehendi. qz prins est mū dare se deinde alios. turba illud aurore. Zollere festucaz si vis de fratris oculo. Que prins exturbat/lumina tolle trabem. qz talis doctrina cederet nobis in dedecus: qd ostendit per exemplum dicens] Turpe est doctori non facere qd decet. s. docere bonus et facere malum. qz proverbialiter dicitur non meretur discipulus er. vixis ergut: si magister eius dilabitur in errorem. vñ paulus. *Lux* predicas cum ipse furaris. Et gregorius. *Lux* vita in honesta: necesse est vt eius predicatione contempnatur. idem. Monstruosa res est manus remissa: et lingua maliloqua. vñ Isidor. Qui bene docet/ male vitat. videtur bonum et malum confundere. lucem tenet bris promiscere: veritatem mendacio copulare. idem. Qd ore predicas opere impleas. et qd per verba doces: ex exemplo ostende. qz qui non facit qd predicatione: tunc serit qd aliis manducat. vñ paulus. In omnibus seipsum prebe bonorum exemplum opere. vñ quidam. Castigans alios te castiga prius ipsum. vt castigatus sis castigare paratus. et alibi. Si culpare velis: culpabilis esse cauebis. Dogma tuum sonder dum te tua culpa remordet.

Qd iustū ē petito: vel qd videatur honestū Nam stultū ē petere: qd possit iure negari.

Dic docet cetho filium suum qualiter debeat petere dices. Qd iustū est petito. qz cuiuslibet petitionis debet esse iusta/ et habere modum hys possibiliteate erat quo petitur. qz sicne curialitas ē in dono ita curialitas in petitione esse debet. Curialitas est modus loquendi siue petendi quid: nō deutans ab honesto. Vñ sciēdū ē qz in pe-

nitione quatuor sunt consideranda. s. honestas. possibilitas. iustitia. et necessitas. Honestia debet esse petitio: vt aliquis nō petat qd non debet. vt filia vel vxore proximi vel alterius in p̄cubina. Justa qd sufficit nō voltra mensuram: vt si aliquis peteret ab alto medietate domus sue. possibilis vt alter habeat possibilatem dandi qd petitur et qz non grauetur. Necessaria ut qd necesse est queratur. Usu de modo petendi videndum est quid sit honestum. Honestum est qd sua vi nos attrahit et sua dignitate nos alicet. vñ subiungit. Nam stultus est petere. i. stulta petitio. qd possit iure negari. i. que non est iusta. vel honesta. vnde salomon. Non erigas oculos tuos ad opes quas habere non potes. vnde illud. Plura petens mernis. fraudatur. iure petitio. alij vñsus. Erige rem iusta si nō cupis iude repulso. Nō est donandus quicquid sit iure negandum.

Ignotum tibi tu noli preponere notis.

Ignita iudicio/constant incognita casu.

Dic docet nos autor ne iudicemus de ignotis: qz melius possumus iudicare de notis. & de ignotis. vnde dicitur. Ignita iudicio constant incognita casu. i. leuante. qz de illo quae ignoras nouo potes certe iudicare an sit bonus aut non. vnde. Ignita iam sitat: tecumqz incognita prostant. vel vt quidam volunt. Ignotū ubi re. i. noli plus amare alienum & propinquum. vñ. Num priuatis alienos preferatis. Nam priuata sedent extranea casibus herent.

Cum dubia incertis versetur vita periclis

Pro lucro tibi pone diez quicquid laboras

Cum dubia incertis. i. cum vita hominis sit dubia. i. caduca et in miseria innoluta. in dubio enim spacio vivimus. vnde bernardus. Nascimur in meroze: vivimus in labore: morimur in dolore. vnde. Nil nece cercus ē nihil est incercus hora mortis. i. versetur id est mutetur. qz multotiens mutatur statim hominis de gaudio in tristiam. de prosperitate in adversitatem. de sanitate in egritudinem. de quiete in laborem. Incertis periclis. i. in dubiis periculis. Enebus enim dubiis agitur vita humana. vñ iob. Homo natus de mense brevi vivens tempore repletur multis miseriis. vñ. Iudic in humanis divina potentia rebus: et quādoquidem vita humana periculosa est et caduca et etiam incerta. O homo. quicquid laboras id est laborare vivis. quia homo natus est ad laborandum sicut avis ad volandum. i. pone diem tibi pro lucro. scilicet ut quiescas

ne nimio labore deficitas et in impotentiam mortuum facuras
q[ui] qui caret alterna reque durabile non est. vel sic [i]cū dubia s[unt].
incerta. q[ui] futuri s[er]pus non est nobis certus [i]n periculis.
id est in periculis in quibus homo non causens sibi cito cadit in
paupertates. O h[ab]o [qui]ch[ic] laboras [i]cū qui es in laborioso nego
cio pone [i]cū d[omi]ni dies pro lucro [i]cū ut aliquid lucreris ne
succubas paupertati et ne sis sicut vagi qui currunt tota die hue
et illuc nullum inde lucrum reportantes. Uel aliter pone diem pro
lucro [i]cū vitam h[ab]ent pro lucro habetas et reputes et cib[us] deo gra
tes reddas. vel pone tibi pro lucro [i]cū vine in bonis operibus et
sic lucrabere diem eternus qui est d[omi]n[u]s gloriōsus et sublimis. vnde
h[ab]es. Unde superbie h[ab]o cur conceptio culpa t[ra]sc[ri]bi pena vita la
boris necesse mon. vñ seneca. Precedens dies est magister sequentis
vñ illud. Dia sit holm tenui p[re]dēntia filo. Alij t[ri]s. Et subito si
ne spes sit tibi certa ruine. Pro magno lucro mortalē vivere dico

Vincere cum possis interdum cede sodali.

Obsequio quoniā dulces retinētur amici
Vincere cum possis scilicet locu[m] da. Sodales dicuntur a so. q[ui]d
et simili et adeo. et quasi simili edentes in mensa. vñ s[unt] dissiden
tiae. L[oc]entes coniungit amor socios laboris unus. Communis comites
pedie via mensa sodales cede inquit quando non semper cuius
id est quis possis vincere. et superare ipsum in qualibet rei serie
Obsequio ap[er]tiō dulces retinentur amici vnde oratius. Slecti
tur obsequio circumatus ab arbo[re] ramus. strangens si scilicet q[ui] dul
ces amici et amicitia et veneratione et assensu obsequij retinentur
Obsequiū est alicuius voluntate sequi. vnde cicero dicit. Amicizias
esse. s[ed] idem velle et idem nolle. vñ beatissimū philipp[us]. Amicis est deside
rabilis nomen homo vix apparet iunenienda possellio refugius
infelicitatis miserie temperatoris indeficiens quietis et indeficiens
felicitatis. Unus prouerbii salomonis dicitur. Verbi dulce multiplicat
amicos et mitigat inimicos. Et sequitur ibidez. Amicis fidelis pro
rectio fortis: qui ast inuenit ipsius inuenit et securus. Amico fide
li nulla est comparatio. Unde debemus enim eum parcere supplicatio
nibus et debellare rebelles. Vincere posse docet: vincere sepe no
sti. Parcendum est animo miserabile vulnus habenti. Nobile vni
cendi gen[us] est pacientia tuus. vñ tuus. Sepe pati prebeat cui qui su
pabile extat. Nulla valet enim ut pacientia quaestu. alijs t[ri]s. Cedas se
pe pari quis possis superari. Doc ibo dico: q[ui] sic eris ap[er]tus amico

Ne dubites cu[m] magna petas: ipse d[omi]n[u]s qua His etenim rebus coniungit gracia caros

Dic intendit casu[m] instruere filium suum ne sic auarus nec cu
pidus: sed potius liberalis in donando. curialis in petendo. Unus
construe sic ne dubitas. I uno scias q[ui]d est verum et q[ui]d est malum
tunc impendere per hoc enim ea auarus cum tui petas magna
et non vis dare parua: vnde cupiditas propoenit. Sed ad evitandum
cupiditatem doceo te ut des libentius q[ui] petas his etenim rebus
coniungit gracia caros. Unde tu teneris apud omnes nullus apud
te. Alterius sumis pocula: nemo tua. Uel tu redde vices: vel des
ne velles vocari. Dederis est semper sumere: nihil dare. Non capie
optatum: qui non largitur amat[ur]. vnde seneca. Jamne petit qui
dare nescit. Et vulgariter dicitur munera dādo vite sunt filia ma
ter amice. et alibi. Dono multiplici plures generantur amici. Des
bes magna dare: cupies cum magna rogare. et alibi. Sepe solet
doci fuisse per munus amici.

Litem inferre caue: cu[m] quo tibi grā iuncta ē Ira odium generat: cordia nutrit amore

Dic docet nos casu[m] vitare odium: et obseruare concordiam et
agit de cautela et amicitia mixta. de cautela cum dicitur. Litem in
ferre caue. De amicitia cum dicitur. cu[m] quo tibi gracia iuncta est. vnde
vel enucleat q[ui]d procedit ex ira: nisi temperetur cum dicitur. concordia
nutrit amorem. Ira idem est q[ui]d odium. sed h[ab]et quid differunt
vnde illud. Ira recens furor est. odium manet ira vetusta. vnde
ira est repentina et inordinata animi commotio vel mutatione ex qua
prouenit odium. Odium vero inquietata doloris putredo ex cor
de trahens ordinem. vel odium est vetusta ira: semper de vltione
cogitans. et ira est commotio sanguinis circa cor. vnde odiū. Eice
procul lites et amare p[re]lia lingue. Dulcibus et verbis dulcis alea
dus amor. vnde salomon. Vir iracundus provocat rixas. qui pa
ciens est mitigat suscitatas. Concordia est motus continens com
patriotas et amicos in idemperitate institutionum iuris et habitati
onis sponte[re] vincens. i. ligans. et dicit seneca. Nihil turpius est.
q[ui] cum eo bellum gerere cum quo familiariter vixeris. Nihil sum
ius est actibus demonum q[ui] litigare. vnde versus. Semper deus
est. cum caro ponere lites. Lis odium gignit. caros concordia
stringit.

Seruoꝝ ob culpā/cū te dolor vt get i iram Ipse tibi moderare tuis: vt parcere possis

Dic inuitat nos catho ad modestiam. vnde dicit Seruoꝝ ob culpam *zc.* [Seruus dicitur multis modis. qd seruus est qui emitur de aliquo. et tunc dicitur de seruo. *as.* vnde infra. Cum seruos fueris proprios mercatus in usus. Item seruus idem est & famulos. vnde in euāgeliō. Euge serue bone & fidelis *zc.* Item seruus est ille qui est irrecus peccato. vnde apostolus. Qui facit peccatum seruus est peccati. Item puer id est qd seruus & diu est sub custodia. vnde apostolus. Puer & diu est sub custodia nihil differt a seruo. vnde] Cum dolor vtget te in iram culpa seruorum*[.i.]* propter culpam seruorum ipse moderare *[.i.]* impone modum ire tue *[.i.]* vi possis parcere tuis *[.i.]* famulis. vnde scriptum est enim. Humanus est peccare & traxi. sed tram perfidere dyabolicum est. vñ oratus Qui non moderatum ire affectum: volet esse dolor qd suaserit et mens. Item ira furor brevis est: vir tracundia traxit. Seneca. Homo qui de homine est misericors meminie sui. vnde versus. Cum tibi seruorum mouet tram culpa tuorum. Pecatore sub merto: tibi tu moderabilis esto.

Quē supare potes: interdū vincere ferēdo Maxima eteniz moꝝ ē semp paciētia *ht*

Dic inuitat nos autor ad patientias. quia bonus est qui malos potest tollerare cuius patientia que maxima est virtus. Omnes enim alie virtutes a patientia temperantur. Nam virtus vidua quam non patientia firmat. et alibi dicitur. Nobile vincendi genus patientia. vincit qui patitur: si vis vincere disce pati. virgilinus. Virtutes animi patientia dirigit omnes. Patientia sic diffinitur. Patientia est vis animi contumeliarum: et omnis adversitatis impetus: cum tranquillitate sustinens: et in futuro vindictam non querens sed corde ignoscens.

Lōserua potius que sunt parta iāz labore Lū labor in dāno ē: crescit mortal' egestas

Dic docet nos autor: qd cum maiori cura res labore acquisitas & alias custodiamus ita & alias res non destruamus. Lū labor in dāno *zc.* *[.i.]* cum admittimus & male dispensamus ea que labore acquisiuimus crescit mortalis egestas *[.i.]* multiplicatur ege-

stas miseris ducens ad mortem. i. ad miseriā fere equitualēne mortem. Unde ecclesiasticus. Labor stultorum. i. amator mundi effugit. Augustinus. Sine dolore non percant que cum labore acquiruntur. vel mortalis *[.i.]* humana. q.d. cum pareris tauruꝝ res rum detrimentum quas cum labore acquisiuiti crescit mortalis egestas *[.i.]* id est amarior *[.i.]* Unde ploratur lacrimis amissa pecunia veris. et bene dico *[.i.]* conserua *[.i.]* qd non minor est virtus & querere pars tueri. Alij versus. Plus conseruabis quecīqꝝ labore parbis. Cum labor ipse perit: pauperes ledere querit.

Dapsilis interdum notis/et caris amicis. Cum fueris felix: semper tibi proxim' esto

Ecce ultimum preceptum primi libri in quo docet nos precipue ut auariciam fugiamus: vnde dicit Esto dapsilis interdum *[.i.]* scilicet quando erit tempus. quontas duo sunt genera largorum. quoruꝝ ali sunt dissipatores. ali sunt liberales. Dissipatores sunt illi qui commissationibus ebrietatibus munieribus meretricum histrionis & lenonum pecuniam suam expēdunt. Liberales sunt illi qui suis facultatibus captos redimunt: aut amicos in necessitatibus subveniunt. In primis est vicium prodigalitatis. in alijs virtus. I. liberalitas beneficiorum erogatrix. vnde esto dapsilis interdum quando locus fuerit largiendo cum bonitate notis & caris amicis id est illis quos non erit esse amicos tuos amando eos: vt eos iuvies consilio foueas beneficio consuleris solatio *[.i.]* Lū fueris felix semper tibi proximus esto *[.i.]* i. precipue fac tibi bonū. multi emiū diuities sunt ita auari & seipso agere patiuntur. dicit Hiero. auaro deest tam id quod habet: & id qd non habet. Ecclasiast. auaro nihil celestius et nihil nequius & amare pecuniam qd prohibet noli tanqꝝ reliquias pecuniam obserware. vnde *[.i.]* cum felix fueris id est sapiens. diues & abundans in bonis temporalibus. Semper tibi proximus esto *[.i.]* primo consule tibi & alijs. vnde seneca. Prestatibis amicis bona tua. et sive omnibus. vñ semper tibi proximus esto *[.i.]* precipue fac tibi bene de bonis tuis de tuo labore proprio acquisitis. Faciasqꝝ sicut dicit Isidorus. Et mihi res non me rebo submittere conor. qd sicut dicit sidonius. & si res tuas mediocriter colas possides. si nimium: possideris. quia imperat aut servire funesta pecunia cuiqꝝ. Semper auarus eget *zc.* vnde dapsilis *zc.* Interdum notis tribus: & suffice notis. Nec tibi carus eris: semper dum diues haberis.

telluris si forte velis cognoscere cult⁹
Virgilius legit: quod si mage nosse
laboras.

Herbaruz vires: macer tibi carmine dicet

Autor iste per diuersas partes opus suum distinxit: ne lectore fasidium generet post distinctionem primi libri. Dic incipit secunda distinctio huius operis in cuius principio nos docet: quae doctorem quem preceptorem in bonis terrenis acquirendis debe animis imitari. et inuitat filium suum et omnes alios in persona filii sui ad diueras sciencias. hoc autem dñabus de causis ut si sapiens et conspectus circa bona temporalia. Pieterea ut anhebet possetenus ad diuina. Est enim duplex scientia/ perfecta / et imperfecta. Imperfetta scientia est ut de terrenis. quia sapientia huius mundi stulticia est apud deum. Perfecta vero scientia est de diuinis scz et multa bona agere: et laudem mundi non querere. studiō contra hoc que precepit deus sic ut quicquid boni homo fecit: et seruum inutilem se existinet ante oculum diuine maiestatis. Imperfecta ergo scientia versatur circa terrena. Et dicitur multe modis: et hoc s^z diuersas diuersorum sentencias. Dicebant enim qui dam qd diuicie erant summum bonum in vita que maxime procedit ex agricultura terre. Unde ad habendam illam scientiam inuitat filium suum ad audiendum hierogica virgilius iuxta illorum opinionem qui dicebant diuicias esse summum bonum in vita. Alij dicebant sanitatem corporis esse summum bonum in vita: ad quam habendam inuitat nos ad legendum librum macri illius poete qui optimus fuit inter philosophos. Alij vero dicebant famam vel gloriam seculariem esse summum in vita et pre ceteris appetendam. ad quam habendam inuitat nos ad legendum lucanum qui tractauit de bellis/ per que gloria acquiritur secularis. Quorundam enim opinio erat qd voluptas corporis erat summum bonum/ et pre ceteris alijs appetenda. ad quam habendam inuitat nos ad legendum Ouidium de arte. quia ibi tractat ouidius de amore/ per quies voluptas hominis acquiritur. Sed qd aliquid de supradictis bonis non sit summum bonum manifestum est. quoniam omnia superdicta transitoria sunt et caduca. Summum autem bonum est deo qui incomutabilis est/ et nulla corruptio in eo potest esse. Creatura vero sua bonum est. sed non summum. qd incomutabilis et corruptibilis est. vnde dauid. Ipsi peribunt tu autem dñe permanes/ et

omnes sicut vestimentum veterescunt. Dicit ergo catheq huiusmodi preceptis que sunt de agricultura terre/ vel huiusmodi non velimus indulgere sed sapientie. In hoc preceptorem se tribuit. et hoc est. Telluris si forte zcl. I. qd bene dicit forte quia hic sunt bona fortune. vel forte respicit ad exercitatem animalium hominū. qd enim quida volent non volunt alij. vnde est. Multe hominū species. et rerum discolor vslus. Velle suum curiq est. nec voto vitimur uno zcl. alij versus. Terre culturas/ si tu cognoscere curas Ecce tibi maro describit nomine claro. Si magis herbarum natum discere carum. Herbaruz vires si macer. et inde requires. Et est differentia inter tell⁹ et terrā. vñ vslus. Vnum humu reddit zcl.

Si romana cupis: et punica noscere bella.

Lucanum queras: qui martis prelia dicet

ISi romana cupis et punica. I. affricana. Africani sunt populi quorum rex fuit hamibal qui multo tempore romanos infestauit/ de quorum bello et romanorum lucanus tractauit. et dicitur lucanus quasi luce carens per antifrasim: qd multum lucidus fuit. Vel d^r lucanus quasi canens lucem per antifrasim: eo qd obscurè tractavit qui martis prelia docet. Lucanus enim de bellis tractauit qui bus preest mars: ut pote deus bella. Et dicitur mars quasi mox. vel quasi mores vorans quia homines facit mori. vel martis filia. i. romana. qd romani processerunt a marte per remum et romulum qui fuerant filii martis et illic. Lucanus vero descriptu bella que fuerunt inter iulium cesarem et magnum pompeyum/ qui duo fuerunt romani. ideo dicit. Si romana cupis et punica noscere bella zcl. vnde versus. Aut si sudores belli cupis atqz labores. Lucanus dicit: qui martis prelia dicit. L. prelia dicit. quia ipse lucanus de pluribus bellis tractare propositus. qui preventus morte non potuit. Et nota qd puni et peni idem populi sunt zcl.

Si qd amare libet/ vñ disser amare legēdo

Nasonem petito: sin autem cura tibi hec ē

Et sapiens viuas: audi que discere possis

Per que semotum vicijs deducitur euum.

Ergo ades: et que sit sapiētia disce legēdo

In hoc loco docet nos autor et dicit quod si aliquis potest voluptatem esse summum bonum, quidam de arte amatoria legat ubi tractat de amore. Unde dictum est ibi, et lecto carmine doctus amet et. [Si] Sin autem.] Dic docet quod de predictis non curenus, et si velimus sapientie adherere ipsius documenta audiamus, sapientia perfecta est scilicet deum colere, et secundum mandata eius diligere veritatem. Clero enim beatus est qui recte credendo bene vivit, et bene vivendo fidem custodit rectam, per que semotum. I. q. d. audi per quae cumq[ue] etates deducuntur et a viciis separantur. Dicit ergo. Sin autem pro sed, et pro si, et pro non. Sed si hec cura non est cura tibi, sed de superadictis, i.e. agricultura, vel physicus, vel miles, vel amator, etandi que discere et. [Et] audi similiter ea per que eum est semotum a viciis. Est autem eum continuus discursus temporum. Sed ponitur pro etate et tempore, vel sic. Sin autem pro sed, et pro si. Sed si hec cura est tibi, ut vias sapiens, etandi que discere possis. Alij versus. Si veneris mores iuguritis, et eius amores. Quidam non qui Carmen dicit amoris. Sed nunc quisquis erit, sapiens qui vivere querit. Adesse et addiscere, viciis ne vita faciscet. Ergo ades. Incepit enim et, et nature exportantis, vel est illatum, et premissis, ad eas, i.e. ad eum tempus pro tempore, et est ibi apocopa decisio dictionis in fine remouetur, et, et, o, et ita remauet ades, et disce legendo que. I. i. qualis. Sapientia sit, i.e. quod pertinet ad sapientiam audi et intellige vel ad hoc quod sis sapiens, vel ad hoc quod aliquis sit sapiens per doctrinam tuam. Sapientia dicitur quia dico quod a sapiente, et tunc multis modis tenetur. Sapientia est iocunda dei cognitio, et sic sapientia dicitur quasi sapida scientia quia valde sapidus est deum cognoscere, vel sic. Sapientia est cognitio rerum naturalium et secularium, et sic dicitur a sapere quod est sciare, vel sic. Sapientia est diuinorum et terrenorum sive humanae, quasi certa cognita et integra comprehensio, et secundum hoc sapientia ita largitur quod quelibet scientia sapientia dicatur. Unde in libro sapientie. Omnis sapientia a deo est. Item sapientia dicitur comprehensio veritatis rerum que sunt, unde boetus. Sapientia est comprehensio veritatis rerum que sunt, et que immutabilem inequuntur substantiam, ut decem predicamenta. Item sapientia sic describitur. Sapientia est per causam altissimam: verissima, largissima, certa, quod cognitio. Sapientia idem est quod dei filius. Unde in libro sapientie. Sapientia edificavit sibi domum scilicet domum spiritus sancti. Unde in Isaia. Et requiescerat super eum spiritus sapientie et cetera. Sapientia idem est quod calliditas, unde apostolus. Sapientia

Huius mundi stulticia est apud deum, i.e. calliditas. Sapientia ideo est quod scientia, unde apostolus. Sapientiam loquimur inter persecutores, i.e. scientiam. Item sapientia idem est quod angelica natura, unde salomon. Primo enim creata est sapientia, i.e. angelica natura, unde de quidam. Effectus sapientie est deum timere, et mandata eius servare, legendo, unde fidorus. Lectio docet quod caveas: multum proficies cum leges, si facias que legis, unde versus. Ergo veni, propter sensum si queris habere.

Si potes ignotis etiaz prodeesse memento Utilius regno meritis acquirere amicos.

Ecce de illis que pertinent ad sapientiam, scilicet si possis beneficere beneficies notis et ignotis, et tangit rationem dicens. Utilius regno, i.e. potestate, quia melius potes acquirere amicos meritis tuis quam potestate, quia si exeras a potestate contemnent te amici potestate acquisiti, meritis tuis minus deficient, vel regno, i.e. diuinis terrenis, que labuntur et deficiuntur amici vero nunquam, vel regno, et regnare vel quam terrenum regnum acquirere quia sine amicis laboratur regnum terrenum, unde salomon. Fidelis amicus, protectio fortis, qui autem inuenit eum inuenit thesarium. Idem. Melior est amici thesaurus in corde, quam congregatio aurum in archa, unde versus. Prosis ignotis, et non tantummodo notis, quare. Rei est mens, dicas: cui non est ullus amicus.

Bitte archana dei, celumque inquirere quod sit Lumen sis mortalis: que sunt mortalia cura

Dic admonet nos autor ne secreta celestia solliciti sumus inquiete vel inuestigare, et est preceptum ad sapientem pertinens, vel intendit monere filium a curiositate. Lumen igitur curiositas fit vitium non magne utilitatis: nullus debet ei operam nimiam adhibere. Et sic curiositas duobus modis. Primo quando aliquis relictus utili facultate transiret se ad mutilem, et ingenio suo altiores unde seneca: Melius est sciare paucia sapientie accepta, si illa prompta et in usu tibi sint, quam addiscere multa, et illa non habeas ad manus. Secunda curiositas est quando aliquis de secretis diuinis querit de quibus non est querendum, unde salomon. Altiora te non inuestigari, quod scriptum est. Qui scrutator est diuine maiestatis proximabit a gloria dei, non sapiens. Non voluit namque hominem tot tanta scire

Quid possent enim nullina nescit h[ab]et zc]. [mitte]. i. dimittit. et est ibi quodam figura. s. auferesis. i. oblatio in principio dictions] inquirere. s. i. inuestigare archana]. i. secreta dei. et quid sit celum. i. celestia. [sed cum sis mortalis]. i. terrenus/de terrenis sis curiosus. et non de supracelestibus inquirendis. versus. Tu secreta poli:disi cors inquirere noli. vel sic. H[ab]it secreta poli curas extendere noli. Sed te terrena/mortalis quere camena zc]. Celum est spora volubilis. culmen imensum. i. sine mensura: quia mensurari non potest.

Linque metu leti: nā stultū est tpe illi omni

Duz mortem metuis: amittis gaudia vite

Hoc preceptum consonat pieceptio superius dato. s. Ne timeas ullam zc]. Dicit ergo Linque metum leti]. i. noli facere ea que ducunt te ad mortem. s. peccatum mortale: q[uod] qui peccat mortaliter amittit gaudia vite eternae. et est peccatum metus instantis periculi/trepidatio mentis timore/future rei suspectio. Et pertinet metus ad sensum/timor vero ad corpus. Et dicitur letum a letori. aris. p. contrarium. vel a leo les q[uod] est deleo deles. q[uod] omnia delet. s. vita et memoriam Nam stultum est in omni tempore] scz semper amittere gaudia vite. i. perdere: quia qui semper timet mortem non possit animo gaudere. Noli ergo mortem timere. vel legatur theologie sic] Linque metum leti zc]. i. dimittit facere peccata/ per que eximissia non timeas mortem immo illaz accipe benigne quando voluntas domini affuerit] Nam stultum est petere in omni amittere gaudia vite]. i. vitam eternam] dum mortem metuis] ex timore enim sequitur amissio gaudi. quia qui semper timet nunquam gaudet. vnde oratius. Qui cnpit aut metuit: liber tibi non erit vnde. q[uod] vita est contraria morti/sufficientia egestati. gaudium dolor. felix habitatio pacis exilio. Sed equitas debet preponi omnibus. quia qui iustus est hec omnia non timet. vnde phus. Vita est beatiorum leticia. misericordia. expectatio mortis. et econuersio. Mors est eternus somnus. dissolutio corporum. diuinitum pauper. pauper desiderium. ineuitabilis eventus. incerta peregrinatio. somni pauper. hominis latro. fuga vite. resolutio hominum. aliij versus. Mors linque metus: si tu vis vivere letus. Stulticam seruas: si gaudia perdas.

Iratus de re incerta: contendere noli.

Impedit ira animu: ne possit cernere veru

Dic docet nos auctor ne de facili et sine causa trascamur de incertis

Quia ita impedit attentionem trascendentis ne possit discernere veritates. Et sciendum quod trasci dicitur multi modis. Dens dicitur trasci homo immi quando peccat: et homo trascitur deo quando blasphemat nomen dei et culpam propriam refundit in ipsum quando euenerit ibi aliquid malum et hoc est peccatum: et trascitur homo peccato et hec est iustitia. Trascitur homo homini duobus modis. primo si peccat: et ita iuste. secundo sine causa: et hoc est peccatum. Unde quocunq[ue] modus trascitur peccat: nisi scel[i]o iusticie trascatur. vnde apostolus. Iracundia et nolite peccare. vnde dicit tu iratus]. id est ad inimicorum de re incerta]. i. dubia] noli contendere]. i. litigare quia ira impedit animum]. i. discretionem animi ebet] ne possit cernere verum. s. i. veritatem. vel sic] Iratus de re]. i. noli trahiri ad adversitatem. sed tripli famam retinet ergo res]. i. multe ria divina fuerint alicui incerta non debet trasci. ad iracundiam non debet conueneri: Alij versus. Iratus verum/nescit discernere verum. In dubia causa/certare nec ergo sit ausa. In nullis rendit videt iracundia verum zc].

**Fac sumptu propere/cū res desiderat ipa
Dandum etenim est aliquid/cum tempus
postulat aut res.**

Dic agit auctor de officio dispensatoris. Est igitur dispensator qui preest domini sue in negotijs faciendis/ quia dispensator debet esse largus p[ro]pter[em] pars[em] largitate. ne p[er] nimia largitate vi[er]is incurrit. pdigitatione. s. p[er] nimia p[ro]pter[em] vici[us] currat anaricie. vni dictu[is] est in divina pagina. Dat[ur] hilare[re] obligit deo/ q[uod] dat[ur] de bel[le] esse hilare[re] cu[m] sollicitudine. sollicitus cu[m] hilaritate. ne p[er] nimias hilariatem familia sua dissolutionem incurrit. et ne per nimias sollicitudinem tristiciam acciperet et fugas arriperet. Item debet dator esse hilare in necessaria ministrando. curialis in loquendo p[re]cepta tradendo. Sumptus est q[uod] expendit familia. Diarium est q[uod] expendit seruus in die. Stipendum q[uod] datur militi pro aliquo facto. Nullus qui abutendo res suas dissipat aliena petendo mendicat] fac sumptum propere]. i. expensis mas velociter et leste animo. vnde illud. O si quis leto vultu da vel retinet et non retribuendo manum tuam. fuga illud. Da cito da gratis. gratum ne cito expostulat]. i. exigat] dandum aliquid est]. i. expendendus est iusta honestatem loquuntur] cuius tempus]. i. opportunitas temporis

[aut res] i.euentus amicorum expositular aut requiritur. unde in diuersa pagina ut. S. Datorem et. vnus versus. No facies ut cibes quod debes. Sed cu delebis: expendere rem retinebis.

Qd nimis est fugito: pio gaudere memet Tuta mage est puppis: modico q flumine fert

Dic inuitat catho filium suum ad temperantias. Lū igitur tēperantia sit dominū in libidine/ et in altos motus importunos: hec virtus appetenda est: qm totius vite ornatus est. ista enī sedatrix perturbationis virtus persistit in impetuoso volnptatis refrenatione. in loquendi curialitate. in operibus considerate utilitate. in pecunie et denariis ad usus necessariis acquisitione. in cultu honestate in glatione et dignitate. abiecta ambitione. De primo dicit oratio. Ita furore brevi est animū rege. Item qd nō moderabitur ire in factū volet esse deo qd suaserit est mens. De secundo in hoc libro legitur Inter conuias fac tc. Item qd pudeat socios tc. Ecce curialitas. De tertio legitur in hoc libro qd potes id tempora. Ecce temperantia opis ne pondere presus. Succedit labor tc. Ecce moderationis ratio utilitatis. De quarto dicit oratio. Est modulus in rebus. sūt recti bensq fines. quos ultra citraqz confundere nequit rectuz. De quinto legitur hic. Inuidiam nimis cultu vitare memento. Seneca de eodem. Malus enim exterior male composite mentis nuntiū est. Item nullus. Adhibenda est mundicia. nō odiosa neqz nimis acquisita tantū que frugiat humanas et agrestes negligentiam. De sexto dicitur supra. Cūiuia raro. Unde. Sume cibum modice. modico natura fouetur. Sic corpus refice. ne mens letina grauetur. De septimo dicit. q. prælationis temperandus est appetitus. qna quanto gradus altior. tanto casus grauior. quā q. idaz sunt qui appetunt dignitates et quandoqz ruunt in una p. ijs peccatis unde lucanus. In se magna ruunt letis huic munera rebus. res senti posuere modum. idem. Jam nō ad culmina rerum. Inuidos seruit se querat tolluntur in ultimū. Ut lapsu grauiori ruant tc. Alij cadunt inuidia hominum. vnde boecius. Sepius ingēs agiatur. Item sunt quidam quos precipitat subiecta potēta magne inuidie. Lege sic. Quod nimius est fugito. id est omnes illud quod nimium est. vnde illud. Omne quod est nimium vertitur in vicus fugito. I. q. d. si sit nimia longitas. nimia cupiditas. nimius corpos ornatus. nimium epithis vacare. nimia prælationis ambitio [memento gau. paruo] id est parua substantia si sit sufficiens in mediocritate. quia maiores qui maiora possident non ita sunt tuti

Sicut artes qui minora possident. Et hoc ostendit per metaphoram dicens. Tuta mage est puppis que fertur modico flumine. Illa que fertur magno flumine scilicet ventre magni flumis id est profunditate. Puppis est posterior pars nauis sed posterior pro rota nave per synodochen. Ites puppis hic metaphorice sumuntur pro vita hominis. et hoc valde bene. q. in nave sunt duo scilicet pars prior que dicitur proa que precedit. posterior que dicitur puppis. per proam animam intellige que prior et dignior est corpore. per puppum corpus quod sequi debet anime voluntatem Item ab naui sunt malus. velum. remi. funes. et anchora. per anchoram intellige primo (que tenet nouem) fidem que firmat hominem et radicat per malum longum perseverantiam. per velum intelligitur angelus. et dicitur velum quasi volans. quia facit nauem volare. et per hoc intelligitur prudentia que consistit in tribus. s. in contritione/confessione/ et penitentia: que debent ducere hominem ad portum salutis cum alijs virtutibus. Per foramina intellegitur memoria sine quinqz sensu hominis vel corporis p. quos rationabiliter et discrete debemus vicia sentire et evitare. Per funes dilectionis dei et proximi intelligitur. per hauta intelligitur christus qui dominus et magister est superomnes. Unde. vos vocatis me magister tc. Item nauis dicitur a nays qd est humor: quia homo non potest ducere vitam suam nisi per humorum gracie dei. Vela nays qd est aqua. quia inter aquas et tribulationes huius mundi oportet nos vivere. et per multas tribulationes oportet introire regnum celorum. vnde dicitur. Quod nimium est tc. Unde versus Nil modicum pellas nimium figenda repellas. sit secura magis in paruo flumine nauis. et tamen dicitur non credas vndam placitam non esse profundam tc. Puppis dicitur a post q. posterior pars nauis est. proa vero est prima pars. vnde brevisimus facit differentiam inter proam et puppim. et ratam et carinam et classes dicens ita. Proa prior pars est nauis. pars ultima puppis. Dicit latus esse ratam: ventrem dic esse carinam. Naves collectas poterit comprehendere classis tc. Classis dicitur a calon qd est lignis. Et dicit proa a protus qd est primus: quas si prima p. nauis. vel dicitur a protus popis. q. p. illam p. puppis prorsipit impetuose viam. Ratam dicitur quasi rata. et firma in latere ad fluctus repellendos. Larva dicitur quasi carens rima. et dicitur de curvo curris tc.

Qd pudeat socios: prudēs celare memet Ne plures culpēt. id qd tibi displicet vni

Dic docet nos autor ne aliorum vicia vel tuepla publicemus et
maxime nostrorum sociorum. Sunt aliqui qui palam reprobent
castigando ut vicia manifestent. Clam argue. palam lauda et nol
latenus reuelare. Vnde lege sic prudens celare mememento illud
qd pudeat socios. I.e. de quo habeant verecundias. quia qd semel
emissum non est revocabile verbus. Vnde salomon. Melior est qui
celari insipientiam suam. qd ille qui abscondit sapientiam suam. et
qd hoc obsecrare celari ostendit. ne plures culpent: id qd ubi dispergit
vniq; signum proditionis est socios diffamareret. Alij persuas.
Prudens celabit. qd amicti turpe putabis. Ne culpent plures:
quod solus pandere cures.

Aolo putes pruos hoies peccata lucrari. Téporib; peccata latent: et tépore patent.

Dic ostendit autor nullum malum esse impunitum. sic construe
I Noli putes homines prouos. I.e. peccatores prauitati deditos.
Lucrari peccata. I.e. de suis peccatis impunitos remanete. Unde
si^o opinionem vulgarem dicitur ille lucrari peccata qui peccat: et
statim si^o excusum debitum non punitur. sed docet autor ne hic
putes quia tandem manus domini apprehendit eos hoc est quod
dicte. Noli putes prouos homines peccata lucrari. I.e. uadere per
nam de peccatis qd dicit apo. nullum malum impunctum et nulli
bonum irremu. Vnde. noli dicere apud te taliis perpetrauit tale fo
refactum et inde habuit nullam penam et ita lucratus est peccatus
sine pena et ita in facies similiter. ad hoc dicit peccata latente
proibus. Statutis a deo qd expectat hominem ad penitentias. No
enim vult deus mortem peccatoris. sed vt magis convertatur et
vivat: et agat penitentiam. Vnde illud. Penitentia sero. veniens a
indice vero. Penam sero rei iudicat ira dei. et tempore patent. I.e.
apparent vel in hoc seculo et post obitum suum in alio. Preterea
oia peccata nisi a deo fuerint remissa. in die iudicij apparebunt.
Vnde quidam sanctus dicit. Et districtum iudicium in quo non so
lus de factis. sed de omni verbo ocioso. qd locuti fuerint homines
reditur sum rationem. In quo vici ad nouissimum quadrantes
exigetur debitum cuius vñris. O quantus pudor quanta confusio
erit in peccatorib; et cori nephâdissima crimina cunctis erunt li
quide manifesta. Beati quorum remisse sunt iniquitates et quoniam
recta sunt peccata eccl. Peccatum dicitur ergo latere cuius homo no
punitur de peccato suo: si puniatur dicitur patere. Vnde versus.
Tantum portatur ad aquam vas qd lauatur. fragitur ad latices

vas iterando vices. Vbi sit opinari prouos/peccata lucrari. Pe
tium se celant peccata/ sed inde revelant. vel sic. Quâuis celentur
primo/tamen inde sequentur. Quid est peccatum. est spatio bono
incômutabili/cômutabilibus et transitoris adherere.

Corporis exigui vires contemnere noli. Consilio pollet/cui vini natura negavit.

Altius preceptum est et consonat precepto dato in prologo scilicet
Minorem ne contempseris. dicit ergo noli contemnere. I.e. in con
temptu habere vires exigui corporis. I.e. parue stature. quia dicit
oratius. Major in exiguo reguabit corpore virtus. Regnat in ext
guis preclara potentia rebus. qd nemo in omni parte beatus. Cor
pori rei. Corpus dicitur esse illud qd corpûpi potest. Item corpus
idem est qd xp̄us. Vnde in euangelio. Ubicunq; fuerit corpus. I.e.
xp̄us ibi congregabuntur aquile. I.e. apostolus. Quâdoq; de ecclesia
Vnde apostolus. Nos sumus unum corpus in fgo. Quandoq; de
bonis opus. Vnde in euangelio. Si oculus tuus. I.e. si tua intentio
simplex fuerit. et totum corpus tuus id est opus tuu lucidu erit tci
Item dicitur comprehensio multorum voluminum. vt cuius dicitur
totum corpus iuriis ecclesiastici. Item dicitur universitas peccati
Vnde apostolus. Destruitur totus corpus peccati. Quandoq; sig
nificat coniugem. Vnde apostolus. Qui fornicatur in corpore suum
peccat. I.e. in coniuge. Consilio pollet. I.e. splendet qd multotiens vi
get sapientia in homine paruo. cui natura. I.e. naturalis disposi
tio negavit vim. I.e. fortitudinem. Vnde. Ingenio reddit corpora par
ua solent. et hoc apparet in brutis. Vnde. Mel tibi pro paruo cor
pore prestat apis. qd non facit camelus: qui est magnum animal.
Item dicit ouidius. A cane non magno sepe tenetur aper. Vnde
versus. Ne putes viles in paruo corpore vires. Ingenio plenus
qui viribus extat egenus. et eccluero. Vir erit immensus in magno
corpo sensus.

Quê scieris no esse parez tibi: tépore cede Gictorem a victo superari sepe videmus.

Dic docet nos autor cedere illi qui non erit par nobis tempore
vel etate. Tempus habet multas significationes. Vnde versus.
Signat oportunum. vocales priorabit. heret. Verbis pars homi
nis venalia tempora figuraat. Unnum designat. aera dicq; vices.
Vnde quidam. Quæs tibi nescieris: similem de iure teneris. Cedere
uam nato/ precipit ista cathe. et aliibi. Nobile vindicte genus est

Dic docet nos autor ne aliorum vicia vel tempta publicemus et
maxime nostrorum sociorum. Sunt alioqui qui palos reprehendunt
castigando ut vicia manifestentur. Clem arguit. palam londa: et non
latens reuelare. unde lege sic prudens celare mememento illud
qd pudent socios. s.i. de quo habeant verecundias. quia qd semel
emissum non est revocabile verbus. unde salomon. Melior est qui
celat infipientiam suam: qd ille qui abscondit sapientiam suam. et
qd hoc obeat celari ostendit ne plures culpent: id qd tibi displiceret
vniq[ue] signum proditorum est socios diffidare etc. Aliis yesus.
Prudens celabis. qd amictis turpe putabis. Ne culpente plures:
quod solus pandere cures.

Nolo putes p[ro]uos hoies peccata lucrari. Tēporib[us] peccata latent: et tēpore patent.

Dic ostendit autor nullum malum esse impunitum. sic construe
[l] Noli putes homines p[ro]uos. s.i. peccatores p[ra]uteati deditos.
Lucrari peccata. s.i. de suis peccatis impunitos remanere. Unde
h[ab]it opinione vulgarem dicitur ille lucrari peccata qui peccat: et
statim h[ab]it excedit debitum non punitur. sed docet autor ne hic
putes quia tandem manus domini apprehendit eos hoc est quod
dicit [l] noli putes p[ro]uos homines peccata lucrari. s.i. evadere per
nam de peccatis qd dicit apo. nullum malum impunitum et nullus
bonum irreatu. unde noli dicere apud te talis perpetrauit tale fo
refactum et inde habuit nullam penam et ita lucratus est peccatus
sine pena et ita tu facies similiter. ad hoc dicit [l] peccata latent et
ponibus statutis a deo qd expectat hominem ad penitentias. No
n enim vult deus mortem peccatoris. sed vi magis convertatur et
vivat: et agat penitentiam. unde illud. Pena venit sero/veniens a
indice vero. Penam sero rei iudicat ira dei. et tempore patent. s.i.
apparent vel in hoc seculo et post obitum suum in alio. Preterea
oia peccata nisi a deo fuerint remissa. in die iudicii apparetur.
Unde quidam sanctus dicit. Et districtum iudicium in quo uon so
luz de factis. sed de omni verbo ocioso. qd locuti fuerint homines
reddituri sunt rationem. In quo visq[ue] ad nouissimum quadrantes
exigetur debitum cu[m] v[er]bis. O quantus pudor. quanta confusio
erit in peccatorib[us]. cu[m] eoz nephadissima crimina cunctis erant li
quide manifesta. Beati quorum remisse sunt iniquitates et quoru[m]
recta sunt peccata etc. Peccatum dicitur ergo latere cuius homo no
punitur de peccato suo: si puntatur dicitur patere. unde versus.
Tantum portatur ad aquam vas qd lauantur. friggitur ad latices

vas iterando vices. Ab his opinari p[ro]uos/peccata lucrari. P[ro]s
mum se celant peccata/ sed inde reuelant. vel sic. Quāuis celentur
primo/ tamen inde sequentur. Quid est peccatum. est spredo bono
incōmutabili/ cōmutabilibus et transitorib[us] adh[er]ere.

Corporis exigui vires contemnere noli. Consilio pollet/cui vim natura negauit.

Aliud preceptum est: et consonat precepto dato in prologo sal[ve]t
Minorem ne contempseris. dicit ergo [l] noli contemnere. s.i. in con
temptu habere vites exigui corporis. s.i. parue stature. quia dicit
oratius. Maior in exiguo reguabit corpore virtus. Regnat in ext
guis preclara potentia rebus. qd nemo in omni parte beatus] cor
pori etc. [l] Corpus dicitur esse illud qd corrupti potest. Item corpus
idem est qd xpus. unde in euangelio. Ubiq[ue] fuit corpus s.i.
xpus ibi congregabuntur aquile. s.i. apostoli. Quādoq[ue] de ecclesia
unde apostolus. Nos sumus vnum corpus in xpo. Quandoq[ue] de
bonu[m] opus. unde in euangelio. Si oculus tuus. s.i. si tua intentio
simplex fuerit. et torum corpus tuu[m] id est opus tuu[m] lucidu[m] erit etc.
Item dicitur comprehensio multorum voluminum. ut cu[m] dicitur
totum corpos iuris ecclesiastici. Item dicitur vniuersitas peccati
unde apostolus. Destruitur totu[m] corpus peccati. Quandoq[ue] sig
nificat coniugem. unde apostolus. Qui fornicatur in corp[u] lu[m]um
peccati. in coniugio [l] Consilio pollet. s.i. splendet qd multotiens vi
get sapientia in homine paruo [cui] natura. s.i. naturalis dispositio
negauit vim. fortitudinem. unde. Ingenio redimt corpora par
ua solent. et hoc apparet in brntis. unde. Mel tubi p[ro] paruo cor
pore prestat apis. qd non facit camelus: qui est magnum animal.
Item dicit ouidius. A cane non magno se pertenerit aper. unde
versus. Ne putes viles in paruo corpore vites. Ingenio plenus
qui viribus exat egen[us]. et eccluesio. Vix erit immensus in magno
corpo sensus.

Quē scieris nō esse parez tibi: tēpore cede Eictorem a victo superari sepe videmus.

Dic docet nos autor cedere illi qui non erit par nobis tempore
vel etate. Tempus habet multas significaciones. unde versus.
Signat oportunum. vocales protrahit. heret. Verbis pars homi
nis venalia tempora signat. Annū designat. sera dicq[ue] vices.
unde quidam. Quē tibi nescieris: similem de iure teneris. Ledere
uam nato/ precipit ista catho. et alibi. Nobile vindicte genus est

Ignoscere vicio. Si veniam tribuas: non satis tutus eris. Vicio
rem synde. Hirum terre pelagiq; potentem eccl. In bellis femina
fregit dicit ergo cede id est locum da tempore id est h^o exigen-
tiam temporis illi. s. quem scieris id est intellectus non esse pa-
rem tibi id est equalem videmus sepe victorem id est maiorem
et fortiorum superari id est vinci a minori. vel sic cede tempore
illi id est vince illum cum pacientia quem scieris non esse parem
tibi. i. quem cognoveris esse minorem te vt. s. Nil arbitrio virili
feceris quia videmus sepe victorem. illum quem putamus vinci
superari a victo id est ab illo quez putabam vinci. alij huius
Spernere tu noli: qui: qui: contra victorem tenuit
iam virtutis honorum. et alibi dicitur. Quem tibi nescieris similes
zcl. ut supra. no. 17. 17. 24

Adversus notum noli contendere verbis. *Lis minimus* vobis/interdū maxima crescit

Dic preceptum respicit ad illud superius datum. s. liceat infeste
caue. dicit ergo noli contendere id litigare verbis. Jasperis [ad]
versus notum]. i. contra amicum tuum bene nouum. quia cum ex
traneis et ignotis litigare et contendere vicium est: ergo multo ma-
gis cum notis tuis quia ex verbis venit lis et ex lice bellum et ex
bello mora. vnde sequitur lis minimus verbis interdum maxima
crescit]. i. solet crescere interdum id est aliquando lis minimis ver-
bis]. i. per minima verba. vnde versus. Verba parant litem. lis p-
lia. prelia morte. Mors lacrymas. lachryme numina. numen ope-
ratur bachum. bacchus dedit ebrietatem. Ebrietas venerem.
venus iras. ira ruinam. Et oratius. Ludus enim genuit strepitum
certamen et iram. Ira truces: amicicias in funebre bellum zcl. di-
ctat ergo aduersus notum zcl. [lis zcl.] Lis dicitur a limitibus ca-
porum. et hoc tractatum est ab antiquis qui litigabant pro illis
limitibus discernendis. alij versus. Non tibi det notos verbi con-
tentio motos. Pro verbis paruis crescit lis pfqz sub armis.

Quid deus intendat: noli perquisire sorte Quid statuat de te: sine te deliberat ipse.

Sors est proprie diuinatio de rebus futuris. et ita accipitur hic:
quia quidam fatui per sortes et prenóstica nituntur scire futura.
vn. s. qd. mitte archana dei zcl.] et subiungit] Et sis mortalis zcl.
dicit ergo noli perquirere .i. inuestigare sorte. i. per sortem vel
sortilegia quid deus intendat]. i. voluntatem quā deus habet. i.

Quid velit facere: qd deus deliberat]. i. diffinit prenósticat vel pre-
destinat quid facit] sine te]. i. sine auxilio tuo] quid faciat]. id est
quid velit facere] de te] qd per ipsum omnia facta sunt. et hinc ipso
factum est nihil. vnde quidam sanctus. quis novit sensus cr? aut
quis consiliarius eius fuit. et sapiens dicit. Nemo est certus in amo-
re vel odio dignus fit. qd omnia in futuro abscondita referuantur
vnde thobi. Sicut tua iustitia iustissime rector abissus. multa nec
humane cognitionis eagent vel conditionis. Sors autem est equi-
uocum ad plura. Est enim diuinatio de rebus futuris ut dictus est.
multi enim dicunt sortem non esse malum qd sortibus vni sunt apud
Quandoq; significar capitulo. vnde. Quicquid capitul vlera for-
tem vslra est. Quandoq; dicitur sors conjectura veterarus. ut cib
dicitur. ista vetula scit multum de sorte. i. de conjectura. Quandoq;
responsum zdoli. vnde dicitur appollo respondebat per sortem et
thenus. Quandoq; idem est qd casus. vnde primus amor phebi
dat ne. pe. & non sors ignorare dedit eccl. Quandoq; possedid. vn le-
gitur qd beniam fuit de sorte. i. de possessione. Quandoq; fortu-
na. vnde lucanus. Omnis sorte. Quandoq; dicitur series. vnde
Noctemq; sors reduxit eccl. Quid deus ipse velit: tua sors inquire
re querit. Te sine dispositu quicquid tibi reddere novit. vel aliter
Qui tibi dat sine te deliberat ipse perire eccl. Et est deus ut dicit se
cundas phus. mens immortalis/incontemplabilis celitudo/for-
ma multiformis/multiplex spiritus/incogitabilis inquisitio/info-
ritus oculi omnia continens/lux perennis/sumnum bonum/
creator creaturarum. Et dicitur a theron quod est videre. qd om-
nia vider.

Inuidiam nimic tu vitare memento. Que si nō ledit ac sufferre molestuz est

Sciendum qd duplex est motus animi. s. cogitatio rationis. et ap-
petitus voluntatis] qd est liberum arbitrium humanum. s. ad
bonum et ad malum. per cogitationes rationis mouetur homo ad
bonum loquendum et ad operandum. per appetitum voluntatis
mouetur animus: pbois: qnq; ad iraz: qnq; ad inuidiam ad odiū et ad
detractionem. Sed oportet qd in homine rationali appetitus vo-
luntatis subiicitur cogitationi rationis. et ab ira temperetur.
vnde oratius. Ira brevis furor est: animum rege. q. d. si animus
mouetur per appetitum voluntatis ad iram: rege. id est corrigere il-
lum per cogitationem et lumina rationis. Similiter hic. Si animus
mouetur per appetitum voluntatis ad inuidiam] memeto vitare]

ipsum nimio cultu. Iei quia inuidia procedit ex motu cordis et ap-
petitu voluntatis: videndum est quid sit inuidia. Inuidia est dos-
lor mentis corodens animus; ex aliena felicitate prouentens/no-
cens naturaliter inuidem. et bene dicit ex aliena felicitate. Unde
oratus. Inuidus alterius rebus macrificat optimis: nocens natu-
raliter inuidenti. unde illud. Justus inuidia nihil est qd protin
ipsum actorem ledit/excruciaqz suum. vel sic. Inuidia est passio
animi cui delemus alios meliores esse/vel equales nobis. vel sic
Inuidia est labor nascens ex alterius felicitate animum torquens
vel aliter. Inuidia est mentis eritudo ex felicitate alterius proue-
niens natura siter nocens inuidenti. unde memento vitare. i. ne
sis inuidus nimio cultu. i. nimia cultura et intentione et diligencia
caueas ne alijs inuidas que inuidia. Si non ledit illos quib
inuidet. quia inuidi non possunt semper alijs nocere. tamen mos
lestum. i. ponderosum et malum et graue est ubi vel illis susserre
hanc quia nocet inuidio ut dictum est. vel sic memento vitare in
uidiam confatas in te ab alijs nimio cultu. i. propter nimius cul-
tum et apparatum corporis tui. quia nimius cultus incitat alios
et incutit ad inuidiam. unde nullus. In cultu cauendum est. quia a
forma remouetur animus tc. que si no ledit si pro quis: quis
non ledit tamen molestum est susserre hanc quia qui patitur in-
uidiam semper est in timore et suspicione. Unus iustus inuidia tc
et alibi. Inuidia vel fidei non inuenire tyranni. Mauis tormentus
tc. ouidius. Rarus abest nisi quem versi facere dolores. Et dicit
inuidia ab inuidendo: seu contra videndo. quia illum cui inuides
mus habemus odio nec rectis oculis intuemur: sed quae amam
rectis respicimus. quia ubi amor ibi oculus. ubi dolor ibi digitus.
ubi thesaurus ibi mens. unde versus. Proxima languori manus
est. et ocellus amodi. unde cor agnoscit: oculus discernere noscit tc.
unde dicit Inuidiam nimio cultu vitare memento. Et admonet
nos autor ne vermen inuidie in labulo metis nutriamus. iuxta
dictum senec qui ait. vitemus inuidiam que nos inquietat. dicit
ergo inuidiam nimio tc. unde versus. Inuidie cultus fugias ca-
rissime multum. Ledit nauqz parum: ferre videtur amaruz tc.
malus mors

Esto animo forti: cu sis damnatus inique
Nemo diu gaudet: qui iudice vincit iniquo

Dic tangit autor pacientiam dicens: ut pacienti mente forter
et virtuose sustineamus: si misere iudicemur vel condemnemur. vñ

Esto forti animo. i. pacienti] cum pro quis: quis sis] damnat?
inique. i. contra iusticiam. esto fortis. ne prorumpas in iram: nec
dicas iudici contumelias: sed sapienter abnega iusticiam tuam:
Multiplex est iudicium equitatis. unde. Beati qui eque iudicant
iniquitates. unde pater dedit filio omne iudiciorum discussionis. vñ
Non intres in iudicium cum seruo tuo imperationis. ut cu fecie
ducatur quod: qui male indicat iudicabitur a deo: et in extremo suis
gaudij luctus occupabit tunc vincit index quod est cōpos sui vo-
ti: et pro sua iudicat voluntate. Sed quidam dixit. Non habet eu-
sus sordida predia bonos: et hoc est qui vincit alii iniquo iudicio
diu gaudere non potest. quia qui gaudet alterius ruina: impuni-
tus non erit. unde versus. Si fortis factus sub iniqua lege creas.
Non gaudet multum: quem lex male seruat multum.

Litis preterite noli maledicta referre.

Post inimicitias iram meminisse malorum ē.

Dic docet nos autor ne contentiones sedatas ad memoriam re-
ducamus. iuxta illud. Non memineris ire vel odij. unde noli res-
ferre. i. ad memorias reducere maledicta. i. contentiones de que-
bus facta est paz/inter te et alium. qd malorum ē. i. pertinet ad ma-
los meminisse iram. i. reducisse ad memoriam post inimicitias.
pacificatas supple. vel inimicitias meminisse post iram sedatam
hoc autem pertinet ad malos. unde dominus. Non queras vltios
nem: nec memor eris maledicti. qd alibi dicitur. Qui in hoc modo
se vlciscitur non vlciscitur a deo. Alex. Nec meminisse velis odij
post verbera tc. alij versus. Quisqz sit oblitus litis: iam factus
amicus. Nam memor irarum: malus est homo preteritarum.

Pec te collaudes/ nec te culpaueris ipse.
Hoc faciūt stulti/ quos gloria verat ianis

Dic admonet autor ne nosmetipso collaudemus vel vltipere
mus dicens. o fili tu nec te collaudes. i. quidam sic respondit cui
dum querenti si sapiens erat: me stultum non epifimo/sapientem
esse me non confiteor. Alter quidam cum eligeretur in episcopuz
dixit: vtrum sim dignus nescio: me autem dignum non esse neu-
trum confiteor. vñ nec te collaudes. i. si aliquis laudet te taceas
Scriptum est enim. laudent te labia vicini tui/ et non tua labia. qd
laus in ore proprio sordescit. unde. Sum similis stulto. si laudem
forte inibi do. nec te culpaueris ipse. i. q. o. no facias aliquid malum.

e. i).

per quod videaris culpari. vel sic non credas te culpabiles. quia nimis humilitas est superbia hoc faciunt stulti: quos gloria vexat inanis. i. qui seipso laudant et magnificant. vel seipso culpant et callide ad modum palpantis alios laudant. ut per cautelam ab aliis laudantur. unde versus. Nemo sibi culpam vel laudem conserat vng. Louenit hoc vanis: quos gloria vexat inanis. Ite. Si laudator dat sibi laudem: gloria sorbet.

Altere quesitis modice: cu sumptus abudat. Labitur exiguo: qd partu est tempore longo

Dic docet nos autor modeste vivere duplice de causa. vel propter sanitatem corporis. unde illud. Sumi cibum modice: modico natura souetur. Sic corpus refice. ne mens ieiuna grauetur. vel propter inopiam et pauperiem euitandam. ideo dicit. Vttere quesitis. i. acquisitis. unde oratus. Est modus in rebus: sunt certi deniqz fines. Labitur exiguo. unde illud. Res quesita moxa/ parva consumunt hora. oratus. Serviet eternum: qui parvo nesciet vti. unde quidam. Cuius seruus vti. qui parvo nesciet vti. alijs versus. Parce dispensa. cum possit crescere mensa. Durat namqz parvum. nimis vlus diuiciarum tc.

Insuper esto: cu tempus postulat aut res Stulticia simulare loco prudetia summa est

Quoniam quidam sunt qui propter sapientiam suam detrimen tum incurront. ideo nos admonet autor ut loco et tempore stulticiam simulemus dicens. Esto insipiens. i. esse videaris ut ibi. fertilior: seges et alienis semper in agris est. i. videtur esse similiter. Lefto. i. videaris esse. cu tempus. i. temporis oportunitas. aut res. i. rei exigentia vel utilitas. Expostulat. i. requirit. qd dicit salomon. Melior est ad tempus stulticia: qd incepta sapientia. vñ qui dam. Malo ad tempus esse stultus: qd incepta sapiens. Unde legit de bruto qui se stultum simulauit ut nequiciam superbi damnt euitaret. de quo dicitur in fastis. Brutus erat stulti sapiens simulator ut esset. Tuttus ab insidijs: dane superbe tuis. Summa prudentia est hoc facere. s. fingere se stultum esse loco et tempore. et no semper nec vbiqz. unde insipiens esto. Inter socios et amicos hos neste maneas. ludendo cum iudentibus. flendo cu flentibus. iuxta illud apostoli. flere cum flentibus. gaudere cu gaudentibus. Dicit ergo. Insipiens esto tc. I. unde vsus. Te stolidum hingue: quado

res admonet esse. Esse loco stultum: si septus vtile multum.

Luxuriam fugito: simul et vitare memento Crimen avaricie: nam sunt contraria fame

Dic autor agit de tribus. primum est de fuga luxurie. secundus docet nos vitare avariciam. tertium est ex primis duobus scz conservatio fame et honestatis. Unde videndum est quid sit luxuria. et unde dicitur et qualiter sit fugienda. Luxuria est ardor anunt: mouens hominem ad carnis illicium faciendus. vel aliter. Luxuria est modinata carnis petulenta: dulce venenum: moperuna lues: pernicio sa potatio: que corpus humanus debilitat: et viribus animi robur encruat. Et dicitur luxuria a luo. i. qd significat plus. tenebras. Dicitur et luere quando salitur ouis. Et dicitur ab ista volvula significazione luxuria. vel a luxu. i. a superfluitate. Vel a luxus luxa luxum qd idem est qd motus. ta. tum. unde: luxa membra dicimus mota membra: et inde luxuria. i. ardor motius ad turpe officium faciendum. Item sciendum est qd luxuria hominis cōsistit in rebus. Luxuria vero mulieris in umbiculo. Et constat in tribus. in elu. coitu. et vestie. Et ideo fugienda est tribus modis per ciborum abstinentiam. et illorū que ad corpus id faciunt. vñ phisiici dicunt qd oua vel megaris et alia cibaria calidissima. sunt nociva castitati. qd sunt causa luxurie. unde ouidius in remedio. Damus a libidis missus tibi baldus ab horis. adueniat megaris noctius omnis erit. Cu et banar. dicit. venter cibo meroqz estuans de facili spumat in libidinez. Sed econuerso dicitur. Luxuriant ratio non bene pasta caro. Item ad conseruandum castitatem vitandas est nimius apparatus corporis. unde illud. Beatus enim qui cum nouis tunicis sumet noua consilia. et pes dormiet in lucem. et scorto preponet honestum consilium. Item cauendum eni et colloquio meretricis. unde. Si dominum queris: fuge colloquium mulieris. Non bene castus eris: si cum meretricie moreris. vñ salomon. fauus distillans labia meretricis tc. et alibi. Qui meretrici adheret: efficitur vnum corpus cum ea. Item cauendum est ab huiusmodi officio. quia unde frequenter mors corporis sequitur. vñ in amphorismis dicit. Omne animal qd multu cogere cito morietur. Ite fugienda est luxuria qd danosa est multis modis. qd famam multipliciter deuigrat: corp⁹ debilitat. bursa euacuat. pdigalitate ampliat corpus et animam coinqumat: et in infernum detrudit. a deo sepa-

rat vocem acerbat. visum minuit et obfuscat et multa alia facit ma
la. Luxuriam fugito ergo propter predictas causas. Secundum
de quo agit hic autor est fuga avaricie. unde videndum est quid
sit avaricia: si nullum. Avaricia est iniuriosa alienorum cupiditas.
Item avaricia est immoderata habendi cupiditas que quanto
plus habet plus habere nescit. Et est duplex avaricia. Genera
lis scilicet quando aliquis quicquid et quomodo acquirere potest
acquiri et retinet. Specialis est amor pecunie in cupiditate retine
di. Avaricia enim est vitanda in tribus. Primo in seruando res p
ut sunt: ut temporalia habeantur et expediantur: ita quod res subiecta
tur homini: et non homo rebus. unde oratus. Et mihi res non me
rebus coniungere conor. Secundo in particione amicis suis qua
do necesse est eis: prout homo potest. unde thobias. Da quod amas
si quis depositis amicus. Tertio constituendo penes se certum vo
tum: quod si potest habere necessaria contentus erit. unde in euage
lio. Dabentes victimam et quid induamini his contenti sitis. unde
oratus. semper avarus egit tibi. Tercium de quo agitur hic est
conseruatio fame et honestatis: et consistit in fugâ istorum duorum
scilicet luxurie et avaricie. quod ex luxuria procedit prodigalitas. ex aua
ricia nimis parcitas. dicit ergo luxuriam fugito. et prodigalitate
luxuria idem est quod prodigalitas vel superfluitas. simul et vitare
memento crimen avaricie. et avariciam criminis. et subdit cau
sam quare nam sunt contraria fame. scilicet bone si fueris prodig
dissimaberis. si vero fueris avarus infamis eris. hec enim vicia
scilicet prodigalitas et avaricia sunt contraria et opposita quia prodi
galitas omnia expendit: avaricia vero omnia retinet. Darum ergo
in medio incidamus: ne nostra nimis prodige expendamus: neque
nimis auare teneamus. quia medium tenuere beati. medio tenuissi
mus ibis. Dixit dedalus ad icarum. quod prodigus tam distat a lar
go et parcus. vel luxuriam fugito. versus. In coitu sex dana luo
quod denarii do. Offendo quod deum dum turpi sorte redundo. Domoit
quod bonum proprio de corpore fundo. Appoco vita. studiis cui
nomine perdo tibi. Augero vero de avaricia dicit. Cum omnia vicia
in sensibus senescant sola avaricia iuuenescit. unde versus. Tu
nec avarus eris nec luxu nate fueris. Non insanus eris. quisquis
sic vivere queris tibi.

Noli tu quedam referenti credere semper.
Exigua est tribuenda fides. quia multi mul
ta loquuntur.

Dic admonet nos autem ne garrisca et vanis locutionibus cre
damus. quod dicit apostolus. Nolite credere omni spiritui: videte utrum
spiritus sit de deo aut non. noli credere semper. et assidue referre
te. et homini dicenti quedam noua et inutilia. vel sic noli credere
de facili. referenti quedam semper sicut inde habeant alium. viceum:
sicut locutores et huiusmodi qui semper rumores referunt. vel
noli credere quedam. si sunt magna referenti rumores bonos
vel malos. unde. Non omni spiritui credendum est. quod virtutes se
esse vicia mentiuntur. Raro enim est multiloquium sine peccato et
sine mendacio. unde quidam. Cerui cauda brenis: male celat poste
riora. Sculti lingua leuis. penitus tegit interiora. quod multi multa lo
quuntur. scilicet falsa. quibus non est fides adhibenda. et ideo Exigua
est fides. scilicet quibus non est fides adhibenda. et ideo Exigua
est fides tribuenda. et paucis credendis est. quod multa noua incre
dibilia loquuntur de hominibus. quod raro aut nunquam multiloquii
est sine peccato. quia dicit salomon. In multiloquio non debet pec
catum. Quid est fides. fides est sanctissime religionis fundamen
tum: caritatis vinculum. amoris subsidium. sanctitatem firmat.
dignitatem exornat. castitatem corroborat. in iumentibus appetit.
in pauperibus est grata. in mediocribus leta. et in locupletibus est
honesta. vel si philosophus. fides est ignote rei certitudo. Alij d
i. Raro creditur homini si multa loquatur. unde relator sem
per tu credere noli.

Quod potu peccas: ignoroscere tu tibi noli
Ha nullum crimen vihi est: sed culpa bibetis.

Quod potu tibi. scilicet noli excusare te si peccas potando dicendo vi
num fecit hoc: et ita sine culpa. noli ignoroscere. simo te corrigas quod
veltra non potes ad ebrietatem. unde apostolus ad thymocum.
fili vtere modico vino propter stomachum et alias infirmitates.
Unde crimen non debet reputari vino: sed bibenti. vinum enim bo
num est si sumatur modice. unde oratus. Vinum modice sumptu
acuit ingenium. et alibi. Elige quid valeant subtili vina colore. Na
re probatur odo. visu color. et sapor ore. Unde dicit augustinus quod
ebrietas est calamitas omnium calamitatum. culparum mater. ra
dis criminum. origo viciorum. turbatio capitis. subversio sensus
tempestas lingue. procella corporis. naufragium castitatis. Dede
cues vite. honesti infamia. anime corruptela. Vinum ad hilaritatem
cordis non ad ebrietatem natum fuit. unde versus. Potu commissus
non debet id esse remissus. Nam qui peccasti: plus equo turpe pa
rasti. Item si post vina labes. non vini: sed tua labes. Et di. vinus

quasi vite natum. vel dicitur a vena. quia currit per venas et
alij yersus. Si cum vicino moueras certamina/vino Non dece
scribi quod bibis immo ubi.

Lonsilium archanū tacito cōmitte sodali
Eorporis auxiliū: medico cōmittere fideli

Dic monit nos auctor ut secretum nostrum non alicui nisi fidei
et tacito socio committamus ad celandum dicens. Consilium tuum
archanum i.e. secretum tuum committe sodali tuo tacito i.e. fidelis
qui consilium tuum facendo saluum potest facere. unde salomō.
A sapiente consilium tuum require. i.e. a fidelis corporis tcl. [sumis
litteris] commite auxilium tui corporis medico fidelis i.e. causam mor-
bi tui cognoscat bene. vel fidelis quem fidelem esse noscas. quid est
dulcius & habere amicum cum quo audeas omnia loqui sicut te
cum. vel hic innuit catho filio suo ne secretum suum reuelet stuleo
sed sapienti et fidelis. unde oratus. Quid ergo pro viro et cui dicas
ponis: ita tacito sodali est secretum suum celandum. dicit ergo
[consilium tcl.] unde. Res occultande tacuis sunt participande:
Si nouis vis ledi: medico te crede fidelis.

**Successus dignos:noli tu ferre moleste.
Indiget fortuna malis vt ledere possit.**

Adulget fortuna successus
Lege sic! Noli tu ferre moleste! irascendo contra deū! successus
id est ea que veniunt tibi et succedunt ex alijs dignos quia deus
ita permittit. Ipse enim scit quid de te sit facturus vel de alijs In
dulget fortuna ad tempus malis tubi forte vel alijs ut ledere
possit grauius in futuro. vel sic noli ferre moleste! i. grauiter cu
dolore et inuidia successus i. prosperos euentus aliorum dignos
quia deus permittit vel indignos. Alia littera sicut tu credes qz
fortuna i. deus qui fortunam et alia habet in manu indulget
id est intendit promotioni malorum ad tempus ut possit ledere
scz eos qui magis se exaltaverunt deprimendo. Quia quanto gra
duis altior: tanto casus grauior. vnde illud. Tolluntur in aleu: vi
lapsu grauiori ruant et alibi. Cum fortuna volet fies de rethore
consul. fortuna dicitur non habere pedes: qz dubia et instabilis et
habet alas qz tam ad bonos et ad malos sine ullo examine cito
accedit et recedit. Et similiter habet duas manus. s. prosperitatem
et adversitatem. Successus dicitur a succedendo et est metaphorae

tracta a navigantibus quibus dicitur ventus succedere: quando
est prosper et propicius, vel successus in mala significatione. id est
malos eveniens, dignos quos digne pateris pro excessibus suis
et peccatis, unde ouidius, Leviter ex merito quicquid pactare fer-
rendum est, et sequitur, Que venit indigna pena dolenda venit, Uer-
sus destra fortunae. Glorior elatus *rc.* Alij versus. Scandit hic
ille sedet, ruit hic, pessundatur ille. Fortune mores tales sunt: sic
dat honores. Sublenat eratlas *rc.* Et dicitur fortuna quasi sone
roma: quia vir aut nunc permanet eadem. Unde depingitur eius
imago quasi volvens rotam propter sui volubilitatem. Versus.
Pravos successus: noli tu ferre molestus. Sepe mali florent: ve-
polt sua gaudia plorent *rc.*

**Prospice qui veniūt: hos cas9esse ferēdos
Nā leuius ledit: quicquid preuidim9 ante.
I prospice qui veniunt xcl. li. i.**

**Si amicus pndens est tria tempora prospiciat/presentia sedet
futura prouideat/preterita recordetur: Nam qui de preterita non
cogitat perdit vitam:qui nil de futuro premeditatur :in omnia in-
cidit incensus,prepone ergo in animo tuo bona et mala futura:ve
lla sustinere possis et moderari,vnde boecius. Multe enim sunt qui
solummodo de presentibus curant dicentes,pereat qui crastina cu-
rat, sed hoc malum est. Unde si minus afflictum sentis:qui premi-
det ictum. Tela nocent leuius/visa volare prius, hoc est tractum
a cornice qui rigat se tempestate veniente. Alii versus meliores.
Si tibi sint cure res geste reges future. Gaudia magna feres: et cu-
rare tibi precipue res.**

Rebus in aduersis:animū submittere noli Spem retine:spes vna hominem in mor- te relinquit.

Dic admonet eos aut: iste ne in tempore necessitatis animi co-
stantiam supprimamus, iuxta illud senec. Compone mores tuos
attolle animum tuum,aduersus formidata consiste. Construe uo-
li desperare de salute in aduersitate, et respicere ad hoc constans
et leuis. Vnde noli submittere animum tuum. Si tu es in aduersitate
noli attendere animum tuum per timorem, vel noli submittere
id est humiliare et deprimere animam vel animum tuum, in aduer-
sis rebus, i.e. in aduersitatibus, q.d. noli sperare, iuxta illud. Bras-
ta superuenit, que non sperabitur hora. Spem retine, i.e. spera in
domino, quia spes, i.e. sola non relinquit hominem in morte
quia homo in ultimo termino vite positus sperat adhuc vivere.
Vnde iob. Si me deus occiderit tamen in eum sperabo. In aduersitate
et eruditio fides hominis probatur. Spes est expectatio
sive fiducia alicuius boni ex gratia dei, vel. Spes est expectatio
futurorum bonorum, vnde dauid. Spera in deo et ipse te enutrit
Desperatio vero est dissidentia ex dei misericordia et bonitate, vnde
versus. Nemo malis cedat/ne desperatio ledat. Omnia spes vnu-
cat: ut nos in morte relinquit.

Rem tibi quā noscīs aptā:dimittere noli: fronte capillata/ post hoc occasio calua.

Vnde precepto superiori dato consonat scilicet Cum fueris felix: et
id est cauere de aduersis/frons ponitur pro principio, capilli pro-
abundantia, caluicies, p aduersitate, vnde lege sic noli dimittere

**Id est remouere, tubi, i.e. a te rem quā noscīs aptam], s. fore utilem
et tibi necessariam, quia occasio, i.e. fortuna, fronte capillata, id est
frons capillata existens, ita quod illa genitiui frontis capillata rega-
tur ab hac dictione occasio et vi demonstrationis efficitur, et ponit
tibi causam pro casu, ut in doctrina mulier egregia forma, i.e. egre-
gia forme, i.e. fortuna prospera que comparatur frontis capillata, quod
bonis non est nuda: quod admodum frons capillata non caret casu,
post hoc, i.e. consequenter est causa, [bonis], i.e. nuda et adver-
sa, et ita per capillatram intellige prosperitatem, per caluicies ad
uersitatem, vel aliter ut dependeat constructio a precedenti versu
Inoli dimittere rem aptam tibi fronte capillata, i.e. dum tu es in
prosperitate, quod post hec, i.e. post hanc prosperitatem, occasio, i.e.
fortuna que est capillata sui sua fronte, i.e. principio est calua, i.e.
deceptionibus plena, post hoc, i.e. postquam dederit tibi multa bona
decipiet te pauperes faciendo, vnde oratus. Lucrum sumisq; ve-
get stare diu. Nec enim est firmitas fortune: ut nullum faciat se-
curum, hec est securitas: ut nullum faciat certum, hec est certitus
do: ut faciat dubium, vnde alexan. Solaq; nobilitas stabilem fa-
cit et, vel aliter expone et idem intellige, et habetur ad picturam
fortune, occasio, i.e. fortuna. Et nota quod fortuna colebat rome, p-
dea cuius imago in fronte erat pilosa: calua vero a posteriori pars
te, per quod datur intelligi prosperitas et aduersitas fortune: sive in
fronte capillata, i.e. frontis capillata, i.e. ab amicis diligetur, vnde p-
verbium, quod in capillatus eris, i.e. abundans dimicabis: tam diu ha-
bebis amicos, post hoc, i.e. cum prosperitas defuerit, occasio erit
calua, quia amici tui facti in tempore necessitatis recondent a te,
vnde ovidius. Cum fueris felix multos numerabis amicos. Tem-
pora si fuerint nubila solus eris, et alibi. Sorte patet misera: que
sit dilectio vera, vel sic fronte capillata fortuna dicitur esse ceca
et habere frontem capillatam, quia homo qui est in prosperitate
cecerit quando non preuidet futura, dicitur habere occidua, i.e.
partem caluam: et videntem, quod dum est in prosperitate videt que
sunt bona et mala, potest ergo sic legaliter occasio calua, i.e. fortuna
ita quod hec dictio capillata sit nominatiui causus, calua, in prima et
posteriori parte. Vnde aliter ut sit sensus. Si aliquod bonum offe-
ratur tibi licet sit parvum non debes refutare dum habes opor-
tunitates accipendi, quia si forsitan hoc non accipias non habe-
bis aliud, et hoc est, noli dimittere, si offeratur tibi, re quā noscīs
futuram aptam, sicut parvum valeat, et hoc est fronte capillata, i.e.**

dum in principio habes oportunitatem et copiam retinendi. per frōtem accipimus principium. qd frōns est altior et pruma pars capiti per occasionem caluam intelligimus finem. et hoc est si refutariis et alijs infistis non habebitis. quia occasio post hoc erit ribi calua. Jet sic legitur de oportunitate aliquid faciendo. versus. Nostri fortunaz pedibus dicere carentem. Pennata sq; manus dixerunt hanc et habere. ali; versus. fronte capillata/facies est lumine ceca Post depillata/pars est sine lumine mecha. fronte capillata/bos na res nō sit reprobata. vnde mouent illi/quos dimisere capilli.

Qd sequit specta/qdq; iminet ante videto

Illi imitare deū/qui partē spectat vtrāq;

Dic admonet nos autor et filium suū/ut ea que futura sunt nec non instantia pre cogitemus ut melius de eis disponamus. iuxta illud in poeteria minori. Si quis habet fundare domum/non curret in aleum. Impetuosa manus intrinseca littera cordis premeditetur opus tc. Contrue sic [specta]. i. considera hoc quod sequitur. i. futurum] quodq; iminet. i. quod instat. i. qd presens est. Lante videto. i. preuideto. et potest esse vna dictio vel due dicentes vnde videto ante. i. prius presens & futurum. qd primo debemus considerare imminentem rem et instantem & futuram. vnde subi giel. Illum imitare deum]. s. ianum qui est deus anni. et ideo dicit biffrons. quia recipit annum sequentem et precedentem. vel orientem et occidentem propter cursum solis. vnde illud. Jane biceps anni: tacite libentis origo. vel imitare illum deum omnipotente Qui spectat vtrāq; partem] scz corpus et animam. vel presentia et futura. vnde versus. Rem precedentem videoas. et cerne sequens tem. Bifrontem ianum: fieri non predico vanum.

Fortius vt valeas: interdum parcior esto.

Pauca voluptati debentur: plura saluti.

Dic invitat nos autor ad sobrietatem ne per ingluviem corporis anime detrimentum incurramus. dicit ergo sic esto parcior. id est moderatior virtu et vestitu et in verbis] vt valeas fortius. i. esse forciō et sanior in corpore et in anima. In corpore. qd multi sunt qui per ventris ingluviem infirmantur. In anima: quia nimia voluptas corporis periret animam. Unde multi ieiunant propter sanitatem corporis. vnde. Parcito sepe cibis/nam tu sic sanior ibis. Alij ieiunant ut videantur sancti scz hypocrite. vnde pharisens. Jejunabis in sabbato. Alij propter avariciam. vnde. Tangere parta tis

met: quondam ministratur acerbus. Alij vero propter salutem ani- me. vnde. Jejunare omnes eccl. vnde maceratio carnis est ieiunius vigilie: implecio decalogi et multa alia que quilibet potest habere vel videre. vnde versus. Jejunat sanctus medicus simulator auras. Spiritui carni vicio: causa retinendi paucia voluptati]. q.d. debes facere pauca propter voluptatem. plura vero propter sanitatem corporis et anime precipue. quia legitur: De precium pars hec corpore maius habet. vnde vsus. Quere quid argentus: quid forma: quid ordo clienti. Quid celebres fundi breve festum gaudia mundi. Nulla fides eius hodie male/cras quoq; pews. Condecet his vii/ sed non preferre saluti. vnde quidam. Gloria nulla tui/ sed tempore duz potes vii. Omnia virtuti prepone/tueq; salutis Regis salutis multas/paucas vult ipsa voluptas.

Judicium populi:nūq; contempseris vii 9

Ne nulli placeas/dūvis contēnere multos

Judicium populi. i. arbitrium publica auctoritate inductus. vñ salomon. filium ne imitaris pudetiae tue. Immititur qui opinione arbitrii sui opinioni multorum anteponit. vnde. Sis talis qd placeas nulli. i. qd non placeas alicui/ sed displiceas omnibus. vel sic [ne] prout ut placeas nonnulli. i. aplicui scz ieiunio tuo. qui vellet propter malum tuum qd contempneres multos/ ut inde tibi malum evenire. Seneca. Qui se habet male/ qd est optimū perdit. Edictrue ltu unus. i. solus] nūq; contempseris iudicium plurimorū ne omnibus displicesas [dum vis contempnere multos. i. dum culpas qd factum est a multis. i. sentenciam vel iudicium multorum. vnd versus. Spernere mundum. spernere nullum. spernere sese. Spernere se semp/quatuor ista beat. Alij vsus. Nō tibi nate neges pos puto sub iudice leges. Nā nulli plebis multos spernēdo placebis

Sit tibi p̄cipue:qd primū est cura salutis.

Tēpora ne culpes/cuz sint tibi cā doloris

[Sit tibi p̄cipue qd primū est cura salutis. id est sanitatis cor porei. Sit tibi p̄cipue] in anno tuo qd de alijs que sunt corpori necessaria. quod. id est qd hoc est] primū. i. p̄cipuum. q. d. ante omnia sanitas corporis est petenda. et hoc s̄t gentiles qui p̄l cu tabant de salute corporis & anime. Nos autem dicimus sic[cura salutis]. i. anime] sit tibi p̄cipue] qd de alijs rebus omnibus. quia anima dignior est qd corpus. Tempora ne culpes cum sit tibi causa

doloris]. q.d. cum egritudo tibi evenerit vel instabit. non impo-
nas culpam temporibus cum tu sis culpabilis: et sis tibi causa in
firmitatis. Solent enim quidam dicere tempus est malum et perni-
ciosum: cum nullum tempus sit in se malum: sed malitia hominum
illud facit salutis]. i. sanitatis. Et est sanitas integritas corporis
et temperantia nature/ ex calido. et humido qd est sanguis tc. vñ
versus. Prima sit in cunctis: semper tibi cura salutis. Tempora
non flebis: si corpus forte dolebis.

Somnia ne cures: nā mēs hūana qd optat Dū vigilat sperat: per somnū cernit idipm

[Somnia ne cures tc.]. i. q.d. noli habere curam de somniis qd di-
cit salomon. Multos fecerunt errare somnia: et exciderunt speran-
tes in eis. Et sciendum est qd somnium et somnus differentia: qd som-
nium est imago que videtur de nocte in somnis esse similis veri-
tati. Somnus vero est sapor mentis et ipsa quietus hominis: quan-
do aliquis dormit. Et describitur somnus sic a secundo pho. Som-
nus est mortis imago. laborum requies. medicorum experientia
infirmantium votum. miserorum desideriorum. universi spiritus re-
quies. Et sciendum est qd somnus dicitur multis modis. Somnus
proprie h^uo & dictum est: et requies corporis veniens cum deside-
rio et obliuione delectabili. vnde onus de arte. Stulte quid est
somnus gelide nisi mortis imago tc. Quandoqz dicit mors rpi.
Ego dormit et somnum cepi. Somnus idem est qd amor terreno-
rum. vnde. Si dedero somnū oculis meis tc. et alibi. Dormierunt
somnum suum et nihil inueniunt tc. Somnus idem est qd corporis
inanis vel accidie ad faciendum bonum. vnde apfus. Dura et iam
nos de somno surgere. Quandoqz idem est qd extasis mentis/ in
qua aliquid revelatur homini per angelum dei. vnde in euāge.
Angelus apparuit ioseph in somnis. vnde b̄sus. Angelus in so-
nisi: ad ioseph talia fatur. Ut puer hinc fugiat/ ne cu^z pueris mo-
ratur. Quandoqz dicitur corporis. vnde in genesis. Jacob audiens
& filius suis venire. quasi de gratia somno euigilans ait tc. Je
gregorius cōmemorat quatuor genera somniorum dicens: qd que-
dam veniunt propter nūiam voluntatem eorum qui somniant/
sive propter vanitatem/ sive propter vīni et cibī crapulam/ que sunt
spernenda. quia vbi plura somnia ibi plures veritates. Alij ves-
tiunt ex fantasmate. i. ex suggestione dyabolica que omnia sunt
vitanda. Alij ex cogitatione/ que nemo (licet sanctus) potest evita-
re. Alij ex reuelatione dñi sicut legit de ioseph. et hec nullatenus

sunt spernenda. vnde. Somnia ne cures qd fallunt somnia plures.
Scriptum est enim qd multos fecerunt somnia errare: et multas cu-
ras intollerantem nam pro qd quia mens humana]. i. mens multo
rum stultorum sperat se habituram qd optat dum vigilat. id est
illud qd cogitat vigilando/ somniat dormiendo. vnde claudianus
Omnia quae sensu voluntur vota diurno corpore sopito/ reddit
amicus quies. Dormiendo inqz hac sola de causa. quia cernit id est
videtur sibi cernere per somnium illud quod videt vigilando/ et
ita falluntur. qd per somnium non potest haberi. Vnde aliter nam
mens humana qd optat dum vigilat. i. vigilando sperat sibi ha-
bere id ipsum per somnum. i. cernere putat in visione somni tc.
Alij versus. Sollicitus durat: frustra qui somnia curat. Nam qd
homo sperat/ somnus sibi sepe reuelat tc.

OC quicqz vel carmē cognoscēt lector Hec p̄cepta feras/qd sūt ḡtissimia vite.

Dic incipit tercia distinctio h^uo opis. In cuius principio sumittit
autem quandam exhortationem que dimiditur in quinqz partes.
Primo enim invitat lectorum ad legendum carmen suum qd dicit
[Doc quicqz velis] Iest autem carmen opus qd pedib^z constat
et ipsis arte dispositione pronunciatur/dictus sic: Q carpit pro
feratur/ distinctum per pedes. Et derivatur a carmino as. Vnde a
carmenta dea qui primo inuenit carmen. Vnde a carmine. n. qd est
arbor sub qua solent studere poete. vel a cano. is. qd carmen est qui-
dam modus cantus. Secundo exhortatur lectorum qd licet mul-
ta precepta audire in premisis distinctionibus qd non cesset pro-
pter hoc iteris audire. et animi sui ex virtutibus et scientiis infor-
mare. et hoc est qd dicit. Hec precepta feras.] dicit enim salomon.
Metus est senem addiscere qd ignorare. idem. Audiens sapiens
sapienter erit/ et intelligens gubernacula possidebit. Item. Audi-
at sapientiam auris tua. Item legitur qd plato in octogesimo et uno
anno scribens mortuus est. Similiter socrates nonaginta. z. ix. an-
nos habens/ in scribendi et docendi labore vix compleuit. Ites
licet cathe effecit senex nunqz cessavit discere. vnde quidam. Vnde
carens vicio. tanqz sis cras monturus. Intendes studio: quasi vi-
ta non cariturus. Tertio subdit causam quare non debemus cessa-
re in doctrina/ immo semp audire/ et audita memorie amendare. qd
homo sine doctrina et scientia quasi mortuus est. vñ dñ infra. Nam
fine doctrina tc. Quare enim vno modo est in deus credere: et oga-

Justicie facete: et cor doctrinis et scientijs applicate. vnde in evan-
ge. Qui credit in me etiam si mortuus fuerit viuet. Credet dico p
bonam fidem operantem et dilectionem. si mortuus fuerit. s. vita
culpe et ignorantie: viuet in presenti per gloriam et per gloriam in
futuro. Patet ergo quod sine doctrina et dilectione dei homo mortuus
est. Quarto inuitat lectorum ad multiplex cōmodum quod proue-
nit ex doctrina. vnde. Lōmoda multa feres: sicut autem spreuens il-
lud. Non me scriptorem tamen. Quinto et ultimo quasi cōmando
et increpando et culpam imponendo si doctrinam nolit recipere
monet lectorum: ut si propter multiplicem utilitatem doctrine ad
audiendum non moueatur: saltem minis et increpationibus duca-
tur excusans scipsum et omnes doctores quod si parati sint docere/ li-
cet alii minores nolint audire culpa non est in doctores: sed in disci-
pulos resignada. vnde dicit sicut autem spreuens illud. Non me scrip-
torem: sed te neglexeris ipse. Dicit ergo. Doc quicquid velis scum
enim in premissis distinctionibus multa precepta dedit que data
et non intellecta nihil proficerent. ideo nos admonet: vt nos tamen in
premissis et in sequentibus intelligendis curam adhibeamus/ et
intentionem puram et benevolentiam prebeamus. Et inuitat lecto-
rem ut legat et relegat. quod nemo repente fit tamen. Et alibi. Serus ve-
nit usus ab armis. Construe sic. O lector quicquid vides cognosce
re. et intelligere et scire hoc carmen meum. hec precepta feras. s. i.
sequaris. vel hec precepta. i. talia que sunt gratissima vite sed est
efficacissima ad vitam tuam/ vel nostram: mōribus informandas/
et etiam instruendas. vnde unus. Quisquis adesse velis/ et carmen
discere queris. Cum monitis multis dicam precepta salutis tamen.

Instrue preceptis animū: ne discere cesses Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago.

Vnde Hieronimus. Felix est animus illorum qui se virtutib⁹ in-
struerunt. quia melius est senes addiscere et ignorare. Ne discere
cesses. Unus Iohannes. Disce quod nescis. Esto prius auditor et doctor
et sume per disciplinam nomen magistri. vnde versus. Disce puer
dum tempus habebis: euo pueruli. Ut te non didicisse fleas etate
senili tamen. Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago. Quia
sicut species in speculo per se considerata nihil valet. et sicut tabu-
la rasa in qua nihil scriptum est parum valet. Ita dominis vita si-
ne doctrina non est vera vita/ sed imaginaria. vnde. Anima etiam
est quasi tabula rasa in qua nihil depingitur/ sed pingibilis est vir-
tutibus et scientijs. bicit quod quasi mortu⁹ et quasi animali-

brutum est ille qui non addiscit dum sit iuvenis. vnde quidam.
Dum iuvenes eritis. et tempus habere poteritis. Quare non discitis
ne tanq; bestia sicut tamen. Imago Dyliarius de trinitate dicit. Imago
est rei ad rem coequanda imaginata et discreta similitudo. Et
dicitur imago quasi imitatio/ de imitor imitatis. quod ad illum ad
cuius similitudinem fit imitatur. et imitari debet. Disciplina est
omnium bonorum mot⁹ ordinatus/ dispositio dicens in omni ha-
bitu instrue inq; tali modo: ne cesses discere/ dico quod discas/ nam
vita humana/ sine doctrina existens. id est sine disciplina illa vita
est quasi mortua imago. dicit enim qui nihil discit vel qui nihil scit
est quasi mortuus/ nec non corporaliter tamen animo tamen. Mois expo-
nitur supra vbi dictum. In morte aletus spes tamen. Alij versus.
Instrue tu mentem/ fili rationis egentem. Mens sine doctrina: ma-
net iu te certa ruina. Quid est vita. Vita est beatorum leticia. misericordia

Lōmoda multa feres: sicut autem spreuens illud

Non me scriptorem: sed te neglexeris ipse

Lōmoda multa feres. dico quod tu feres hec precepta que sunt gra-
tissima vite. Si autem hoc facias feres multa cōmoda/ ita dico si
informas animum tuum meis preceptis. Sicut autem pro sed et pro
si/ sed si spreuens illud. et despixeris et parvi penderis scepta mea
Non me scriptorem tamen. quasi diceret. non damno meo: sed tuo
contemnes doctrinam meam. q.d. non ad incōmodū meū erit: sed
ad tuum. Duplex est scriptor/ mechanicus et artifex. Mechanicus
scribi solitudo. Artifex qui scribit et agit. Sicut autem potest esse
una dictio vel due. Si sint due: sin pro sed: et si autem pro certe. Si
una dictio: pro sed et pro si. vnde versus. Carmen si spernis: tibi
maxima cōmoda pdis. Nec carmen missus: sed te neglexeris ipsius.

Lumi recte viuas: ne cures verba malorum

Arbitrij nostri non est/ quod quisque loquatur

Dic admonet nos autor ne sub vite puritate et ignorantie iniquo
sum mendacia timeamus. dicit ergo Seneca. Malis disiplere lau-
dare est. dicit ergo. Lumi viuas. i. cum vivere debeas vel velio/ recte
id est innoerter et iustificare ne cures verba malorum. i. ne fint ubi cu-
re mala verba. i. ne cures si mala dicunt. i. iniuste. Quantum enim
in nobis debemus mala preuidere etiam omnibus hominibus/
sicut dicit apostolus. Si autem improbus mala de nobis dixerit
non est curandus. sed hoc est curandum ut soli deo placeamus. vñ

Beati eritis cum vos oderit mundus eccl. [Non nostri arbitrii.]
id est nostri iudicij, i. non indicamus, mo reprobamus qd quisqz
loquatur. i. respondet singulis verbis garrulorum. vñ salomon.
Noli respondere stulto iuxta stulticiam suam eccl. vel sic; erbitrii
nostri non est qd quisqz loquatur, quasi diceret, nō est nostre po-
testatis ora loquentium claudere et compescere. vel [non est nostri
arbitrii], i. iudicij quasi diceret, noli censere de quolibet verbo qd
homines proferunt. Sed si es bonus noli curare quid male dicat
de tua persona. Malum enim bene loqui nefcum. vel [non est arbiter
noster], i. nostre voluntatis qd quisqz loquatur, i. loquitur,
presens punctum pro presenti indicat, dicit ergo, Cum recte vi-
tas ne cures verba malorum, vnde bernardus ait. Circa verbum
cuiuslibet esse sollicitum, summa stulticia est eccl. Alij versus. Tu
diues morum, ne cures verba malorum. Nulli scire datur, semper
quod quisqz loquatur.

Productus testis/saluo tamē ante pudore Quantūcunqz potes/celato crimen amici.

Dic docet nos autor qd si in testimonium adducamur, veru, co-
fiteamur testimonium, et saluo pudore nostro: amicorum crimen
in quantum poterimus celemus. vñ dicit productus testis, i. si ad-
ductus in aliquo rei testimoniu, fueris coram iudice vel arbitro, Ce-
lato crimen amici quantūcunqz potes, i. pro posse tuo celare stude-
as, qd dicit salomon. Qui fidelis est, celat amicus suu. Si autem alij
censerint illud, cane ne videaris mentiri vel periurare, et hoc est.
[Saluo tamen ante pudore], i. reverentia tua vel verecundia existē-
te salua: ita qd te manifeste mentiri alij senciāt: sed dicit veritatē
vñ Iosidorus. Iste erit damnatus apud dei: qui aduersus ignos-
centem fallit, testimonium dicit. Testimonium enī est per signa
alicuius rei precedentis significatio. Dicit enim salomon in pro-
verbis. Amicus fidelis protectio fortis, qui autem inuenit eum in
uenit thesaurū, vñ versus. Cum fueris testis, nō sit pudor hic tibi
peccatis. Non debet dici, per te tunc crimen amici.

Sermōnes blādos/blesos qd cauere memēto Simplicitas veri/fama ē:fra9ficta loqñdi

Preceptum est ut suavitatem adulandi in nobis vel in alio be-
iutemus. dicit ergo, memento cauere, id est vitare in te vel in
alio, blandos sermones et blesos, id est suaves et teneros, id est
balbucentes adulatores, vel mellitos. Juxta illud prophete,

Wolunt sunt sermones eius super oleum, et ipsi sunt tacula, canē
blandos sermones, in te, quia vir sapiens non debet nimius bla-
de loqui, vnde illud. Verba sapientis sunt quasi stimuli: et quasi
clavi in altum defici. Clavis et stimulus: verba sapientis comparati
sunt, qd culpas delinquenter messe palpare: sed pungere. Sim-
plicitas eccl. Jvere cauendi sunt blesi et blandi loquentes: licet ma-
suēti videantur et simplices, qd simplicitas est pallium falsitatis
et fraudulentie: sicut veritas innocentie. Est enim quedam bona
simplicitas, quedam non, vnde, Simplicitas veri, i. veritas, i. ve-
ra simplicitas, est fama, i. famosa et laudabilis, i. homo qui est
simplex in multiloquio est famosus et laudabilis, sed, facta sim-
plicitas loquendi est fraus, ita qd facta sit nominatiu, colus singu-
laris numeri feminini generis, vel accusatiu, casus pluris name-
ri generis neutri, et tunc dicas sic, Simplicitas loquendi facta, i.
factas adiunctiones et adulaciones, Simplicitas, inquit, talis est
fraus, i. fraudulenta, quasi diceret illi qui fingunt se esse simpli-
ces loquendo: sunt fraudulentii, vnde, Memento vitare blandos
sermones eorum, et illa lectura est bona et sana. Vnde alter, Fama
veri, i. veritas, i. verum, est qd fama multo ex est: qd simplicitas lo-
quendi facta est fraus. Vnde alter, et incipe a superiori versu, hinc
memento cauere, i. sis cautes et circu spectus: qd simplicitas
loquendi sermones blandos et fraus. Unde caueas ab huiusmo-
di simplicibus, et hoc est fama veri, i. multi sapientes ita sentiunt.
In veritate blesi dicuntur qui blandiendo vel balbuciendo sicut
loquuntur, vnde. Qui mel in ore gerit, alijs versus. Sunt tibi vi-
tandi: sermones vndiqz blandi. Sub specie veri, nos fallunt sepe
seueri, et alibi. Sub specie tincta macie sub simplici ueste. Sunt ho-
die fraus, inuidie, mentes in honeste.

Segniciez fugito/que vite ignavia fertur Nā cū anim⁹ languet: psumit inercia corp⁹

Segnis dicitur multis modis. Segnis primo idem est qd sine
igne vel seorsum ab igne, i. vigore animi vel ingenij, vnde segnici
et fugienda est primo: vitanda oculis corporis inmoderata, nō va-
cando potationibus, conuinationibus, ludis luxurie, somnis im-
moderatis, quia qui sequitur ista debilis efficitur: et ad luxuriam
proterius est, vnde ouidius. Languor, et in modici sub nullo vim
ce somni, Eripiunt omnes animi, sine vulnere vires. Idem. Assuit
in cauis defidiosus amor eccl. Secundo insistendo alicui operi.
Tertio fugienda est segnices, i. qd nemo illud qd potest facere in
f. .i.

continenti non differat vñqz chas. sicut faciant semper segues. Et tra quos dicit oratus. Incipe vivere directe qui prorogat horas Rusticus expectat dies defixus annis zc. Lucanus. Tolle moras semper noctis differre paratis. vnde apostolus. Non segnes efficiamini: verum imitatores eorum qui fide et patria hereditabunt promissiones. Et est pigricia tarditas corporis/proueniens ex me cu laboris consequetis. Ignauia dicitur quasi igni anumi vacuus et mente. inde Ignavia. Quidius. Lernis ut ignavium corrumpant ocia corpus. Et capiant vicium nisi moueantur aque. Dicit ergo. [fugito segniciem]. i. ociorum desidiam sine pigricias. Se inseparabilis prepositio est. idem valet quandoqz quantum sine: vt sedulus quasi sine dulia vel dolo. Securus quasi sine cura que fertur]. i. que dicitur esse Ignavia vita]. i. corruptio et accidia. Et dicitur accidia a con grece quod est triste latine. Dico q deuites ocia [nam cum animus languet]. i. languidus est. i. nullo studio est exercitus] inercia]. i. pigricia] consumit]. i. debilitat et eneruat corpus. Quia quando vides aliquem pigrum corpore potes illum intelligere segnem animo et infirmum. Iners dicitur quasi sine arte. unde inercia dicitur. vnde Segniciem linquas. te non ignavia vincat. Cum mens languescit: caro defectiva pigret.

Interpone tuis/ interduni gaudia curis.

Et possis animo quemvis sufferre laborem

Dic precipie autor ne aliquis semper labori insitiat: sed aliquando indulget labori vñ operi. quia dicit superius [discere ne cesses] non vacando quieti: sed insistendo alicui operi. Posset querere si huius: si semper insistet labori. Ad hoc responderet ponendo moderantiam in eo qdixerat supra dicens: q non semper laborandum est sed ocio vacandum. vnde dicit [Interpone interdum gaudia tuis curis] quia homo curiosus nunq requiescit. Unde cura dicitur quasi cor vrens. Quidius. Ocia corpus aliunt animus quoqz pascitur illis. Immodicus contra zc. idem. Quod caret alterna requie durabile non est. id est ferreus assiduo consumitur anulus vñ. Et propter hoc non est bonum semper esse in labore. Legitur enim q diuina sapientia vel prudentia dispositus q non succedit dici. quia si semper nos esset homo deficeret. Si semp dies: numis labozaret. et numio labore deficeret. Unde nos data fuit ad quietendum. vnde quidam. Stare dui necit: qui non aliquando quis escit. Et illud. Ictibus assiduis/ sicut ebies quandoqz securis. dicit ergo [Interpone zc]. vt possis sufferre]. id est sustinere] animo

quemvis laborem]. i. quilibet laborem: ita q quemvis sic una dictio vel due. vnde versus. Gaudia sepe tuis debes adiungere curis. Sic superare datur: si cui fortuna minatur. vt sic. Unius maturis admiscens gaudia curis.

Alterius dictu vel factu ne carpferis vñqz Exemplo simili/ne te derideat alter.

Dic precipie autor ne facta vel dicta aliquo condemnemus/ vel reprehendamus. et hoc respicit ad illud qdixerat superius scilicet neminem irasperis. q.d. noli aliquem deridere ne deridearis ab aliquo quia deridens deridebitur. vnde dicitur in aurano. Si quidam virtus nescit ne despice quod. Ex alia quedam forsan et ille suet. vnde apostolus. Arguite ne arguantini. Carpo. is. multa significat. vnde. Carpo dum lanas trahit zc. dicit ergo sic [Ne carp sero]. i. redargueris vel despereris] vñqz]. i. aliquo tempore vel in vita tua aliquem] exemplo simili ne te zc]. q.d. noli aliquem deridere ne tu deridearis ab ipso. vnde versus. Nullum dicentem reg hendas vel facientem. Ne similes risus alios sis reddere risus zc.

Qd tibi sors dederit: tabul supma notato Elugedo serua:ne sis que fama loquatur.

Quod tibi sors dederit zc]. i. q.d. non sis sollicitus de pecunia congreganda/ vel de possessionibus ampliandis: vt eas relinquis heredibus: qd quidam quoqz modo et turpi acquirunt ut diuines appareant. vnde [qd tibi sors dederit tabulis suprema notato]. i. scribe in tabulis illud testamentum qd habebis ex dono fortune. [Seruo] caue] augendo] patrimonium] ne sis quem fama loquatur id est ne turpi acquisitione sis infamis/ videlicet propter rapinas vel vñrum. vel alteri notato. id est scribe tabulis cordis tui. i. me more cõmenda illud lucrum vel illud bonum] qd suprema sors] id est vñrum amputatio capitalis: augendo illud iusto modo] ne sis ille quem fama loquatur]. i. q inculta vendis/ et emis et nihil lucraris. vel alteri] Notato tabulia] cordis tui vel scribe et fac singulari illud patrimonium/ vel illam possessionem] quod suprema sors] id est mox patris tui/ vel extrema voluntas patris tui/ vel aliquis amicus tui/ cuius vita est in sorte. id est in dubio scilicet quando est in senectute/ vel in infirmitate grauatus] dederit tibi] id est legauerit in memoriam: habeas legatum quod pater tuus vel aliquis amicus tuus in morte sua legauerit: vt non expendas prodigaliter/ et post mortem benefacias pro anima eius

et postea serua. i. conserua res tuas vel patrimonium, vel clemo
finam patris vel amici tui et hoc potius augendo & prodigaliter
expendendo, vel serua ea que habes, nam seruare quodammodo
est augere, ne sis quem fama loquatur. i. ne infamia sonet de te me
dicatur & ne prodigus dispelator & dilapidator substantie, quia
dilapidatores prodigi vituperantur. Et dicit prodigus quasi pro
cul gerens vel dispersens, vel ne dicatur & tu sis ignarus/patris
monium tuum dimittendo, vel & nihil erogas pro anima patris
tui, vt amici qui dimisisti tibi bona que possides & expendis, vt sic
et incipit ab inferiori versu, serua. i. conserua rem tuam, iusto modo
nec illam prodigaliter expendendo, ne sis quem fama loquatur
id est postquam ad senectutem, notato in tabulis, i. fac bona me
morie testamentum tuum, notato, dico illud, quod supraemam locis
id est extremitas vite tue. i. mors, quia mors ultima linea rerum.
Lederit ubi, i. reliquerit ad hoc ut facias testamentum ne liberi
tui post mortem habeant occasionem litigando inter se qui sunt non
nulli qui ita exinaniscunt sua & consumunt bona sua & non habent
in morte de quo faciant legatum suum. Sunt alii qui licet plura
habeant, nesciunt domini sui disponere, et postea heredes litigant
inter se & se mutuo interficiunt, vnde. Ut maneat gratius celesti
bus & sine labe. Quod prebet tempus: hoc pacienter habere, ali, &
suis. Morte forte datum, tabulis sit quasi notatus. Et serues acu
ne canent fama retractum.

Lum tibi diuicie superant in fine senecte. A munificus facito: viuas non parc amicis

Dic docet carbo homines esse parcos, in luventute, qd multum
possunt vivere: & esse largos in senectute, in fine vite, vnde, i. Lum
tibi diuicie, qd tunc debes esse copiosus et largiri cum parus vi
te tibi supererit, quia dicit seneca. Monstro similis est auaricia se
nilis, dicit ergo, cum diuicie superant tibi, i. abundant, in fine sei
necte, i. senectus tue. Senectus eum et senecta idem sunt, sicut
luventus & iuventa. Quid est senectus? Senectus est optatum ma
lum, venies expira, mors communis, iuvenis, tediis, parcitas, recti
audinio, facito, i. vt viuas, i. tunc, munificus, i. largus, non parcus
ad est auarus amicis tuis, qd murum est cur senes sunt auari, cum
parum tempora habeant vivere. Quid sunt diuicie? Nuri podus,
curarum minister, delectatio iocunda, insaciabilis inuidia, res de
siderata, desiderium inexplicabile, os excelsum, inuidie concupisce
cia, vnde versus, In senio diues, cum paruo tempore viues. Mul

tis multa dabitis, nec amicis plera negabitis, quia amicus est deus,
derabile nomen.

Utile consilium dominus ne despice servi. Nullius sensum si prodest: tempseris vno

Dic agit autor qualiter dominus debet se habere erga seruum
suum, & seruus erga dominum, qd dominus debet credere consilio
serui sui, si sit utile, et qd nemo debet contemnere nec vilipendere
sensum alterius, si proficiat ei ostendit dicens, i. utile consilium do
minus ne tec, i. Unde notandum est & bonum est preesse domui
sue. Sicut patet per verba salomonis in proverbiis, filio et fratri
& mulieri & amico non debet potestatem super te in vita tua. Quoni
am ergo bonum est preesse domui sue, sicut patet per verba sa
lononis. Unde videndum est quasiter dominus debet se habere
supra familiam suam, & omnes alios, de officio serui, & iterum quid
sit utile, & in quas partes haberet dividiti. Dominus debet se habere
ad familias liberaliter, caute sollicitate, moderate, prudente, ut pre
cipiat precipienda vires fugienda, permittat facienda, dominus aste
mior. Seruus debet se habere ad omnes eodes modo quo dicit
tullius. Negotiorum quoque diversa sunt officia, quia officium est
predati sui domini sive maioris existimare gregem, potestate em
care, retinere documenta, seruare leges & causas fidei sibi commissas
Item peregrini officium est nihil preter negotium suum gerere: et
nil de alio querere. Privati vero seu seruus est officium pari iure vi
vere, cuiuslibet non minus submissus nec nimis offerentem se velle
in re pudica vel honesta. Item officium seruus est res sibi commissas
fideliter custodire, et dominum suo prout melius potest fane consu
tere, & quicquid ab eo exigitur completere, cauere, garrulitatem.
Namq lingua mali pars est, pars peccata serui. Serui ergo est pes
muriam sine murmuratione sustinere: tamen si non sit verecundia
scit domino suo, vnde lucanus. Non sibi sed domino gravis est,
cum seruit egrestos, vnde debet calum dominum eligere cui seruire
non indecorum. Nam dignitate dominantis honestatur obsequi
serui. Uiso qualiter dominus debet se habere ad seruum & econ
verso, videndum est quid sit utile & dispensatio ei. Utile est quod
propter fructus expendendum est. Dividitur autem utile in bona
animi & corporis, & in bona fortune. Bona animi sunt virtutes &
sciencie & priusmodi. Bona corporis sunt rectitudine, nobilitas ve
locitas, robur magnitudo, que sepe plus incommoda & fructus effe
tunt. Bona fortune sunt, opulentia, prelatio, gloria, gratia, fama

et postea serua s.i. conserua res tuas vel patrimonium, vel elemo
finam patris vel amici tui et hoc potius augendo & prodigaliter
expendendo, vel serua res que habes, nam seruare quodammodo
est augere ne sis que fama loquatur s.i. ne infamia sonet de te
dicatur & sis prodigus dispilator & dilapidator substantie, quia
dilapidatores prodigi vituperantur. Et dicit prodigus quasi pro
cul gerens vel dispersens, vel ne dicatur q tu sis ignavus, / patri
monium tuum dimittendo, vel q nihil erogas pro anima patris
tui, vel amici qui dimisit tibi bona que possides & expendis, vel sic
et incipe ab inferiori versu, serua s.i. conserua rem tuam, iusto modo
nec illam prodigaliter expendendo, ne sis quem fama loquatur
id est posse venis ad senectutem, noctato in tabulis, s fac bona me
morie testamentum tuum, noctato, dico illud, quod supraemam sors
id est extremitas vite tue, s.mors, quia mors ultima linea rerum,
I dederit tibi, s.reliquet ad hoc ut facias testamentum ne liberi
tui post mortem habeant occasionem litigando inter se q sunt no
nulli qui ita exinaniscunt sua & consumunt bona sua q non habent
in morte de quo faciant legatum suum. Sunt alii qui licet plura
habeant: nesciunt domini sue disponere, et postea heredes litigat
inter se & se se mutuo interficiunt, vnde. Ut maneat gratius celesti
bus & sine labe. Quod prebet tempus: hoc pacienter habe, alii p
sus. Morte sorte datum, tabulis sit quasi notatus. Et seruus acut
ne canet fama retractum.

Cum tibi diuicie superant in fine senecte. A munificus facito: viuas no parc9 amicis

Dic docet catho homines esse parcos, in iuuentute, q multum
possunt vivere: et esse largos in senectute, in fine vite. vnde [Cum
tibi diuicie], q.d. tunc debes esse copiosus et largiri cum paru*s* vi
te tibi superest, quia dicit seneca. Monstro similis est auaricia se
nisi. dicit ergo [cum diuicie superant tibi], s abundant, in fine sei
necte, s. senectutis tue. Senectus enim et senecta idem sunt, sicut
iuuentus et iuventa. Quid est senectus. Senectus est optatum ma
lum, venit expes, mors communis, iuuentus tardius, parcitas, recti
tudinis, facito, vt viuas, tunc munificus, largus, no parcus
et est auarus amicis tuis, q murum est cur senes sunt auari, cum
parum temporis habeat vivere. Quid sunt diuicie. Auri podus,
curarum minister, delectatio iocunda, insaciabilis inuidia, res de
siderata, desiderium inexplibile, os excelsum, inuidie concupisce
tis, vnde versus. In senio diues, cum paruo tempore viues. Mul

tis multa dabas, nec amicis plura negabas, quia amicus est deus,
derabile nomen.

Utile consilium dominus ne despice serui. Nullius sensum si prodest; tempferis vniq

Dic agit autor qualiter dominus debet se habere erga seruum
suum, et seruus erga dominum, qz dominus debet credere consilio
serui sui, si sit vnic, et q nemo debet contemnere, nec vilipendere
sensum alterius, si proficiat ei ostendit dicens, utile consilium do
minus ne ec. Unde notandum est q bonum est preesse domini
sue. Sicut patet per verba salomonis in proverbiis, filio et fratri
ergo bonum est preesse domini sue, sicut patet per verba sa
monis. Unde videndum est qualiter dominus debet se habere
supra familiam suam, et omnes alios, de officio serui, et iterum quid
sit vtile, et in quas partes habet dividendi. Dominus debet se habere
ad familias liberaliter, caute sollicite, moderate, prudente, ut pie
cipiat precipienda vites fugienda, permittat facienda, dominus ait
magister. Seruus debet se habere ad omnes eodes modo quo dicit
tullius, Negotiorum quoqz diversa sunt officia, quia officium est
ordi*n*ati sive domini sive maioris existimare gregem, potestate eius
care, retinere documenta, seruare leges, et causas fidei sibi commissas
Item peregrini officium est nihil preter negotium suum gerere, et
nil de alio querere. Privati vero seu seruus est officium partiire vi
vere, cuiusbus non minus submissis nec nimis offerentem se velle
in re pudica vel honesta. Item officium seruus est res sibi commissas
fideliter custodire, et dominum suo prout melius poterit sane consu
tere, et quicquid ab eo exigitur completere, cauereqz, gerruitatem.
Nonqz lingua mali pars est, pars pessima serui. Serui ergo est pe
nuriam sine inimicitate sustinere, tamen si non sit verecudia
sive domino suo, vnde lucanus, Non sibi sed domino gratus est,
cum seruit egredias, vnde debet tam domum eligere cui seruire
non indecorum. Nam dignitate dominantis honestatur obsequit
serui. Cisse qualiter dominus debet se habere ad seruum et econ
verso, videndum est quid sit vtile et dispensatio ei. Utile est quod
propter fractus expendendum est. Dividitur autem vtile in bona
animi, et corporis, et in bona fortune. Bona animi sunt virtutes et
sciencie, et huiusmodi. Bona corporis sunt rectitudo, nobilitas ve
locitas, robustus magnitudo, que lepe plus incomoda et fructus affe
tus. Bona fortune sunt opulentia, prelatio, gloria, gracia, fama

Ad opulentiam referuntur prandia, cibae de peculum, thesauri,
et huiusmodi. Sub predictis edificia, agri et huiusmodi, vnde dicit.
Tu existens dominus non despice consilium serui. Si sit vtile, et
consilium est de bonis animi, et ita continet honestatem vel virtu-
tem et scienciam: multo tamen scienciam parvuli quod ignorantem magni-
vnde in evange. Confiteor tibi rex celum et terrae, quia abscondisti
hoc sapientibus, et reuelasti ea parvulis nullius sensum. I.e. consi-
lius nullius despicias cuiuscumque sit ille professio: licet vilis sit
persona, vel seruus, vel liber, si tamen vtile sit consilium, quia de
viro qui consilio non credit iure negatur. Et qui consilio quedam
facit ille probatur, vnde salomon. Omnia fac cum consilio et po-
stea non penitus: quia consilium defendet te et prudentia serua-
bit te, qui agitur eis consilio, reguntur eis sapientia. vñ ihesus. Nō sit
neglecta seruus sententia recta. Nō stemmas tibi, qui bñ difficiatur.

Rebus et in censu, si non est quod fuit ante.

Fac viuas contentus: eo quod tempora prebent

Aliud preceptum est ut moueamur vel desperemus si sumus pau-
peres cum ante fuerimus diuites, quod diuicie transiunt cum tempo-
re, q.d. si diues fueris et modo sis pauper propter hoc non despe-
ras, fac viuas contentus eo quod tempora prebent. I.e. q.d. sufficiat tibi
quod habes in presenti tempore, quia non opum affluencia: sed mis-
eris in iusticia efficit diutinem hominem, vnde. Non defectus opum, si
desperatio confert pauperiem mentis: deficiente statu, et aliis. Di-
uicis domine mundane sunt quasi spine, pungunt in fine: quod p*ro*p*ri*e
est causa rustice, vnde salomon. Melior est pauper et sufficiens sibi
et diues gloriatus et indigens pane. Construe sic, si hec, i.e. si tantum
[non est in rebus], i.e. in possessionibus et in mobiliis et predictis, et
in censu, i.e. in facultate et pecunia et in denariis, quod, i.e. quantum
fuit ante, i.e. in tempore praeterito, fac ut viuas contentus eo, i.e.
ea re, quod tempora prebent, quasi diceret. Si diues primum fues-
ter et postea sis pauper: esto contentus eo quod habes id est ea re vel
possessione, licet sit parvus: quasi diceret. Si diues fuisse quondam
nec tamen habeas modo quantum habuisti in principio, esto con-
tentus eo quod habes, dicit ergo in rebus, i.e. Pauperies census
non sit turbatio sensus. Docsis contentus sicut fert omnia iepus.
Aforem fuge: ne ducas sub nomine dotis
Fac retinere velis: si ceperit esse molesta.
Dic voca cathe filius tuus ne ducas vires sub nomine dotis,

Victorie. Sicut faciente mulci qui accipiunt adulteras, claudas et
informas, vel veritas: quando datur eis in dotem multa pecunia
Vel aliter fuge, i.e. caue, ne ducas vires sub nomine dotis, id est
formae et pulchritudinis, vnde ouidius. Dots est sua forma pueris
Quia si fuerit formosa: vir aut nupti pudica erit, vnde ouidius.
Vix est cum forma magna pudicit, et illud. Vix poteris aliquam
pulchram repenire pudicom, quia ut dicit ouidius. Laeta est quae
nemo rogauit, vel dots, i.e. magne nobilitatis, que sic tibi pond*us*,
et non solarium. Sunt enim multi ignobiles qui accipiunt vires
de nobilitate, et nullam habent alias dotem, et tales mulieres non
sunt sub potestate virorum sed mariti subiunguntur eis. Unde de
his dicitur. Non est malitia super malicias mulieris. Et ena scrip-
tum est. Nō est caput super caput serpentis: nec fraus super frau-
dem mulieris. Unde quidam sapientes antiquitus dicebant mu-
lieres in hunc modum: Q possent eas relinquere tradendo libellis
repudiij, libellus repudiij erat carta dimissione quam mariti da-
bant virobus suis, eas proprie delictum sub dimittentes. Scrip-
tum est enim. Si inuenta fuerit in adulterio: non ut vires: sed ve-
lor est habenda, carcer viuente illa non licet viro aliam ducre
vires. Vel aliter, et erit humanum mandatum, fuge, i.e. caue, ne
ducas aliquas vires, ita quae sit viro tua legitima, hoc est, sub no-
mine dots, et sub nomine matrimonij, quasi diceret: noli ducere
aliquas mulierem vel conjugem tibi per matrimonium, immo co-
cubinam habeas tantum, ut si gravis et molesta fuerit: liceat tibi
hanc dimittere. Unde tantummodo bonis moribus debemus duce-
re mulierem. Item contractus matrimonij institutus est solusmo-
do causa sobolis habende, et causa fornicationis evitande, vnde
abhorbias. Non incentio venoris: sed prolis amore et. Sunt qui
dam qui non intentione prolis ducunt vires, sed pro dote habeb-
ant, quod docet autor evitare, vnde subiungit. Nec retinere velis
si ceperit esse molesta, i.e. molestia tibi inferens, si sit prodiga vel ira-
cunda, vel marito contraria: et infesta, vel adultera, vnde salomon
Non est maria super iras mulieris, mulier enim si primitu habeat: pira-
ria est viro, vñ quidam. Si muliere maris qui gaudia vult numerare
Undas siccare de ille maris et, alijs p*ro*p*ri*o. Nō tibi cu*vix* vires sit
copia dote. Si disibgari sub ea: si forte grauari. Item ducunt vires
quidam: nec in his meliores. Nec q*ui* sit mores: si q*ui* sit p*ro* loco res et
Multorum disce exemplo: que facta sequis
Que fugias: nobis vita est aliena magistra

Dic precipit nos autor ut per confederationes factorum altero
vitam nostram disponamus. unde. Multos in melius exemplum
format alius. Et tunc alterius vita probata prius. Ouidius. hac
est ab hoste doceri. philosophus. Quicunq; dolorum alterius dicit
dicit posse pati suum. Confitue sic! disce exemplo multorum. id est
sapientum que facta. i. bona vel dona [sequaris]. i. limiteris. et
[que fugias] sc; mala opera. q. d. si videris alius sapienti de facto
suo bene euenire: consumili factio illum imitare quare! vita aliena
id est aliorum est. i. debet esse magna. f. i. doctrinæ tua loqueris.
Alijs versus. Ex alijs discas quid agas bene. quidve remittas.
Ad bene vivendum: sic est exemplar habendum.

Qd potes id tempta: operis ne pôdere pssus Succubat labor: et frusta temptata relinqs

Dic admonet nos autor ne quid ultra vires nostras aggrediamur. et dicit tempa. i. aggredere id operis quod potes. Ad finem
perducere. i. cum adimplendo te credas sufficientem ne labor. i. ne tu laborans pressus pondere. i. pôderositate. et sic relinquis
frustra temptata. i. innaliter dimittas ea que incepisti. q. d. talia
incipit: q possis consumare ne in labore deficias. statu enim est in
cipere non considerata licentia perficiendi. Sed sapientis est uici
pere cum fiducia consumandi. quoniam fiducia est officium ad cō
summationem rei festinare. unde lucanus. Nil credas actuam: cum
quid super extat agendum. Ouidius. Pluribus intentis minor est
ad singula sensus. Succubat labor. i. deficiat si non possis perficere
vel relinquare ea que incepisti. frusta. i. innatus vel muti
uer. q. d. talia incipias que possis perficere vel consumare: ne in
laboro tuo deficias. dimittens ea que innaliter incepisti. unde ver
sus. Quod potes tecum id tempes: et viribus equum. Defecisse
vides nimio sub pondere vires.

Quod nosti factum non recte: noli silere. Ne videare malos imitari velle tacendo.

Dic precipit autor ne malorum nequidam nobis coniunctaz te
neamus: ne tacendo similes consequentes iudicemur. dicit ergo
[noli silere] vel noli te supple hoc: quod nosti. i. nouisti factum
non recte: sed praeve. i. iniuste. q. d. prauum et iniustum factum no
li. i. noli te reticere: ne videaris consentiens illis malefactoribus
et particeps illius peccati. Non enim solummodo rei sunt qui pecca
tum faciunt: sed qui consentiunt. vñ paulus. Agentes et pacientes

vel conscientes pari pena punientur. unde versus. Pellem tollere
ti vel tendenti pari pena pedemq; teneti. Et alibi dicitur. Si quis
delinquit ut paulus apostolus inquit. Qui consente et fit reus
ipse rei. Alijs versus. Si mihi tu credit mungs mala facta filebis.
Nam quisquis celat se consentire reuelat.

Judicis auxilium/ sub iniqua lege rogato Ipse etiam leges cupiunt/ ut iure regatur

Judicis auxilium rc. q. d. si ipsa lex aliquando vel in aliquo re
pote te damnauerit. fuge ad iudicem/ et exora eum ut erga te ius
legis temperet. Lex enim non est in se iniqua sed videtur damnare
Quis in se non damnet. sed index iniustus iniuste legem potest ex
ercere. Lex autem propriæ est ius scriptum acciscens honestum/ p
hibens contrarium. Sub iniqua lege. non dicit legem iniquam quā
tum ad legem. sed quantum ad iudicem. quia constitutum est q si
aliquis percussat aliquem extra ciuitatem. magnam debet penaz
pati. Si iuxta maiorem. Si in claustru maximam. unde monachus ca
tho filium suum. q in tali casu exoret iudicem. Quandoq; lex sig
nificat unum solum preceptu. unde. lauerunt de lege lepre et zelo
rite. Quandoq; dicitur peccatum sive concupiscentia contra sp
iritum vel rationem. Quandoq; dicitur ratio. unde apostolus. U
deo legem alias in membris meis. i. somitez peccati vel carnis. cō
cupiscentiam repugnantem legi mentis mee. i. rationi. Quandoq;
notare iniustum iudicium. unde lege sic. Rogato auxilium iudicis
sub iniqua lege. i. si index est contra te iniuste. dic ei et roga eum
ut temperet iudicium suum et recurrat ad iusticiam. Ipse etiæ les
ges cupit ut iure regatur. qz facie sunt in se. ut rei p iniustos iu
dices convertantur. Uel aluer et melius. rogato auxilium iudicis
id est dei si tu es. sub iniqua lege. i. si carnis cōcupiscentia vexat
te ut levias per graciam suam. et ipse leges. i. concupiscentia et
ratio cupiunt ut iure regantur. quantum in anima. unde iure. i.
rigore. rigor iuris nou parcat vili. unde versus. Judge sis tutus:
sub iniqua lege statutus. Nam sub iure regi: placet omni tempore
legi rc.

Qd merito pateris: pacienter ferre memeto Liqz reus tibi sis: ipsum te iudice danna.

Docimētum est ut h^o actum nobis penam influiam animo nō
dedignanti: sed pacienti et benigno sustineamus. dicit ergo mem
to ferre. i. sustinere. pacienter. f. i. cū pacientia. qd pater merito. f

Id est penas quas meruisti digne sustine. vnde ostendit in epistola.
Leuiter ex merito quicquid paciare ferendum contra. Que venit
indigne pena dolenda venit. vnde quidam. Non animo tristi fer
penam quam meruisti. Quia pateris digne: penam paciare benigne
Et alibi. But si forte velis: mores inquirere. nemo est. Qui se quod
patitur cōmeruisse negat. q̄d reus tibi sis. i. cuius scias te esse res
en aliquo delicto. i. damnabilem reddet. tē ipsum. Et hoc ē
te indice. i. per tuum iudicium. quasi diceret tibupsi esto iudex. q̄
qui se iudicat in presenti: non iudicabitur in futuro. vnde aposto
lus. Si iudicaremus nos metipos: non vniq; iudicaremur. vnde &
sos. Omne tuum meritum. semper fer compacienter. Lūq; re^o con
fites: non te sine crimine monstres zc.

Multa legas: facito plectis: plege multa Nā miranda canunt: sed nō credēda poete.

Dic autor ad studium et sapientie perscrutatione uos invitat. di
cit ergo factio ut legas multa. i. multas sentencias in libris con
tentas. perlectis. i. multis sentencij vel sciencis in libris acqui
re. perlege multa. vt ita possis veritatem discernere vel discere. vñ
salomon. In luto quere argentum. in libris vero sapientiam. Et in
quibusdam libris habentur perlectis negligit multa. i. sperne mul
ta de his que leguntur. Boecius sentencias serua sicut grana. per
lectas proice sicut paleas. Non enim que in libris concidentur om
nia sunt credenda. vnde subiungit. nam miranda canunt: sed nō
credenda poete. i. res admirandas que non sunt credende. vnde
oracius. Alii prodeesse volunt aut delectare poete. sed non creden
da. I. q̄d in istice intelligenda canunt. Lano. is. plures habet sensus.
Poeta dicitur a poyo. is. qd est fungo. gis. vnde poete id est heres
tici qui inueniunt et singunt noua ficta: fallunt alios per prauam
doctrinam. et talibus non est credendum. Alii verius. facit mul
ta legas. et ibidem sedule degas. Sed nec vera petas fari. sed mi
ra poetas zc.

Inter cōuiuas/ fac sis sermone modestus Ne dicare loquax/dum vis vrbani9haberi

Dic docet nos catho evitare garrulitatem in conuiuio. Lūi
ua est ille qui facit conuiuum et qui est invitatus ad conuiuum.
et declinatur hic et hec conuiua. vnde. Inter conuiuas. fac sis ser
mone modestus. i. imponendo ori tuo custodia. vnde daniel. Pone
ori meo domine custodiām zc. et salomon. Quidam custodia custodi

cor tuum. et remoue os pratum et detrahens labia fint procul a
te. vt aliter fac. i. caueas tibi a mensa garrulitate et potatione. vñ
oratius. Quid non ebrietate demicat aperta recludit. Item fecisti
calices quem nō fecerit desertum. i. modestus. q̄d in multiloquio nō
debet peccatum. Unde attendit sapiens. quid quomodo loquar.
Profert insipiens subito quicquid meditatur. Preceptus est ut in
ter conuiuentes modestus habeamus vel teneamus. vnde supras
pauca incontinuo loquere. dicit ergo fac ut in sis modestus id ē
quietus et temperatus. inter conuiuas. i. discubentes. ne dicare
loquar. i. litigiosus et garrulus. Loquar proprie dicitur garrulus
Eloquens vero dicitur facundus et discretus. sive peritus. Unde
Non vadit peritum qui vult audire peritum. i. doctum et discretum
I. dum vis haberi. i. dicit vrbanus. i. sapiens vel facetus. Urbani
dicitur ab urbe: q̄d qui in urbe conueriantur faceti sunt. ne dica
re. loquar. vnde. In spicce principiat medium quoq; consipice fine
sc̄s verbi ut possis in diuis premeditata loqui. et alibi dicitur. Qui
bene vult fari: bene debet premeditari. vnde & suis. Dum conuivis
videas ne multa loq̄ris. Distat ab urbani: vir garrulitas in manus

Lōningis irate/noli tu verba timere.

Nā lacrimis struit insidias: dū feia plozat

Dic docet nos autor ne linguis siue libib molieris moueamur
sc̄s contra sermones. q̄d dicitur supra. Sepe enim mulier quē con
sunt diligite odit. noli ergo timere. vt ideo cicias seruus de domo
tu. vell. noli timere verba conligis irate. contra te sed semp̄r fa
tias voluntatem tuam. et sicut dominus presis domini tue et dispo
nas: et non des ei potestatem super te in vita tua. Nam debet esse
sub potestate tua. mulier si primatum habeat: erit contraria vitro
suo. De modo et manere mulieris ita dicit quidam sapiens. Mulier
et in cultu presumptuosa est. in domesticis graniter. imperiosa. fo
nas spectari. intus teneri vulgi fanozes damnoſa libertate mercat
Mulier absēte viro q̄rit iubeat. q̄rit quid licet. i. explēdas volupt
ates tota despumat. Lū igit talis sit mulier marie. si sit sapientia
te sua si male se h̄eat. q̄d dicit salomon. Nō ē caput sup caput sp̄ed
uec malitia sup maliciā mulier. alibi dicitur. Mulier oīs. aut ē stulta/
aut mēcessa. aut magniloqua. aut supba. vñ quidā. Oēs īſide mu
lieres sūt reor. vnde. vñ h̄y p̄m. Mulier ē infaciabilis bestia. et dete
stabat viri dūficio. dānū amabile. amor odibilis. origo lūtis. fomes
predaci. dūnua sollicitudo. dom̄ rēpestat. i. castitas. spedimentum

viri naufragium. hostis infascabilis. humanum mercipium. inde
ficiens pugna. Nam lachrymis struit et. ouidi. Ac tu nec voces
crede. Quid enim fallacias illis. idem. Ut ferent oculos erudiere
nos. Nam struit infidias. i. parat lachrymias. i. h. lachrymas.
Infidias. i. deceptions dum plorat. vnde versus. Femina falle
re falsaque dicere quando cauebit. Secana pisibus et mare flucti
bus. ante carebit. Item vento quid levius puluis. quid puluere
fama. quid fama mulier. quid muliere nihil. Mulier sic describi
tur ab Isidoro. Mulier est amicitie mimica. dulcis calamitas.
domesticum periculum. malum necessarium. detestabile docum
ent. bono colore deperita. comme facinus commouens. vnde versus
Tul abit curetur. si coniugis ira mouetur. Femina dum plorat. tunc
fallere quemque laborat.

Etere questis sed ne videaris abuti.

Qui sua sumunt cum deest aliena sequitur.

Ad expensarum modestiam nos mitiat auctor dicens. Non ex
pende res tuas in prauos vissus. quia subiungit vtere questis.
ad est rebus quas acquisiuisti. veiliter potiaris. sed ne videaris
abuti. i. male ut vel contra vsum uti. et hoc est luxuriari et prodi
ge expendere. quia illi qui consumunt res suas. i. dissipant super
flue et prodigaliter deuorant. Et cum ita consumperunt res suas
Aliena sequuntur. i. rebus alienorum videntur. cum deficiunt ea
que habuerunt de patrimonio. vel que expenderunt de proprio et
hoc malum est. qd dicitur. Misericordia est aliena vivere quadra. vni
de versus. Sic tibi sit vissus rerum ne fiat abusus. Qui sua demer
gunt: post hoc extranea pergunt.

Ifac tibi preponas: morte non esse timedaz Que bona si non est: finis tui illa malorum.

Dic docet nos auctor ut mortis aduentus sine timore expectemus.
Dicte enim et semper bonum est meditari. ut animo leto possis
relinquere vitam. vnde. Vides non valuit. qui mori non vult. Cli
ta enim cum expectatione mortis data est. Dicit ergo Ifac ut pre
ponas mortem non esse timedam. quocumque malo accidat vel egri
tudine. vel alio casu immidente. mors est summa omnium rerum et
comunis qualitas. vel quasi naturalis. que bona. i. que mors.
i. pro Quis. Quis non est bona et suavis. i. quis non putetur esse
bona ab omnibus. qd minime placet eis. tamen illa est finis ma
lorum. i. misericordia et laborum terminatio. Vida enim terminata

omnis fintuntur. et malorum hominum malitia supple: qd ipsa im
ponit finem malicie iniquorum in hoc solum bona est. fac finem. i. g.
ponas mortem non esse timedam. i. his in tali statu et aduentu mor
tis non times: sed sis paratus iudicium domini suscipere. quia
qui bene vivit male non moritur. vnde apostolus. Lupio dissoluti et esse
euan xpo. vnde. Stultus est timere qd impossibile est evitare. et ideo
fac tibi muniendo te virtute que dicitur securitas. que describitur
sic. Securitas est virtus per qua homo pericula inevitabilia non
vereatur. cuius consilium est contra aspera fortune dare solacium
vnde seneca. Per hanc virtutem effugitur timor mortis. Unde et
mortis hoc est natura hominis non pena. vnde. hac conditione
intrani ut epitem. Gentium lex est proprie: quod accepteris redde.
peregrinatio est vita. Cum malum ambulaveris: reddendum est
vnde. Stultum est timere et. finis tamen illa malorum. i. misericordia
vel malorum. i. hominum. qd mors impone finem malicie homi
num. Mali autem moriuntur in corpore et anima: boni vivunt in
eternum. Et dicit finis qd opinio quorundam erat et anima ei cor
pore moreretur. dicitur enim mors ultima linea rerum. vnde vissus
tale timere mort: pena formiditate noli. Que bona si non sic: tam
be mala nostra resolute scilicet.

Etoris linguam si frugi est: ferre memento Namq; malum est nil velle pati: nec posse tacere

Dic precipit auctor ut aliquando garrulitatem mulierum patia
mur: si tamen aliquam vele: et in videamus entre. Et hic docet vero
ri credere si aliquid dicat qd sit vele. qd non est bonum semper ea
despicere. dicit ergo memento ferre. i. pati linguam vixoris tue. i.
garrulitatem si est frugi. i. vtilis. Et est frugi nomen indeclinabile
le omnis generis et significat id est qd vtilis. Dico ergo qd feras illa
i. nangz malum est nil velle pati. i. non habere voluntatem pacien
ti aliquid. nec posse tacere. i. si te arguat propter vtilitatem tuam
Dic enim notatur duplex cautela scilicet qd debes pati linguam vixoris
tue si est vutilis. et si non est vutilis non debes pati. et hoc est malum.
dicit ergo i. nangz malum est ne velle pati linguam vixoris. i. si est vti
lis. et malum est illa pati pati ratione si non est vutilis. vnde. Vix
oris linguam si prodest: cur ergo linquam. i. nangz pati nescit vir
stulus nec reticet.

Dilige non egra caros pietate parentes. Nec matre offendas: dum vis bona esse parenti

Hoc preceptum consonat precepto dato in prologo. s. patentes
ama. iuxta illud. Donora patrem et matrem ut sis longeius super
terra. qz qui maledixerit patre. vel matre morte morietur. Et obtruse
sic. Dilige non egra. i. non ficia sed stabili et firma pietate. Id est
toto animi affectu parentes tuos caros. i. dilectos. i. patre et ma-
trem qui proprie dicuntur parentes. quia veterqz est causa partus
[Nec offendas matrem] tuam carnalem. i. in nullo ledas et scandala-
lises] dum vis bonus esse parenti. i. patri tuo. i. dum vis placere
et esse amabilis patri tuo et matri tue. Alter vero potest legi et in-
telligi de patre altissimo et immortali. i. Christo. et de matre. i. sancta eccl-
esi: et competitor et sic lege [dilige parentes tuos]. i. Christum et ecclesiam.
quibus debetur amor/timor et reverentia] non egra pietate] lmo ex toto corde tuo/ex tota anima tua et plus & seipsum] nec of-
fendas matrem] scz sanctam ecclesiam per delictum tuum] dum
vis bonus esse parenti. i. dum Christo desideras complacere. unde
versus. Esko pius vere:super his que te genuere. Nec spemas ma-
trem nisi vis offendere patrem.

Securaz quicqz cupis deducere vitam
Nec vicijs herere: animi qz moribz obsut
Dic incipit quarta et ultima distinctio huius libri/in cuius prin-
cipio monet auctor lectorem ut si velut securam vitam ducere et ho-
nestam audiat precepta sua et legat et relegat. quia quilibet clipeo
virtutis munitus: cuiuslibet aduersitatibus et procellosis
animi tempestatis sine fortitudine non potest obuiare: querens
da et applaudenda est fortitudo/ per quam prudentia quasi fortis cli-
peo premunita possit resistere aduersitatibus et ipsius equo animo tol-
erare. Unde cum ista virtus ita sit qz pericula contemni faciat/
difficilia aggredi et consumari consulat: fortia roborat: roborata
confirmet et confirmata perpetuet: in honestum erit si tanta et tam
nobilis virtus palatum humani cordis insociata incidat. Ducat
ergo fortitudo tres pueras secum quibus auxiliantibus et meda-
tum facientibus: officium suum possit ducere ad effectum. Prima
ergo puella vocatur fiducia/ que assidet in primo. Secunda con-
stantia/ que cooperatur cum ea in medio. Tertia magnificencia
que cooperatur cum ea roborat et confirmat. Quicunqz ergo in
principio boni operis fortitudinem habeat hanc pueras associet
videlicet fiduciam. qz fiducia est virtus difficultum. spontanea et

rationalis aggressio: et sic incipiat. Qui vero post medium boni
operis bonum voluerit perficere amplectatur secundam pueras
scz constantiam. Et est constantia virtus operi incepto instans pro
positum non relinquens. et sic homo in medio operatur. si vero hō
inchoata et iam perfecta voluerit consummare amplectatur tertiam
pueram scz magnificenciam. qz magnificencia est difficultum et p.
sic incipiat: et incepit opus perseverando perducat ad effectum.
dicas ergo. Securam quicqz cupis]. i. desideras] deducere]. i. de-
surgum ducere vel continuo ducere vel perfectly ducere] secura vi-
tam]. i. sursum a cura: vel sine cura et sine sollicitudine. i. quietam
et tranquillam. vel] securam]. i. sine timore temporarium. vel] secu-
ram. i. sine macula victorum. i. vitam mundam et honestam. Non
potest enim vivere secure qui vicio est inuoluntus] nec [pro et non-
et] vicijs animum non habere]. i. coniungi et copulare vicijs sciz
nullatenus desideras animum tuum vicijs adherere] que moni-
bus obsunt] que scz vicia] obsunt]. i. officiante vel nocente] moribus
bonis]. i. virtutibus. vel] obsunt]. i. contra sunt moribus qui scz
mores multo sens propter via corrumpuntur. unde versus. Vi-
tam securaz qui vis deducere puram. Et qui si scieris te moribus
addere queris.

Hec precepta tibi: sep relegenda memeto
Inuenies aliquid: qd te vitare magistro.
Quia memoria hominis fragilis est: et rerum turbine non audit
semel sufficit retinere. vni. Lectio lecta semel: decies repeta pla-
cebit et. Et obtruse memeto hec precepta [itez et itcz] Lege legeda tibi
id est a te] semp. i. assidue: ita qz sepe legas illa] inuenies aliquid]
id est in preceptis meis] quod] scz quia rem] magistro]. i. doceo et
moneo te vitare. et declinatur magistro. as. vñ] inuenies aliquid]
qz docet supple vitare]. i. cõtemnere et vilipendere] magistro. i.
existente magistro: et tuo magistro: et te existente iudice. vñ] inuenies
aliquid qz te vitare magistro]. i. doceo qz vitas: et hoc me[magis-
stro existente] qz bonu est vitare. vel te vita] qz p te potes cognosce
te multa licet illud non expserum/ tñ ex dictis meis plura potes cui-
tare. unde versus. Corde sub attento: mea ponere verba memento:
In quibus agnoscas: que crumine lunquere poscas.
Despice divicias/ si vis animo esse beatus
Quas qui suscipiunt: mendicat semp auari

Dic ponit auctor primus preceptum per qd ad rerum temporali
um despctum nos inuitat. dicit ergo. O tu lector! despice. I. vnde
de diuicias: vt potius tibi subiungatur & tu illis iuxta illud oracij
Et impi res/non me rebus subiungere conos[despice]. i[n]q[ui]si[ti]on[em] si vis
esse animo beat[us]. i. si placidum & tranquillum desideras habere
animum tuum/z sine curis. diuicie enim non inferunt beatitudinem
sed potius inferunt curas & sollicitudinem quas diuicias illi qui
suscipiunt. i. super se sursum aspiciunt. id est venerantur & amant.
Suscipere ponitur pro venerari. sicut despicer pro contemnere.
qui inq[ui]si[ti]on[em] tales sunt mendicant semper. i. egestate efficiuntur]. ana
ri. i. cupidi. vnde illud. Crescit amor n[ost]ri/quantu pecunia crescit
et ouidius. Creuerunt & opes & opum furiosa libido. Et cu[m] possi
deant plura: plura petunt. vell suscipiant]. i. coadiuvant & qui
portant totam curam sub eis imponendam. Dicit boetus. Si di
uicie aliquid boni proprie in se haberent: naturaliter in se nunq[ue]
contingent vel evenient. Dicit ergo sic despice diuicias si vis
esse securus. In animo tuo & tranquillam vitam ducere. Qui enim
diuines volunt fieri in hoc seculo incident in sollicitudinem et in
laqueum dyaboli. vnde augustinus. Qui terrenas sit[ur] vel cupit
diuicias: eternis abrenunciat. vnde. Dives diuicias non congrega
t[ur] absq[ue] labore. Nec tenet absq[ue] metu: non definit absq[ue] dolore
Aliibi dicitur. Diuicie sunt rerum grata congregatio. curarum mi
nister. sius fortuna immoderata. auri pondus. sollicitudo auxia.
delectatio iocunda & inc[on]moda. insaciabilis inuidia. inuisa cons
cupiscencia. res immoderate desiderata. inerpleibile desiderium.
I[ust]ras qui suscipiunt mendicant semper avari. Quibus non im
plebitur pecunia. quia avari nihil volunt expendere sed ab alijs
epigunt avari. I[ust]ro q[uod] dominus aliquibus dedit diuicias & alijs
non: vt sic probet pacientiam pauperum/et dispensationem diu
icias. vnde versus. Despice vitas: si vis in mente beari. Dives ma
crescit: quanto plus copia crescit.

L[et]imoda nature: nullo tibi tempore deerut. Si contentus eo fueris: qd postulat vsus

Dic latenter inuitat nos auctor ad sobrietatem et modestiam.
dicit ergo. L[et]imoda nature scilicet vtilitas scilicet ea que necesa
ria sunt et humanae nature sufficiunt. deerunt tibi nullo tempo
re si contentus fueris eo quod vsus postular[et] id est expositum. vni
de Seneca dicit. Probabile est q[uod] natura desiderat et exposcit ad
naturam quod satis est. Namq[ue] contra suum quemlibet potius.

contra famem quemlibet cibum. contra frigus quodlibet postu
lat vestimentum. vnde thobias. Non reris cumulas. sed sufficien
cia dicat. Si ubi sufficiant paucula: diues eris. vnde seneca. Lex
autem illa ministrat non esurire non algere. vel c[on]moda nature
id est virtutes que naturaliter insunt non decurrunt. Unde seneca.
Nulli preclusa est virtus: omnibus patet. non querit donu[n] nec ce
sum: nudo homini appetet. vnde versus. Qui non curaret plus:
natura rogaret. Diues sic esset: q[uod] res sibi nulla decesset. vnde alibi
pauper enim non est cui rerum sufficit vsus. Qui satis est qd habet
satis illum constat habere.

L[et]u sis incaut[us] nec rem ratione gubernes

Noli fortunam (que non est) dicere cecam.

Preceptum est ne fortune imputemus: qd fatuitat[er] nostre impu
tandum est & negligentie & improvidentie nostre. dicit ergo. cum
sis incautus. i. imprudens. sine providentia multa prouidendo in
utiliter & indiscretamente. hoc est qd subiungit: nec gubernes rem. id est
possessionem tuam ratione. i. per rationem. Imo rationabilit[er]
expendendo incidit in aduersitatem. cum ita sit. noli dicere foru
nam cecam. i. fortune crimen imponere. q[uod] non est ceca: Quis de
pingitur ceca. s. dando bonis mola. malis autem bona. Vel cum
sis incautus. i. tibi non precauens qd supponit: nec gubernes]. i.
non disponas]. rem]. i. statum rerum tuarum ratione prout ratiō
exigit. Imo per insipientiam tuam res tuas amittis]. noli fortunas
que non est dicere cecam]. i. contrariam & peruersam: que non est
Quia nihil est qd de fortuna estimatur & assertur. Dicitur enim ab
sit a mentibus fidelius: vt fortuna aliquid esse creditur. Reuera
non est ceca fortuna: Quis ceca depingitur. vnde. Motus fortune
variat[ur] imagine lune. Crescit decrescit: in eodem: sisere necat. di
cit ergo. Cum sis incautus zc]. vnde versus. Si male res servas
si p[ro]pis rursus aceruas. fortune veras: nequeas afferre querelas.

Dilige denarium: sed parce dilige formaz

Quae nemo sanctus nec honestus capit at h[ab]ere

Dic inuitat nos auctor ut ad usum vite non avaricie pabulum
temporalia acquiramus. iuxta illud. Ad usum non avaricie pabu
la confert opes. dicit ergo. Dilige denarium]. i. usum denarii: vt
ea que tibi necessaria fuerint inde emas. iuxta illud oracij in ser
monibus. Nescis quid valeat n[ost]rus: quid prebeat usum. Panis
ematur/olus zc]. In hoc possumus auaros dimoscere. quia prius

erpendunt nūmos pīanos et curmatos & magnos et bonos]. sed
dilige parce. i. parum] formam. i. contemplationem denarii inspi-
ciendo et venerando eam[. quem] denarium/vel quā formam. i.
formosam monetam] nemo sanctus. i. nullus sanctus. i. perfecto
[nec honestus. i. prudens] captat habere] ad hoc ut seruet illum:
sed hoc ut expendat. Sancti enim et boni viri/ et religiosi volunt
denarium/non ad cumulum faciēdum sed ad usum vite et ero-
gandum pauperibus. formam denarii diligit ille qui nūmos con-
gregatos custodit/illos nō audens utiqz expendere qd est auaro-
rum. vnde oratus. Modis congestis vndiqz saccis: et tanqz sacris
aut tanqz pictis gaudere tabulis. dicit ergo] dilige denarium]. i.
usum denarii ut inde emas necessaria] sed parce dilige formam]
id est compositionem denarii vel pulchritudinem monete/non di-
ligas inspicioendo et venerando/et non expendendo. Multi enī cō-
positores denariorum aspicioendo et non expendendo denarios cō-
gregant: et congregatos custodiunt: et quasi sacrosanctum vene-
ranter. vnde de his congregationibus pecunie scriptus est. Argē-
tum et aurum non valebit liberare eos in die iudicii. vnde. Cum
forma hominum fragilis est quantum succedit ad annos sit mis-
nor t[em]p[or]e. Si ergo forma humana non debet appretiari multo min[or]
forma denarii. vel] formā]. i. rotunditatem denarii que signat vi-
sis perfectus in moribus. qd rotunditas signat perfectionem. De-
narius est proprius scrupulus ponderis sed modo in usu accipitur
pro cōmuni moneta currente de uno ad alium. vnde versus. Pro-
specte nullum/ sed pro re dilige nūmu[. Quē nec adamauit sanctus
nec honestus amauit.

Luz fueris locuples corp[ur] curare memēto Eger diues habet nūmos/ s[ed] nō habet ipni

Dic docet autor ne propter avariciam curam corporis dimittas.
mus. dicit ergo] cum fueris locuples]. i. diues plenos habens lo-
culos b[on]i maris sicut habent diuites. Loculi enim dicuntur sacci-
li in quibus denarii reponuntur. vnde locuples quasi loculis ple-
nu[. Vel locuples]. i. habēs loca plena siue horrea. agros. villas
et h[ab]emō[. vñ. cu]z ita sis] memēto curare corpus] ne sis sicut diues
eger qui nil vult expendere vnde cito moritur. quia] eger diues
habet nūmos [in archa sua] sed non habet ipsum. id est sanitates
corporis. Et nota qd habere vel haberi dicuntur multis modis. que-
dam habent aliquid in se sed non ad se nec de se. vt dolium quod
haberūnum in se et continent sed non habet ad se. quia non habet

per applicationem: nec de se quia non est pars eius. quedam ha-
bent in se et ad se. sed non de se. vt iste habet cupam in se et ad se.
quia habet applicationem. sed non de se. quia non est pars eius.
Item quedam habent in se ad se et de se. vt xpus habet anima[et
corpus in se quia in eo fuerunt ad se per applicationem. de se qd
fuerunt partes eius. Item quidam habent aliquid non in se: nec
ad se nec de se: sed iuxta se. sicut eger diues non in se: sed iuxta se
in archa: nec ad se scilicet ad utilitatem suis sed ad damnum: nec de se
qd non partes eius sunt. Item quidam non habent se: sed aliquid
contra se. vt eger diues non habet se. qd non habet sanitatem sed
habet nūmos qui sunt contra se. i. ad damnum corporis et ani-
me sue. Dabere eum notat possessionem et applicationem: vt iste
habet hastam in manu. Inherentia rei. vt hic habere caritatem et
fac qd vis. Unionem vt xpus habuit animam. Existentiam: vt hic
nihil habet patrem qd ipse non sit. Usus vel cohabitationes. ve
iste habet uxorem. i. ea vtitur. Dicit ergo] cum fueris locuples]. i..
diues] memento curare corpus tuum. i. procurare corpus tuus. i.
ad servandū sanitatem vel salutem. et hoc est melius vt sis san-
ctus et languorem possis euadere: qd eger si diues fuerit habet nūmos
sed non habet ipsum scilicet superius sanitatem. vel sic] diues eger.
id est curis aggrovatus et rebus acquirendis] habet ināqz nūmos
sed non habet ipsum. qd seipsum cruciat cogitando de pecu-
nis habenda. vel] non habet seipsum]. i. potestatem sui. qd nō est
compos superius/imo pecunie sue deditus est. Dicitur enim: ma-
ledictus sit homo qui non posidet se: vel qui non habet seipsum
id est semet/ nō vehementibus periculis t[em]p[or]e. vnde vñsus. Luz locus
copia ledit t[em]p[or]e. Corpus curare doceris. Semale custodū diues: ques-

Uerbera cu[us] tuleris discēs aliqui magistri Fer patris imperium: cum vñbis exit in irā

Dic docet nos autor obedire scep[ti]s magistri n[ost]ri/ et scep[ti]s p[re]s[er]i
discēs] cu[us] tu discēs aliqui] vñbis] magistri/ fer p[re]s[er]i. qd. cu[us] obedi-
as magistro qui quasi alienus: multo mag[is]tros debes obedire p[re]s[er]i two
[cu]z vñbis exit in irā]. i. cu[us] irat[us] increpat. vel] patris]. i. magistri.
qd sicut pater carnal[us] generat corp[us]. ita magister regenerat corpus
informado doctrina. vñ quida. Si tu doctoris mādata feras. ges-
nitoris sic debes imperiū taz bñ facere p[ro]p[ter]a. Fer pat[er]. dicit. p[ro]fere
g[es]t[us]. V[er]bera cu[us] tuleris] per locū a minori ostēdit qd pat[er] debemus

tollerare castigationem. vnde [Lum discente] i. disciplinas capitis
[tuleris]. i. passus fueris [aliquando verbera magistri] j. q. d. cum
ita sis qd tu obedias magistro: multo magis debes obediere patri
tuo. vnde dicit fer j. i. sustine imperium patris tui [qd multo melius
tu debes obediere patri tuo vel imperium patris] id est preceptum
Triplex est pater. s. pater spiritualis. informatius. et generativus.
vnde versus. Si fers doctorem: discendi propter amorem. fer no
delyre patrem/dum subiacet ire. vel sic. Tu reprehendens. de
bes tollerate parentem.

Res age que prosunt: rursus vitare memeto In quibus error est: nec spes est certa labor

Preceptum est ut in rebus utilibus laborem nostram imponamus
et ve res inutiles evitemus. Res ibi largè accipitur. qd quicquid est
dicitur res. vnde augustinus. Rerum alie sunt quibus fruendum
est. Aliie quibus videntur est. Quandoque res significat rem incor
porem. Quandoque idem est qd veritas. Unde non est ita in re. i.
in veritate. Quandoque significat coitum. vt iste habuit rem cum
ella. Quandoque idem est qd propositum. vt hoc facit ad rem. i. ad
propositum. Quandoque idem est qd possessio. vt iste abstulit mihi
res meas. i. possessiones meas. Quandoque idem est qd persona. vt
in decreto res que culpa caret. i. persona rei. Res idem est qd utili
tas. Unde in oratio. Haudeat aut doleat/cupiat/ metuatqz quid
ad rem. i. ad utilitatem. Item significat effectum. vnde ovidius. ex
re nomen habet. i. ex effectu. Et idem est qd figuratum. vnde chime
ra est res. i. figuratum. Et idem est qd causa. vt hic. Trasci abs re no
si. i. sine causa. quasi dicat diligere proximuz tuis. et hoc erit ad pro
fectum. ne video ea [in quibus error inest] rei. i. ex quibus labo
ribus non potes fructum habere sed dampnum. vt fructum est hu
i usmodi/generale preceptum est. dicit ergo [age res] j. i. agere in se
de res [que prosunt]. i. que profecture sunt [rursus] dico tibi vita
re memento res in quibus error inest]. i. potius dampnum qd vuln
eras nec spes est certa labours]. i. a quibus fructus laboris non spe
ras habere. vnde in alexan. Cum labor et merces equali lance co
herent. Tunc labor est dulcis rei. vnde versus. Res adiutrices age
virtusqz datrices. Sed dubitativas fugito. nimisqz nocivas rei.

Qd donare potes gratis/concede rogati.
Nam recte fecisse bonis/in parte lucrosum est
Ut largiendi benivolentiam et hilaritates habeam nos invitauit

auctor iuxta senecam qui ait. Jocunda sunt beneficia que manu le
ni placidaqz fronte tribuuntur ei. dicit ergo. Primo persona illi
us qui dat. secundo res que dat. tertio de quo datur. quarto possi
bilitas dantis. quinto qualiter sit dandum. sexto cui sit dandum.
Septimum quare sit dandum. Primo autem videndum est quid sit
douum vel datum. Scindendum est qd donum vel datum idem sunt
largo sumptuocabulo: et omne illud qd potest dare. Item donum
vel datum quandoque diversa significant. Datum enim restringitur
ad naturalia. i. ad memoriam et ad intellectum/ et ad rationem. do
num vero ad gratitudinem et ad intellectum/ et ad rationem. do
num naturale. et omne donum perfectum. i. omne bonum gra
ficit ipsam rem. datum vero vsum rei. Item different. qd donum signi
donum sanctis ab eterno. i. donabile. et tunc notat actionem. Da
tum vero in tempore. et tunc significat vsum rei. Unde viso quid
sit donum et quid datus: redendum. est ad supradicta septem
que possint notari in precedentibus. Primo notatur persona dan
tis ubi dicitur [concede roganti]. i. da. Secundo quid potest dari
notatur ubi dicit Quod donare] Tertium de quo dare debemus.
vnde dicit Justini. Doc solum possumus dare quod de iure possu
mus. Quartum possibilis dantis. qd notatur in hoc verbo] po
tes] qd ille qui dat debet sibi cauere qd donum non sit minus sua
facultate. Quintum est qd in dono debet esse modus dandi. quod
notatur ubi dicit [gratis] quia gratis dandum est et sine dilacione
vnde seneca. Ingratum est donum siue beneficium qd inter man
dantis diu hesit rei. Septimum est qd debemus videre cui donemus
et non ingrato. sicut ioculatori vel meretrici. vnde supra dicit [Cui
des videto] qd notatur ubi dicit [roganti] supplice/grato et necessa
rie habenti. et non cupido/nec ambitio. Septimum est quare da
re debemus scz propter qd causam. nam ex precepto tenemur. vnde
illud. Omnes petenti te tribue. vel qd amicos inde lucremur. qd no
tatur ubi dicit [nam recte fecisse bonis] in parte lucrosum est. Un
de dignat meritos datis mora. s. data statim. Miseria plaudis plus
qd fauor habet. alibi. Dandi tolle moras dabo cito munus honoras
rei. vñ [roganti]. i. supplicati in hoc qd sumas et rationez] qd potes
dare] qd obes] na lucrosum est fecisse recte bonis. dicit g. [Locedes]
alicui [roganti gratis] i. spontanea voluntate/vel sine remuneracione
et non vende qd precium qd donum sequitur: gracia non sequitur
vnde versus. De re que venit. Et illud. Gracia nulla datur si mu
nere munus ematur] nos recte fecisse bonis/ benefacere non oibus.

[est lucrosum in parte]. q.d. qui recte facit bonis sibi lucrosum
inde acquirit. vel sic] non recte. fe. bonis]. i. prodesse bonis tam
in parte] est lucrosum]. q.d. non omne lucrum est qd est in parte.
vnde in euangelio? Gratias accepisti. gratis date tc. vnde versus.
Quod vis donare gratis nolito negare. Nam beneficia dari: bo-
nus impudicat esse lucrari tc.

**Qd tibi suspectu ē: pfectiū discute quid sit
Nāqz solēt primo/que sūt neglecta nocere**

Preceptus est ut dubia et suspecta nobis inuestigemus ne nobis
inferent nocumentum. dicit ergo [qd ubi suspectum est. i. dubium
et incertus] discute. i. inquire et inuestiga [confestim. i. statim] quid
sit. i. quid sequi posset inde] namqz solent nocere. i. nocumentū in-
ferre [que primo sunt neglecta] et minime preminentur et si preuide-
rentur non nocerent alicui. omne ergo ignotum debemus inuesti-
gare ne noceat nobis. vnde lob. Rem quā nesciebas libenter inue-
stigabam. vel] discute. i. q.d. totum delibera inquendo cuius vi-
litatis sit opus qd vis aggredi. nam si fueris in electione duorum
quorum vnuz est melius altero et elegas tubi peius postea dimissio
melioris nocebit tubi] nāqz ea que sunt uelecta primo solent no-
cere vnde ex minima scintilla magnus nascitur ignis. Et ouidi?
Principis obita tc. vnde versus. Inuestigetur res que suspecta
videtur. Nam soleret vere res indiscussa nocere. et alibi dicitur. Et ne
glecta solent incendia sumere vires.

**Luz te detineat veneris dānosa voluptas
Indulgere gule noli/que ventris amica ē**

Dic docet nos autor remedium contra carnis petulantiam. De-
luxuria satis dictum est superius vbi dicitur luxuriam fugito
vnde ad priesens prieterrito de illa. Sed qz autor lectoris invitat
in loco isto ad abstinentiam gule. videndum est quid abstinentia
sit. Abstinentia enim est virtus statutum prandendi terminum nō
preueniendo. Ista virtus impeditur: primo horas prandendi debi-
tam preueniendo. Secundo impeditur querendo cibos nimium
delicatos. vnde oratius. Noscenda est mensura sui spectacqz re-
bus. Tertio impeditur nimio apparatu cibariorum/ quando his
nimia opera datur. vnde oratius. Nam prodiga res est. Luxurias
nunqz paruo contenta paratu. Et quefiroz terra/pedagogqz ciboz
Ambitiose fames/ et late gloria mense. Discue qz paruo liceat duce
re vitam; et quā natura petat. Quarto impeditur nimio appetitu-

**In edendo/ et mensurā sufficientis refectoris transcedēdo/ et ebrie-
tati vacando qd est maximum peccatum. qz quando venter immo-
derate reficitur. genitalia in libidinem prouocantur/ et incontume-
lias excitantur. quia venter et genitalia sunt vicini. et ideo dicitur vo-
luptas] est enim voluptas quedam lubrica suavitate/ et illicita fi-
de mentis inclinatio] damnoſa. i. dominus tibi inſerens: qz anima
benignat. bursam evacuat. hominem diffamat. corpus debilitat et
eneruas] indulgere gule noli. i. consentire vel inſistere tc. vni gre-
gorius. Noli esse similis illis quoqz deus venter est. Unde ven-
ter obest burse: vacuum dum non patitur se. vel aliter] cuz volup-
tas] veneris. i. libidinis] damnoſa. i. dominum tibi inſerens. qz ani-
mam vel hominem tc. i. noli indulgere. i. consentire] gule]. i. cras-
pule. qz sine cerere et baccho frigescit venuſ. vnde verius. Luxuri-
at raro non bene pasta caro. Thobias. Virtus sobrietas dat gra-
cia remedia luxus. qz sc̄ libido vel gula est amica ventris. genita-
lia enim et venter sunt vicini. vnde illud. Venter saginatus de fa-
cili spumas in luxuriam vel libidinem. vnde thobias. Venter sagi-
nato veneris inspirat ad vsum. Venter amica/caro carneā mē-
bra petens. Libido sic describitur. Libido est humilium vel vili-
um et turpium membrorum ex indebito ordine proueniens appa-
ritus. Amor pro luxu describitur sic. Amor est quedas mentis in-
fania que vagum animum fert per inaniam. sicut delicias. et bibit
tristiciā. crebris doloribus permiscens gaudia. vnde versus. Que
num tum tangit venus: et quē fortiter angit. Nec credas ventri: qd
vule gula cuncta volenti. Et venus dicitur a venerari veneraris.
quia soleret venerari in pluribus locis. Vel dicitur a vena. quia ve-
nit per venas.**

**Lū tibi preponas animalia cuncta timere
Anū precipio:hominem plus esse timēdū.**

Dic docet nos autor qz pre cunctis animalibus versuſis hu-
manam versuſiam magis est timendam. dicit ergo] Cum tu pre-
ponas] id est constitutas] tubi] id est penes te. cuncta animalia]. i.
fortia animalia scilicet leones et boues et huiusmodi animalia p-
maiori parte timenda ne noceant tubi] precipio tibi] supple. id est
doceo] vnum hominem] id est solum hominem] plus esse timen-
dum]. q.d. super omnia et inter cetera animalia debes hominem ti-
mere. qz ingeniosior est ad nocendū et animalia alia/ et proprietate
parentiam p̄sumtis nature. vel qz sanctius ē ceteris animalibꝫ. Et

est animal proprie substantia sensibilis animata. **A**nimalis aliud rationale, aliud irrationale. rationale ut homo. unde Ouidius. Sanctus h[ic] animal mentisq[ue] capacius ait. de erat adhuc eccl. **I**rrationale ut bos asinus eccl. unde Ouidius. Prona cu[m] spectat animalia cetera terra. **O**s homini sublimis dedit; celumq[ue] videre Jussit eccl. Item animal quandoq[ue] id est q[uod] imago. unde in apostolice. quartum animal erat simile aquile volanti. Item animal idem est q[uod] homo simplex. unde in psalmo. animalia pusilla cu[m] magnis. i. maiores & minores que sunt de fide ecclesie. unde L[et]i tibi sponsas eccl. **T**imore horris quo aliquis cumet sibi penam. vñ I[ps]e p[ro]p[ter]e ho[me]s p[ro]p[ter]e timore tu[er]e. **S**icut timore horris. q[uod] ingeniosior est ad nocēdū & cetera alalia. vel timore reverentie. q[uod] h[oc] est dignissima creaturarum. vel proper conformitatem consimilis creature. vel quia similis est creator. s. deo. unde homo habet esse cum lapidibus. vegetare cum arboribus. sentire cum brutis animalibus. ratione vti cum angelis.

L[et]i tibi preualide fuerint in corpore vires Fac sapias: sic tu poteris vir fortis haberi

Sapientiam fortitudini ostendit esse miscendam. Dicit ergo sic. **L**et cum sis fortissimus in corpore. fac sapias. i. vt sis sapiens. id est cum sis fortissimus in corpore. fac sapias. i. vt sis sapiens. id est sapientiam cum fortitudine habeas. **S**icut. i. siquidem tu poteris vir fortis haberi. **S**iquia sapiens cum fortitudine virga optima est. unde dicit Salomon. Melior est vir sapiens fortis. Et qui domini natur animo suo melior est & virbum expugnator. vñ claudianus. **L**unc omnia iura tenebis cum possis regere tui. vel alteri. **L**et cum tibi preualide fuerint in corpore vires. exercendo vires tuas. fac sapias. i. vt scias discernere quid bonum & quid malum. vnde plus conuenit ingenio. robur prudentia fortis. Viribus intentus non est ibi fortis habendus. Sed quemq[ue] putes sapienter ducere res. Si sapia ergo tace bona res est vivere pace.

Auxilium a notis petito: si forte laboras.

Nec quisq[ue] melior medicus q[uod] fidus amicu[s]

Dic docet nos cathe amicos nostros inquirere quando opus est quia nobis tenentur ut possem subvenire dicens. **P**ento a notis id est ab amicis. unde auxilium a notis petito. Et non ab ignotis quia cognita iudicio. eccl. **S**i forte laboras. i. lat[er]no laborioso negotio vel aliqua infirmitate. nec quisq[ue] melior medicus. quasi

Nicot sic medicus utilis est ad expellendos morbos. **S**ic amicus ad innundandum & consolendum amico si labores incibat et. vñ supra corporis auxilium. unde versus. Plus valet in vicis bene fides amicus amico. Quod nimis plena de quolibet ere crux mens. Aliis versus. Namque implores filii si forte laboreba. **D**oc ideo dico. medico quia maior amicus.

L[et]i sis ipse noces moritur cur victima p te Stulticia est in morte/alteri sperare salutem

Dic ostendit autem sacrificium nocentis non esse deo acceptabile vel gratum: q[uod] homo se debet primitus emendare ante deo offerat sacrificium. q[uod] dicitur. Non bene celestes impia dextera colunt. dicit ergo cum sis ipse vocens. i. criminolus. cur moritur victima pro te. q.d. nihil confert tibi mors pecudis ad salutem anime nec victima. cum tu sis praus. quia stulticia est. i. nimis stultum sperare salutem. i. spern habere de salute eterna in morte alterius id est pecudis. Non enim pecudes: sed nos metiplos deo debemus immolare. Quia sacrificium deo placens est. spiritus contributus & cor contritum. Per mortificationes ergo proprie carnis debemus facere salutem & non occasione hinc vel thaurine: q[uod] victima debet fieri per compunctionem & contritionem cordis. Est enim punctum cordis humilitatis cum lacrimis & recordatione peccatorum. **V**ictima dicitur a victoria: sive ab hostibus derictis. q[uod] post victoriam siebat sicut dicitur ab eis qui vadunt in hostes. vel victima dicitur a vincendo. vel a ligando q[uod] quibusdam vitibus & fasciis caput victimae. s. artelis vel alterius animalis ligabatur. unde quem mens damnabit hunc victimam nulla placbit. Qualiter ergo malis succurret mors animalis eccl.

L[et]i tibi vel socium/vel fidum queris amicu[s]

No[t]o tibi fortuna est hois: sed vita petenda.

Comituel cum queris tibi socum. i. ad utilitatem tui fidum socium vel fidum amicum. i. firmum & stabilem fortuna hominis. i. dimicie que habentur sive fortunam. non est petenda tibi sed vita id est honestas vite. q.d. non debes querere dimicias sed bonos mores. quia si honesto associaris honestis efficeris. unde David. Cum sancto sanctus eris: et cum viro innocentie innocens eris. Et cum electo electus eris: et cum peruerso peruerteris. unde versus Tu peruerteris: si peruerso socieris. Si sanctus sequeris: tu quoq[ue] sanctus eris. Nota q[uod] fidus dicitur respectu societatis sicut hic.

Cum tibi vel focium vel amicis fidum sicut veracem in verbis vel promissis. De primo dicitur in psalmista. Fidelis dominus in omnibus operibus suis. De secundo ait apostolus. Fidelis domini qui non permitterit nos temptari. Item quandoque dicitur fidelis in confessis. unde in euangelio. Fuge serue bone et fidelis. Item fidelis dicitur a fide sicut christiani. unde versus. Si quis amicari vult vult vel sociari. Non fortunatum querat sed more probatum.

Altere questis opibus: fuge nō illen auari

Quid tibi diuicie proſūt: si paup abūdas.

Ad usum rerum acquisitarum hic nos inuitat auctor dicens. Vite re opibus acquisiti. consilio rationis. q.d. Opes ubi a deo collatas ad usum convertere eas prout ratio expedit vel consultat egestate dendo [fuge nomen auari]. q.d. tali modo iuis rebus utere ut fugias nomen auari. i. ne dicaris auarus propter tenacitatem et abstinentiam bonorum tuorum. Avarus ab aeneo. es. dicitur qd idem q cupio cupis. et unde auens. i. cupidus vel auarus. quasi habens varas manus. i. curuas ad retinendum. quia omne curuum nelli us tenet et directum. qd patet in hamo. unde quidam. Currit fruſtra mus: cum murilegus tenet hamos. Verius. Effuge lucrari parcendo nomen auari. Cur tibi sit carus: censuſ que seruat auarus. Quid tibi diuicie proſunt. ita dico si tu abundas pauper. i. si in diuicijs abundas cum vias parce. in expendendo misere tege statim paciendo. q.d. nō profundi diuicie tibi. unde oratus. Quid fortuna mihi. si non conceditur ut. vel pauper. i. cupidus et auarus. quasi diceret: quid prodet ubi habere multas facultates. si non sufficientib⁹ tibi que possides si pauper abudas ne fruaris aequalius. vel se habere operibus et semper pauper existens. bone operationis. unde versus. Ergo facit virtus. non rerum copia plenum. Ad vicium mentis: viciolum reddit egenum.

Si famaz seruare cupis/dū viuis honestā

Fac fugias animo/q sūt mala gaudia vite

Dic precipit auctor ne de acerbis criminosis gaudeamus in possidente diuicias. nec inde nos lacteemus. quia nihil adeo offendit deum. sicut cerutus erecta post peccatum. Dicit ergo. Si vis seruare famam honestam dum. i. qd. vnu. i. si vis laudari in vita tua. fac. ne gaudeas de aduersitate alterius nec velis de malis operibus gaudere. vel cum malefeceris noli letari. qd nihil est. Et in rebus peccatis noli cogaudere; vt de luxuria. rapina. inglu-

rie et huiusmodi. ne dicatur de te quod dicit salomon. Letantur cum mala fecerint et exultant in rebus peccatis. quod non est factendum. Rem. Ritus in dolore miscetur et extrema gaudijs lucus occupat. vel fugias gaudia vite presentis que sunt mala. Jet noctua eterne. Qd dicit oratus. Gloria peccati nulla petenda tui est. vel fac fugias animo que sunt mala. id est que reddit malum et infamiam. ut sunt amplexus mulierum. gulositas et huiusmodi que homines diffamant. Versus. Ut tibi laus detur. que nōq̄ viceperetur. Qd male letatur nōq̄ tua vita fruatur.

Cum sapias animo: noli irridere senectaz

Nā quocūq; sene/sensus puerilis in illo est

Preceptum est ne senes irrideamus. cum sapias. id est cum sapientiam habes integrum in animo tuo. noli irridere senectam. id est senem aliquem noli despicer. et ponit proprietates pro subiecto dicens. nam quocunq; sene. id est senescente. sicut rege latino. pro regente latino. puerilis sensus. id est acutus sensus et ferulus sensus est in illo sene. ut in pueris. Licit enim senes sint debiles et turubantes: tamen validi sunt consilio et prudentia. Et h⁹ hoc senex dicitur a senos qd est sensus. vel aliter. noli irridere senectam. Nam quocunq; sene sensus puerilis in illo est. scilicet sene id est nimio confectus senio. Delirat senex et in puerictam redigitur: unde modum pueri et satuitatem in multis sensibus consequitur. Cum igitur turpe est puerum irridere: ita turpe est senex irridere: cum habet modum pueri. Sicut nec de facies puerorum non est curandum: sic nec defactis senum est curandum. Senecta delyrat etatem. quia continuo obturatur animum et memoriam. vel Senex dicitur quasi se nesciens. vel aliter. noli irridere senectam. id est etatem illam scilicet senectutem. quia confert sapientiaz: ut patet in pluribus. nos quocunq; sene tablatini absolti ut prius sensus puerilis. id est discretus est in illo. sicut in pueris: ita si et punctus. sensus puerilis est in illo. id est ex vicio. sensus et non etatis. i. luxuriam et potus evanescunt assidue et in iunctute sua: sicut puerilis sensus fit in sene et non ex senectute sed ex consuetudine. Consuetum est enim senes esse insensatos et fatuos. unde versus. Seni defectam: noli deridere senectam. Omnibus est vilis sensibus mens et puerilis et ceteri.

Disce aliquid: nā cū subito fortū recedit

Aro remianet: vitā que hois nō dserit vñq;

**Ad doctrinam hic inuitat nos autor. quidam enim propter res
cum suarum affluentiam/quidam propter sanguinem claritatem/
quidam propter elegantiam corporis sui studere designantur. qd
prohibet autor et dissuadet dicens [disc] aliquid [i.e.] aliquid sciencie
doctrine intende [nam cu] fortuna]. i. rerum prosperitas] recedit
subito]. i. repente]. ars]. i. sciencia per artes habital remanet. Necu
[que non deserit vñq vitam hominis]. i. hominem dum vivit q
vñq ad mortem concomitant ipsum. qd sciencia est thesaurus que
fures nunq effodiunt nec mures corrodunt zc]. vnde quidam sa
piens. Sapientia nescit suum delinquere possessorum. sed magis
ipsum facit vivere per famam. Item sapientia est nobilis animi
possessio qui distributa per partes suscepit incrementum. et auera
designatur possessores/que nisi publicet cito elabitur. Ites] disc
aliquid] vñ possitis docere. vnde salomon. Doctrinam magis qd au
rum elige. Melior enim est sapientia cunctis opibus preciosissimis
vnde. Plus probo thesaurus docti: qd diuitis aurum. dicit g. disce
aliquid nam cum subito fortuna recedit zc]. Fortuna quandoq
dicitur dea. vnde in alexandro. Sedebat humi fortuna zc]. Prospe
ritas vt hic [nam cum subito fortuna recedit] status hominis in
bono vel malo remanet. Omnis. Et cum fortuna statuq caditq
fides. vnde versus. Res valet. ars prestat. si res perit ars mihi re
stat. Item. Artes scruteris qd opulentus haberis. Ars manet
ars durat fortuna recedere curat. Londita decrescit. vulgata sci
encia crecit zc.**

Prospicito cuncta tacitq qd quisq loquitur Sermo homi: mores et celat: et indicat idz

precipit hic autor vi verba cuiuslibet in mente nostra cum olli
gentia qua intentione proferantur homines consideremus. dicit
ergo [prospicito]. i. procul videto et considera] cuncta]. i. omnia
facta vel dicta alioru. vnde subdit q sermo in duplicitibus] celat
mores hominum] sic quando aliquis habet aliud in ore aliud in
corde] et idem] sic sermo] indicat mores hominum] quia illud qd
aliquis intelligit loqua manifestum fact. vel aliter] prosp
icio cuncta]. i. facta omnium hominu. vel] cuncta] sic presens tē
preterita et futurus. De preterito recordare. In presenti ordina. De
futuro prouide et prospicito. Similiter hoc qd quisq loquuntur. vñ
[prospicito] cuncta. i. p. moris. Et di cuncta a cunctis artis. qd et moris
artis. tu dico tacite] nō loquēs: hoc qd quisq loquac. qd] sermo
homini celat. i. tegit qnqz] mores. i. suetudines suas. qd aliud hñt

homines in corde. aliud in ore. vnde a talibus caues tibi. vnde
Qui mel in ore gerit: et me retro pungere querit. Etius amicis no
lo mihi socias. Et idem. Sermo indicat mores hominu. i. suis con
suetudines. qd quandoq homo habet illud in corde qd haber in
sermone et opere. vñ telē diligas. vñ vñs. Alter serua tactio mo
deramine verba. Verba quida celant mores: eademq revelant
vnde prospicito zc].

Exerce studiu: quis percepis artem.

Et cura ingeniu: sic et manuadiuuat vñsuz

Ad continuum exercitium studij hic nos inuitat autor. qd stud
do sapientia augmentatur. dicit ergo] exerce studium. i. exercitus
adhibe studio. vel adhibe studiu: artibus ut possis dicere cum se
neca. nullus dies erit. [Quis percepis artes. i. intellexeris. i. arti
intelligentiam habueris. quia vñs reddit magistrum. vñ dicitur
Natura reddit homines idoneum ad aliquid cum summa animi di
ligentia peragendum. vñs propinquus reddit artificem. Nota q
studiu sine ingenuo est quasi faber sine instrumento. vnde vñs
Ingenium nisi sit: studiu flos est sine fructu. Nec duo combita
fructificare solent. Studiu est vehemens animi applicatio ad ali
quid agendum cum summa velocitate] et cura ingenius. i. vt man
us artificis] adiuuat vñsum] rei ita cura. i. animi exercitium] adiu
manus. i. manus operatio adiuuat vñsum id est vñs manuum.
vnde versus. Sic studeas per te: Quis sis doctus in arte. Senius
curando crescunt: vñs operando. vel sic. Ars est discendo: post
exercendo studendo.

Multum venturi ne cures tempora fati. No metuit morte: qui scit cotemnere vita:z

Dic a metu mortis dissuadet autor. Nō enim bene viventibus ho
nestum est timere mortem. Dicit seneca. Mors adeo est mala: vt
sit extra omnem malorum metum. Memoria mortis adeo est has
benda: vt male vivendi periculus relinquam. dicit ergo] ne cu
res muleum tempora fati. i. mors venture id est ne sis curiosus et
sollicitus de morte venientia] muleum venienti zc]. id est diligas tē
pura venturi fati. id est vice venture scz eternae. vel] tempora ven
turi fati. id est mortis. dico ne cures multum ut amittas gaudia
vite presentis et qd doleas tantuq et oporeas te mori: qd iam despe
res de salute anime: et illam preponas tanq desperans. Similiter
b .j.

ne cures parum tempora fati venturi ita qd nunq habebas memo
riam mortis. et qd nunq dimittas peccare et presumendo speres te
habere salutem anime. Unde non cures parum vel multum: sed
mediocriter inter amorem salutis et timorem penitentia inter du
as molas constrictus cures de morte habenda: sic qd ea memo
rias habebas ita qd non pecces. vnde salomon. Memorare novissi
ma tua et in eternum non peccabis. Dicit igitur Iudeum venturi
ne cures tempora fati. id est mortis. Fatum idem est qd mors sicut
hic. Item fatum est diuina dispositio in rebus humanis per quod
dei prouidentia singula necesse suis ordinibus et dirigit in motum
Unde sciendum qd illa dispositio in diuina mente adanata prud
entia appellatur. digesta vero et explicata temporibus fatum eo qd
sit sicut quintili. Non metuit mortem qui scit contempnere vitam
scz presentem. quia vita presens debet esse contempta. vnde. Ultia
brevis velud aura leuis quo sine tenetur. Thobias. tenebrosa so
phistica vita zc. [non metuit mortem corporis] qui scit contem
nere vitam zc. [presentem. vnde versus. Non tibi sit cure mortis
formido future. Mors vero curatur. sed vivere despiciatur.

Disce sed a doctis/indoctos ipse doceto. Propaganda etenim rex doctrina bonarum.

Dic docet nos auctor ut nos addiscamus a sapientibus non a
stultis. non vilia sed utilia. quia dicit salomon. A sapiente tuum
perquirre consilium et illud instrue desolatum. et hoc est indoctos
ipse docete. Et post hoc sequitur doctrina bonarum. id est sci
entia est propaganda. id est dilatanda alijs. quia ut predictum est.
sciencia est nobilis animi possessio zc. Et alibi. Scire tuum nihil
est nisi scire tuus sciat alter. Ut aliter dicitur autoz super
disce aliquid. Dic ait docet nos a quibus debemus discere. s. a doct
ibz obo et exemplo. qz p[ro]p[ter]a valis doctrina ex[empli]o. vñ dicit s. a doctrin[ae]. i.
consilium quere a discretis et a sapientibus. quia sepe rogare zc.
[propaganda] id est dilatanda et publicanda. Unde conditor ta
bescit: vulgata sciencia crescit. Et econtra doctrina malarum re
rum est excipienda vel extirpanda sicut heresis zc. Versus. Scis
te rudes querunt quod docti nos docuerunt. Ut successorum su
at doctrina bonorum zc.

Hoc bibe qd possis si tu vis vivere sanus
Morti causa mali est homini qnq voluptas

Preceptum est vt in potu mensuram et temperantiam teneam.
et sic de crapula dissuader. quia vt dicit multi per crapulam perie
runt: quia dixerat superius vino te tempora modo repetit illud
quod dixerat dicens hoc bibe quod id quantum possis. id est
sufficere. q.d. non ad superfluitatem sed ad nature exigentiam et
temperantiam et non ultra. Uel sic bibe hoc quod possis. id est
potens sis id est qd potentiam habebas ad regendum te: et vt po
tentiam tenebas. quia quando aliquis est ebrios non est poter[re] sui
quia superfluitas vini auferit homini potentiam et valorem. Un
omnibus. Leta tibi a nobis dabatur mensura bibendi. Officium
prestant mensq pedesq suum. si tu vis vivere sanus. id est si tu
vis ducere vitam salutarem et incolorem: tam in corpore et in ani
ma. vnde salomon. Unum et mulieres apostatare faciunt sapien
tes quecumq voluptas. id est superfluitas bibendi vel comedendi
est causa mali morbi. scilicet corporis et anime. vnde. Rationis
vile sepulchrum ebrietatis. Multo enim per potus superfluitatem
incurrunt egreditur in me que eos ad mortem duci. namque quecumq
voluptas. id est quecumq superfluitas est causa. id est materia
[mali morbi]. id est infirmitas. vnde Salienus dicitur responduisse
cuidam querenti de morbo sic. Abstinencia est summum: et summa
medicina. vel si vis vivere sanus. id est sapienter et honeste. quia
quecumq voluptas. i. omnis superfluitas comedendi vel bibendi
est causa mali morbi. et luxuria que pre cunctis est damnsa.
Unde in esu et potu reguum dei non possidetur. Bibere equivo
cum est ad plura. Bibere est proprius vinum vel aquam pro trans
glutire. Item bibere idem est qd intelligere. Alexander. Atqz hic
dicente vigili bibit aure magistrum. Item bibere multice accipi
tur et in euangelio. Nisi manduca ueritis carnem filij hominis et
biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in eis. Illud ex
ponitur primo ad litteram: et sensus potest esse talis. nisi mandu
caueritis carnem filij hominis et biberitis eius sanguinem. id est
non eritis de ecclesia uiritate. Item bibere idem est qd incorporari.
vñ in euangelio. Non bibam modo de hoc genimine uitis. donec
bibam illud nouis uobis in regno patris mei. i. non incorporabo
mihi uita donec bibam zc. Id est bibere est suscipe passionem. vñ in euangeli
o. Potestis bibere calicem quem ego bibitur sibi. i. suscipe passio
nem. Id est bibere idem est qd instrui. vñ in euangelio. Si quis fit veniat
ad me et bibat. i. qui desiderat doctrinam ueniat et instruatur. dicit g[erardus]
Iohannes qd possis si tu vis zc. Alio dicitur. Sanior est potes si cu[m] mo
deramie potes. Dat penas mitas nimis accumulata voluptas zc

ne cures parum [tempora faci venturi] ita qd nunq; habeas memoriā mortis. & qd manq; dimittas peccare et presumendo speres te habere salutem anime. Unde non cures parum vel multum: sed mediocriter inter amorem salutis / timorem pene: tanq; inter diuisas molas constrictus cures de morte habenda: sic qd de ea memoriā habebas ita qd non pecces. vnde salomon. Memorare nouissima tua / et in eternum non peccabis. Dicit igitur [multum ventur] ne cures tempora faci. id est mortis. fatum idem est qd mors sicut hic. Item fatum est diuina dispositio in rebus humanis / per quā dei providentia singula nocte suis ordinibus / dirigit in motum. Unde sciendum qd illa dispositio in diuina mente adunata prudētia appellatur. digesta vero et explicata temporibus fatum eo qd sit sicut quintili. Non metuit mortem / qui scit contemnere vitam] scs presentem. quia vita presens debet esse contempta. vnde. Vita brevis velud aura leonis / quo sine tenetur. Thobias. tenebrosa so phistica vita tc. [non metuit mortem] corporis / qui scit contemnere vitam tc. [presentem. vnde versus. Non tibi sit cure / mortis formido future. Mors vero curatur. sed vivere despiciatur.

Disce sed a doctis/indoctos ipse doceto. Propaganda etenq; rex doctrina bonay.

Dic docet nos autor ut nos addiscamus a sapientibus non a stultis / non vita / sed veritate. quia dicit salomon. A sapiente tuum perquire consilium et illud instrue desolatum. et hoc est [indoctos ipse docero] et post hoc sequitur [doctrina bonarum]. id est scientia] est propaganda id est dilatanda alij s. quia ut predictum est. scientia est nobilis animi possessio tc. Et alibi. Scire tuum nihil est nisi scire tuus sis et alter. Ut aliter [disce] dixerat autor superius disce aliquid. Dic autem docet nos a quib; debem⁹ discere. s. a docto rbo et exemplo. qd pl⁹ val⁹ doctrina exēplo. vii [disce h; a doctis] i. consilium / quere a discretis et a sapientibus. quia sepe rogare tc. [propaganda] id est dilatanda et publicanda. Unde conditor ta bescit. vulgata scientia crescit. Et contra doctrina malarum rerum est excipienda vel errirpanda sicut heresis tc. Versus. Scire ruades querunt / quod docti nos docuerunt. Ut successorum fuit doctrina bonorum tc.

Hoc bibe qd possis si tu vis vivere sanus
Mortbi causa mali ē hoīm qnq; voluptas

Preceptum est ut in potu mensuram et temperantiam teneam⁹. et sic de crapula desuader. quia ut dicit multi per crapulam perierunt: quia dixerat superius [vino te tempora] modo repetit illud quod dixerat dicens hoc bibe quod id quantum [potis] id est sustinere. qd non ad superfluitatem sed ad nature exigentiam et temperantiam et non ultra. Vnde sic bibe hoc quod possis. id est potens sis id est qd potentiam habebas ad regendum te: et ut potestiam tenebas. quia quando aliquis est ebrius non est potens sui quia superfluitas vini austert homini potentiam et valorem. Unus omnis. Leta tibi a nobis dabitur mensura bibendi. Officium prestant mensq; pedesq; suum [si tu vis vivere sanus. id est si tu vis ducere vitam salutarem et in columē: tam in corpore & in anima. vnde salomon. Unum et mulieres apostatare faciunt sapientes] quecunq; voluptas. id est superfluitas bibendi vel comedendi est causa mali morbi. scilicet corporis et anime. vnde. Rationis vite sepulchrum ebrietatis. Walki enim per potus superfluitatem incurvant egrediturque eos ad mortem ducit. namque quecunq; voluptas. id est quecunq; superfluitas est [causa]. id est materia l malo morbi. id est infirmitatis. vnde Galienus dicitur respōditse cuidam querenti de morbo sic. Abstinencia est summum: et summa medicina. vel si vis vivere sanus. id est sapienter et honeste. quia quecunq; voluptas. i. omnis superfluitas comedendi vel bibendi est causa mali morbi. et luxuria que per cunctis est damno sa. Unde in esu et potu regnum dei non possidetur. Bibere equum cum est ad plura. Bibere est proprius vivere vel aquam propter transglutinare. Item bibere idem est qd intelligere. Alexander. Itaq; hic dicentem vigili bibit aure magistrum. Item bibere mustice accipitur ut in euangelio. nisi manducanteritis carnem filii hominis et biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis. Itud exponitur primo ad litteram / et sensus potest esse talis. nisi manducaueritis carnem filii hominis et biberitis eius sanguinem. id est non eritis de ecclesia vnitate. Item bibere idem est qd incorporari. vni in euāgelio. Non bibam amodo de hoc genitumne vni. donec bibam illud nouū vobis cu[m] in regno patris mei. i. nō incorporabo mihi vitā donec bibā tc. Item bibere ē suscipere passionē. vni in euāgelio. Potestis bibere calicē quē ego bibitur⁹ suj. suscipere passionē. Item bibere idem ē qd instrui. vni in euāgelio. Si quis fuerit veniat ad me et bibat. i. qui considerat doctrinā veniat et instruatur. dicit g⁹. H[ab]e qd possis si tu vis tc. Alij t[er]p. Sanior et potes si cu[m] modicamie potes. Dat penas mītas numis accumulata voluptas tc

f. 112v Laudaris quodcūq; palā: qd cūq; pbaris.
Hoc vide ne rursus levitas criminē dānes

Precepit est ne quod prius laudauerimus vituperemus. quia criminē inconstante videremur reprehēndi. Debemus igitur considerare ne indignum laude cōmendemus. iuxta illud. Qualiter cōmendas / et qualiter vituperas aspice. Seneca. ne extolles alii quem. nec vices. dicit ergo quodcumq; laudaris. i. laudaueris. [palam. id est coram multis] quodcumq; probaris. i. probaueris quo ad facta. vel [probaris. i. reprobaueris vel culpaueris] vide id est cause ne damnes prius laudatum culpando criminē leuitatis. id est inconstante. vel sic [laudaris] verbis que sunt bene dicta: probaris factis. quia sunt bene facta. quasi diceret: turpe ē illum quem laudaueris semel iterum reprehēdere. qd de incōstātia et leuitate vicio posses redargui. vnde versus. Tu non esto leuita laudanda docens bona quenq; et. Alij versus. Si quis dānavit qd primitus ipse probauit. Talis laudator leuitatis habetur amator et. Vide est verbum antiquum. et declinatur vido vido. quia aliter esset ultima longa de video et imperativo. vel est licentia poetica scilicet fistole figura.

Trāquillis rebus/que sūt aduersa caueto
Rursus in aduersis: melius sperare memēto

Dic precipit autorit de prosperitate et aduersitate nobis caueamus. dicit enim seneca. Noli tranquillitate confidere. memento et mare convertitur eodem dte et ubi luserunt nautigia ibi absorberunt. dicit ergo [caueto aduersa. id ē ne cadas in aduersitatem] in tranquillis rebus. i. in tempore prosperitatis. vnde in alexandro. Sub cardine cardo: sic nihil est firmum cui non metus esset ruine. Posit adhuc et. Item econtra [tranquillis rebus. i. tu existens in prosperitate] cane tibi de aduersis. quia dicit salomon. In die bonorum non sis immemor malorum. In contrarium tu existens in aduersis rebus] rursus in aduersis rebus] existens supple [memēto sperare melius. In tempore aduersitatis. id est noli desperare quin habeas adhuc prosperitatem. Oratius. Brata superueniet que non sperabitur hora. Et ouidius. Sepe creat molles aspera spina rosas. vel [tranquillis rebus. i. in parte que sunt aduersa. i. ad guerram] rursus [in tempore guerre] memento sperare [q; habebas salutem. vnde versus. Rebus tranquillis metus aduersus sub illis. Rursus in aduersis melius sperare supersis.

Discere ne cesses: cura sapientia crescit.
Rara datur longo: prudēntia tēporis v̄su

Dic iterū ad doctrinās nos invitat autor. Dic ergo ne cesses discere. i. sine intermissione doctrine et studio indulgere: qd sapientia crescit cura. i. studio curioso et mēto studij assiduitas et doctrine augmētū suggestit sapientie. dicit enī seneca. Nihil ē qd non expugnet statura expugnatio vel operatio et intenta et diligens cura rara prudēntia datur. i. acquiritur longo v̄su tēponis ergo multo minor breui v̄su tēponis. Et sic probable qd sit dicendum. vel rara. i. preciosa. qd quāto rarius tāto preciosius. p doctrinā diuinas ad scientię perueniunt permanentias. vñ v̄sus. Omne qd est rarū: pstat me iudice carū. Dic stradicit gallo. rufinus inuidus Contradicit regine vel legis gallo rufine. Quāuis te rarus credo valere parum. alijs v̄sus. Ut valeas: multūq; queas/ fili bone scire. Multa legas factio. cū sit modus iste perito. Item viue quasi cras moriturus. disce quasi semper victurus. vñ v̄sus. Viue causis vicio tāq; sis cras moritur. Intendēs studio: quasi vita nō caritur. Versus. Discat qui nescit: cura sapientia crescit. Crescit et augetur: si tēponis v̄sus habetur. vel sic. Nam datur immensus: in longo tempore sensus.

Parce laudato: nāz quē tu sepe probaris
Una die qualis fuerit monstrabit amicus

Precepit est ve in laudibus alter⁹ modestias teneam⁹. dicit. n. seneca. Parce lauda: vitupera parcus. similiter reprehēsibilis ē summa laudatio: vt imoderata vituperatio. dicit g⁹. [parce laudato] Parcere proprie et iniurias illatas remittere. vñ dicit quotidiane parce mihi dñe et. i. remitte peccatū meū. Itē parcere est suggestio onis maloz hominū: vel demonū cōtra bonū hominē refrrenare. vñ daniel. Ab occultis meis mūda me et ab alienis pce seruo tuo Itē parcere ē nō corrigerē: vt iste parcit v̄ge. Itē parcere idee est qd nō expēdere. vt ille parcat bursa. et inde derivatur parc⁹. ca. cū a quo parce aduerbiū: de quo habet hic[parce laudato et.] Beatus petrus dicit. Nemo ppheta ē in vita terrena. vñ v̄sus. Laudādi parc⁹: culpandi parctor esto. Peccatur: si nō assicvierq; mod⁹ et sequitur. Una dies qualis fuerit et. i. in tēpore necessitat⁹ apparet amici cui fidelitas v̄l infidelitas. qd aux⁹ in fornace: fides in angustiā cōprobatur. Thobias. Bursū in fornace: fides angustiā nitet. In tēpore felici nō cognoscū amici. Sorte patet milera

que si delectio vera | parce laudato | i. mediocriter ponendo sepe
rametis. quidam sit qui ultra modum laudat qd est viciosus | una dies
id est vni diei mometum forte | mōstrabit. i. ostendit | qualis fuerit | siue
bonis siue malis amicis | que pbaris. i. pbareris sepe: qd in unius
dies mometo poteris pbarare forte amore ipsi que sepe laudantur.
qd non faciunt anni: qd facit una dies. vñ s̄ s̄. Tu caueas dicit:
quantum te semper amavit.

Ne pudeat que nescieris: te velle doceri. Scire aliquid laus est: turpe nil discere velle

Dic docet autor: ne propter pudore desistam addiscere que nescimus. Quidam enim sunt qui malum nescire qd inquirere et addiscere. dicit ergo | ne pudeat te doceri que nescieris laus est | i. laudabile et vultus est | scire aliquid | i. aliquantulum habere scientie. vñ s̄ s̄. Discere querere sepe reuelare sit tibi cura. Nec tria sunt via qua sapientia sit valutera. dicit ḡ | ne pudeat | ne ascribatur tue stulticie. vñ s̄ s̄. Sapientias atq; doctrinā stulti despiciunt. et ne ascribatur arrogante et superbie. vñ idem. Arrogancias et superbia et praua vita et os lingue: detestantur sapientias | scire aliquid laus est | qd inde laudatur sciens | turpe est nil discere velle. i. pcam qd nolles addiscere h̄ in se ignorantia vincibile qd est maximū pcam. Unū sciendi est qd duplex est ignorantia. Quedam necessaria qd vitari non potest. et hec dū inuincibilis. qd n̄ potest vinci studio vel alio modo: et talis non est pcam. Alius voluntaria siue vincibilis. qd doctrina vel studio vel alio modo vinci potest: et talis est pcam. vñ s̄ s̄. Tres infelices in mundo dicuntur esse. Infelix qui multa sapit: nescitq; docere. Infelix qui pauca sapit: spernitq; doceri. Infelix cui p̄rodest sapientia nulli. alij s̄ s̄. Ne pudeat queri que nescis arte doceri. Qui sciens laudatur: qui nescit vituperatur. Ites plus est omni re sapienti plurima scire. i. omnes dinicte succubunt philosophie. plus qd diuidas scire valere scias.

Lu venere et bacho lis est: s̄ iūcta voluptas Id lautum est animo cōplectere: s̄ fuge lites

Lu venere et bacho lis est | i. cū luxurioso qd si h̄ sit luxuriosus et
zelotipus et bilinguis et sit linguosus erit. Ites lis est cū bacho. i.
cū ebrio: qd aliquis ebrius est et iracundus: insano et iurgiosus erit. vñ
Jurgia scipue vino stimulare cauet | sed iūcta voluptas. i. vnum
sequit ex altero qd ebriosi sunt luxuriosi. vñ illud. Utter mero cu
boq; eltuas de facilis spumat in libidine. vel aliter | cum venere et

bacho. lis est | qd ultra modum potus: opus venēris non potest p̄cere
Et sobrium maiorem habet voluptatem et effectum et ebrios. vñ' ouidius
Aut illa ebrietas: aut tanta sit ut tibi curas. Eripiat eccl. | s̄ iūcta
voluptas | qd si vici sumat in magna quantitate non ultra mensuram
sic opus venēris potest p̄cere. vel | voluptas. i. utilitas vel delectatio:
qd in vitroq; est utilitas. in venere quantum ad plenam si non exercetur
superflue. in bacho est utilitas. qd potest moderari necessarius est hoc. sed
inde non est potus abusus | cōplete in alio modo qd lautus est. i. mun
dus. et de a lano. as. i. diligē constitutae et sobrietate: non immodicaz. Sa
lom̄. Qui ingreditur ad vroxē proximi sui non erit mundus: cū p̄tege
rit vel tergerit eā. vel | lautus. i. laudatus p̄ sincopā. i. laudabile et
amabile. i. sobrietate venēris et bachi | sed fuge lites | Si enim hec
duo ultra modum sumantur lites fiunt. s̄. vinus et luxuria. vñ salo.
Summopere caue iurgia. nam contra parem contendere ineptus
est. cum superiori furiosus. cum inferiore sordidum eccl.

Demissos animo et tacitos: vitare niemēto Quo flumen placidū: forsā latet altius vinda

Ut nimis simplices et assidue silentes evitem⁹ docet nos autor.
Sunt enim quidam qui vulpina/ sub specie pollent colubina. dicit ḡ
In niemēto vitare de. et ta. | qd non credas eis nec socieris | animo. i. in
tentione aliquid | demissos et tacitos. i. nimis humiles et ultra mo
dū silentes: sicut sunt hypocrite. vñ. Quilibet hypocrita/specieten⁹ est
heremita. mente tū tacita/ later anguis habens aconita. q. d. noli
credere illis qui celant que in coade cogitant. vnde. Non te decu
piant animi sub vulpe latentes. Impia sub dulci melle latent. vñ
de. Attendite a falsis propheticis qui veniunt ad vos in vestimen
tis divitum: intus autem sunt quasi lupi rapaces. et qd vitandi sunt
huiusmodi homines ostendit per metaphoram sumptum a flu
mine currente leviter dicens | quo. id est in quo loco | flumen est
placidum vnda latet/forsan altius. id est profundius qd in illo lo
co quo impetus currit. vel sic | flumen | quod est | placidum vnda
id est per vndam. id est quod non est rapidum | latet forsan altius
id est profundius qd crederes. vnde. fac tibi dewites sub falso no
mine mites. Nec credas vndam placidam non esse profundam.

Lu tibi displiceat rerum fortuna tuarum. Alterius specta: quo sis discriminē peior.

Preceptus est ut cui paupertatis vergentia nos aggrediat alioz tuorum
tumis nro pformem pferendo: ut paupertate nram leui patimur.
qz de leui cōmuniā rāgū. dicit gō. [cū fortuna]. i. cu stat[us] tuarū
rex. i. niale se habet. vel [cū fortuna tuarū rex displiceat ubi vni]. i.
si mala fortuna sit in diuīca[re] et alijs reb[us]. specta. i. considera diligē
ter quo. i. in qua revl quod tu sis peior. i. infelior[us]. discrimine. i.
dāno vel piculo alteri. q. o. considera alioz discriminina et inuenies
multos meliores et nobiliores te: qui sunt infeliores & tu. et ita
poteris leui dolere et ab displicebit tibi fortuna mihi. vñ. felix que
facit aliena cūpula cautū et eccl̄eso. vel specta. i. considera quo
discrimine alteri. i. qua dñs alteri. sis peior. et inuenies aliquem
sis adiutoris. vel si nō es peior vñ. infelior oībus: nō debet ubi
displicere res tue vel fortuna tuarū rex. vñ sic quo discrimine. i.
q. peccato tuo. tu sis peior statu alteri. vel q. discrimine alteri
id ē q. pcto alteri. sis peior. q. pcto alteri spesist sepe hoīes
vnde ouidius. Alioꝝ respice caſus. Conſcius ipse feres leui cōda
tangunt. vnde. Si cōfliari: et rerum damna sequaris. Vñ te so
lentur: qui peius habere videntur.

Qd potes id tempta: nā litt⁹ carpere remis. Tutius ē multo: q. veluti tendere in altū.

Dic precipit autor ne op⁹ aggrediamur virib⁹ incōuenientib⁹ ad fū
nem ducere habēdo fiduciā. Quid ē fiducia. Fiducia ē certa spes
animi. pducēdi ad fines res inchoata siue rez incepta. q. officiū si
ducie est ad cōfumationē rei festinare. vñ lucan⁹. Nil credēs actu⁹
cū quid supereret agēdū. Et alibi. Incepans op⁹ lūmas spectare
memēto. Incipit sī leta pfecta manu. vñ. Tunc ē aggredi parū
& magna. q. magnū magna decēt. et oppositiū: parū parua decēt
dicit gō. tempta id qd potes. supple cōfumare. i. aggredere illas rem
quā tu potes ducere ad effectū. q. tutius ē hoc oīdit p metha
phorā dices. nā tutius ē carpere litt⁹ maris. i. secur⁹ ē multo na
uigare circa litt⁹ maris. & velsi cēdere in altū. i. in mare pfundū
sc̄ & nauigare in medio maris: vbi ē magnum periculum aliquo
cens. vnde versus. Illud temptabis fieri: quod posse putabis.
Tutius est prior: tem̄per maris ire per horam.

Contra hominē iustū: praeve pteſere noli. Semper enī deus iniustas vlciscitur iras

Preceptū ē ne iniuste et innoceſt viuēntib⁹ molestia inferam⁹. q.
boni a malis despiciuntur. vñ salomō. Ambulās recto itinere et tu
mēs deū: despiciunt ab eo qui infamis graditut, vñ casto ayicio

sto volēs retinuerē fidū suū: phibet ei ne pteſet cōtra iustū: nec
eis despiciat. q. de⁹ accipit vltione de illis qui cōtra iustos pteſe
vñ inbī vindictā: et ego retribus dicit de⁹. Ite, pspicuit oculū superi
mortalia iustū. Nota q. hō qñq: ponitur in plenitudine sue signi
ficationis in qua cōp̄ehendit totā vñā specie: vñ oīs hō ē alia. qñ
qz ponitur pro digniori parte hōlvet in aleph. Interioꝝ sibi sumat
hō zc. i. alia. Qñq ponitur in designatione exterioris pris. vñ apo
stolus. Qui distinguit inter hominē et exteroꝝ et interioꝝ. q. inte
rior ē alia. exterior vero corpus. Item hō pstat ex quatuor elemēt̄
sicut alia corpora. terra ē in carnē. humor in sanguinē. aer in spiri
tu. ignis in calore. Ite hō pstat ex mortali et immortali. et diffiniſ sic
Dō ē alia rōnale mortale fēſibile disciplineqz capax. qui in genio
valeat arub⁹ cognitio rex: quicquid agere debet eligit ut si quid
sit inutile ptepnat. cōtra hominē iustū. i. animā. dicit ergo. noli
pteſere. i. pteſionē cōmouere. praeve. i. iniuste et nūq cōtra hoīes
iustū. i. sanctū et religiosū qz deus iniustas vlciscitur iras. i. vlti
one de ira iniuste illis. vñ habem⁹ de sancto brictio: qui sanctum
martinū deridebat: qui cū flagellabatur ait. hoc merito patior q.
peccavi in sanctū dei. vñ iustū. Aspiciunt oculis. superi mortalia
iustū. Alij versus. Multum delyras: si iustis porrigit iras. Iras
nō iustas: dominus damnavit multas.

Ereptis opibus: noli merere dolendo.

Sed gaude potius: tibi si cōtingat habere

Dic docet nos autor potius gaudere de habitis vel inuenientis &
dolere de amissis. et hoc est cōtra auaros. q. dī: grauius torquetur
auar: amissis memores & delectatur habēdo. et alibi. Ploratur la
crimis amissa pecunia veris. vñ hō debet esse fortis et pstantis aīo
sicut iob qui mutabilitatē rerū cōpalivū parupēdit: dices amissis
reb⁹ suis. Dñs dedit: dñs abstulit sic nomēdū bñdictū. vñ quidā
p solās quēdās de morte filij dicit. Noli flere q. talē filij amissisti:
sed gaude potius. q. talē genuisti et habuisti. dicit ergo. noli mere
re dolēdo. i. flere sed gaude potius. & doleas. q. o. poti⁹ gaudi
dūs est de habitis & de amissis doleas. vñ quidā sapiens quidē
bat mortē filij ait sibi ipsi. Noli lugere vel tristari. q. filii amissisti
sed gaude, zc. vnde. Luctum depone pro rerū perditione. S̄z gau
debis potius super hoc quod habebis.

Et iactura grauiſ/que sūt amittere dānis Sunt quedā q̄ ferre decet paciēter amicū.

Tactura est proprie illud quod naute periclitantes iactat in mari. Sed hic ponitur propter modum. Tela tactura venit gratis et in danis quod peruenit ex improviso. Grauis habet multas significaciones. quicquid non tam ponderositatem: ut onus est graue. i. ponderosus. quicquid notat peccatum. vnde alegra. Namque est peccatum et ab aliis potest ferre grauis. quicquid id est quod pressus: ut tunc nocte grande somno tecum. quicquid idem est quod iracundus: ut iste est grauis familiæ sue. quicquid difficultatem: ut lectio est grauis. i. difficultus. quicquid dicitur: ut ista mulier est grauis. quicquid molestus: ut cum deo noli esse mali grauis. i. molestus. quicquid id est quod de nos est ut tactura est grauis. i. danosa. Tercies quicquid id est quod odiosus: ut cum deo tunc est grauis ad videlicet mala. quicquid deo grauis ratione peccati: ut populo graui iniquitate. quicquid deo grauis ratione tutie. vnde in psalmo. In populo graui laudabo te. Cuius lege sic grauis tactura est amittere ea que sunt. s. i. ea que aliquis habet si sunt magna et peccata. et sunt aliqua non ita magna que si amittantur debet amicorum supple sui ferre. i. sustinere pacienter. quod hoc amicorum sui est qui non trascitur sine causa. vnde Iustificati abs re noli vel aliter grauis tactura est. i. magnus incommodum est et etiam danosus est amittere. s. i. perdere danis. s. i. ad danum hominis. vel danis. s. i. prauis visus. vel danis. s. i. ad danum suum haberi que vere sunt. s. eterna gaudia. Sunt quidam alia scilicet temporalia que si amittantur decet hominem amicum. s. i. ferre. s. i. sustinere pacienter sicut iob. qui ait rebatur misericordia domini dedit domini abstulit: sit nomine domini benedictus. vel aliter grauis tactura. s. i. maximus danus est amittere. s. i. recipere ad visuram danus id est ad danum suis ea que sunt homini necessaria. quicquid sunt quidam sicut paupertas et huiusque decet homines. Amicorum s. i. ferre. s. i. Iustificare patienter. ut qui habet non vendat et alienas pecunias. non recipiat ad visuras. vnde est. Infantes nudus tecum. vel aliter tactura grauis est. s. i. magnum damnum. s. i. inter damna que sunt amittere. s. i. perdere amicum. vnde salomon. Omnis tempore diligenter est amicus. Et sunt quidam scilicet alie res que si amittantur debet ferre. s. i. sustinere pacienter. s. i. Vnde sunt quedam que ferre decet. s. i. amicorum si aliquis est iratus. vnde versus. Non est causa leuis damnose perdere quevis. Quidam postulat: pacienter quisque amabit te.

Tempora longa tibi: noli promittere vite

Quocumque ingredere sequitur mors corporis umbra

Dic docet nos auctor: ne confidamus in vita humana. quia dicit beatus gregorius. Brevis est huius vite felicitas et gloria secularis. inde salomon. Ne glorieris in crastinum ignorans quid supervenientur.

dies part. vnde noli promittere tibi longa tempora vite. cuius nihil sit certus morte et nihil incertus hora mortis. praeterea impossibiliter est scire diu vivere. Sed possibile est innueni cito mori. quocumque supple loco [ingredieris mors]. i. necessitas moriendo. sequitur sombra corporis. i. corpus quod est velut umbra. quod cito transit. vnde qui clam. Tlos leuis umbra sumus. nos apti turbine fumus. Et nihil est fumus. nos nihil ergo sumus. vel sic: nihil nisi terra sumus et terra quid est nisi fumus. Et nihil est fumus. ut supra. Mors in hoc loco ponitur per necessitatem morendi. quod ubique ingreditur hoc in actu non moritur: sed semper comitas hominem necessitas morendi. de qua deo in genesi. Quacumque hora comedentis morte morientis ad est necessitate morendi subiacebit. vnde auctor: noli promittere tibi sperandum longa tempora vite. s. i. eternae quod vere sunt longa. si non cessas peccare. quod quicunque modo tu ingredieris existes in peccato mors. Item sequitur umbra corporis. quousque puniari in corpore et anima. vel mors. i. dyabolus qui est causa mortis. et de ab adam usque ad ephrem regnavit mors. dyabolus qui sequitur umbra corporis. tui nec dimittetur donec puniatur in futuro. vel aliter tempora longa. Scriptus est mors et vita in manu dei sunt. quicunque ingredieris. i. ambulabis. sequitur mors corporis umbram. quia sicut umbra sequitur corpus. ita mors sequitur hominem: quia ubi homo ibi periculus. vnde dominus. Non tibi confidas quod multo tempore vivas. Nam quo quis quis abit mors post vestigia vadit. Item preterit hic vita velocius missa sagitta. Est hic vita brevis transit ut aura levis. Alius dicitur. Nunquam promitte longe tibi tempora vite. Nam quicunque das gressus te mors comitatur.

Thure deum placat vitulum sine crescat arato

Ne credas placare deum: dum cede litatur

Dic docet nos auctor: placare deum thure. i. pura mente et non vitulo immolato. quia sacrificium deo spiritus turbulatus cor etrum. primo legitur iuxta lnam. et quod lectura illa est brevis. ideo leuiter illam pertranseo. Sed allegorice sic potest legi vel intelligi per vas in quo portatur thus: mens pia designatur. quia debemus habere mentem elevatam ad celum per contemplationes nostram. per thus orationem et devotionem mentis. quae debemus ad deum effundere. vnde in cantico: que est illa que ascendit per deum. Tertium sicut virgula fumi ex aromatis mirre et thuris. per mirram mortificatione carnis designatur. per thus devotione. per ignem quo ascendit thus intelligimus supernum amorem et dilectionem. vnde versus. Difficilis sunt vas. thus. ignis. nam vase notatur.

Mors pia thure fecit igne supn^o amor. vñ lege sic placet deus dñs
re. i. mētus denotione. vel devona habet. z. fine. i. percutit vulnera
id est mētus tuus a p̄ctō alienā crescat. I p̄ bona oga Laratru. i. ad por-
tādū ingū dei. Per vulnera intelligitur hō q̄i ē a p̄ctō alieno. vñ
david. Imponet sup altare tuus vulnera. i. viros iustos a p̄ctō abe-
nos ponet angeli sup altare. i. sup altā hierusalem ne credas pla-
care deus dñs cede litatur. i. nō credas q̄ deus sit placabilis p carnis
affectionē si nō fecerat devotio. Ouidi. Ante deos homini q̄ dñs
liuere valeret. Far erat et puri liquida mīca salis. aliter thure deus
placit. i. mitiga deus thure inciso in igne. fine vulnerū. i. define vita-
luz tuum. crescat oratio. i. vi ap̄p̄ sit ad trahendū aratru. ne crea-
das placere tc. i. molitor cede. i. molitatione alicuius alatus. vnde
Cicēna seruit dñs. tib⁹ sacrificet. Nūq̄ letat dñs cū cede litatur.

Lede locum Iesus fortune cede potenti.

Ledere qui potuit/ aliquā prodesse valebit
[Lede locū Iesus]. i. da locū Ieso vel ledēti quoq̄ sit tēpus. vel
[Lede] iei humiliando te. vñ salam. Ubi ē humilitas ibi ē sapientia
humilia te ergo in osbus q̄i qui se humiliat exaltabit/ z qui se ex-
altat humiliabit. vñ aug⁹. Qui sine humilitate ceteras vñutes cō-
gregat: quasi puluerē in aere portat. fortune cede potēti. i. foeti et
nobili. q̄i ditior et potentior et te. ledere qui potuit tc. vel aliter [tu]
Iesus cedes. i. da locū ei qui te lexit. fortune potēti. i. felicitati illi
qui felicior vel potentior et te. vñ dñs. Nō vñcisceris: quis tu le-
sus habens. Qui lexit temere: potenter q̄nq̄ valere.

Cuz quid peccaris: castiga teipse subinde Elunera dū sanas/dolor ē medicia dolori

Dic docet nos autor q̄ post peccati corrigam⁹ nos. Et similiter
ad verā confessionē nos inuitat dices. Cuz quid peccaris. i. peccaueris.
I quid. i. in aliquo castiga teipse. i. i. in cōuertendo de te peccato
[subinde]. i. post peccati castiga s̄in q̄ stitendo ore. penitēdo co-
de. satisfaciēdo opere. q̄i aliter nō bene penicebis. vñ. Coz cōp̄un-
gatur/ os dicat: opusq̄ sequatur. Et licet correctio sit aspera tñ ē
bona/ et mitigat viciss. q̄d ostēdit p methap̄. oram dices. vulnera
dū sanas. i. peccata p confessionē oris. partitionē cordis. et opis sa-
tisfactionē. dolor est tc. Ut corp⁹ redimas: ferris parta-
ris et ignes. Alibi: Asperior sanat grauiores potio morbos. A si-
mili de confessione. vñ aliter inde. i. postea: q̄i quis correctio sit as-
pera tñ bona ē. et hoc ostēdit p methaphoram. Dolor ē tc. i. dum

sanas vulnera. f. medendo dolorem. Medicina enī egrotanti im-
posita dolore infert: sed postea ipsū dolore sanat et emendat. ali-
bi. Si peccaueris te reprehendes: et conscientia te remordeat. et hec
enī peccati sanatio. vnde versus. Quādo peccatur: correctio mul-
ta sequatur. Sanat languorem: faciens medicina dolorem.

Damnaris nūq̄ post longū tēpus amicū.

Abutauit mores: f. pignora p̄ia memēto

Noli lenti occasione ab amicicia desistere. q.d. Si aliquis q̄diu
fuerit in amicicia tua et post peccet in te: cōdona ei. quia mutauit
mores. f. odiēdo illis q̄e pr̄ius amabat. Sed memēto prima pigno-
ra. i. primā amiciciā sc̄i primū pignus tc. [D]amnaris. i. nūq̄ dāna-
bis illis quez a puericia habuisti amicū: et noli aliqua occasione
ab eius amicicia desistere. quia mutauit mores. f. i. te obliuiscēdo
vnde versus. Non est antiquus a te damnandus amicus. Muta-
vit mores. effectus cerne paores.

Gracior officijs quo sis mage carior esto.

Ne nomē subeas: quod dicitur officiperdi.

Gracior officijs tc. i. fac te esse gratum et memoē beneficij accep-
ti a te/ et ita amaberis. q̄i munera sūpta ligant. esto gracior. i. am-
cabilior. officijs. i. operib⁹. [Quo]. p. vt. ve. sis mage carior. i. magi-
carus. ue nomē subeas qd̄ dī officip̄di. i. officiū pditū. et nomē
indeclinabile oī generi. et potest adiūgi cūlibet casui. Et f. officip̄
di qui nō remunerat sibi seruitutē. vel qui pdit opera vel officiū
q̄i p illis nullā sequuntur remunerationē. vt aliter sis mage carior
officijs. f. opib⁹ tibi exhibitis. i. vt illi qui tibi aliquid debuerint:
mel p̄ament te post mun⁹ datū tibi: f. illud mun⁹ qd̄ tibi dederunt
[ne subeas nomē qd̄ dī officip̄di. i. ne voceris hō officip̄di. i. tal q̄
officiū tibi exhibūt pdat. Et sic officip̄di ē nomē indeclinabile ex-
duob⁹ obliquis p̄positū. Officip̄di dī illud qd̄ nō remunerat/ quā
do aliquis perdit operas dando alicui. vñ dñs. Officijs gratias
sue: vt fias adamatus. Ne possit verū iam te super officiperdi.

Suspect⁹ caueas: ne sis miser oībus horis

Nā timidis et suspectis: aptissima mōrs est

Suspect⁹ caueas. i. suspicione. ne sis miser oībus horis. q̄i qui
sem̄ in suspicione ē miser efficitur. nāl timidis et suspectis aptissi-
ma mōrs ē. i. suspectiosis. Nā mel̄ esset talib⁹ mori f. sem̄ vivere
in timore. vel caueas suspectus. i. ne sis suspectus. vnde versus.

Suspectus semp: cur sis miser ipse libenter. Nam mors apta querit
dem/suspicio constat eidem.

Lū fueris seruos proprios mercat? illi v̄sus Et famulos dicas: hoies tñ esse niemento.

Ad humanitatē invitat nos autor dicens ne nostros famulos du-
cam⁹ in cōceptu: cū eiusdē sim⁹ nature. Quis ve dī in Genesi qñ de⁹
creauit oēs hoiles: nullū creauit nobiliorē altero. Et cū sumo cre-
atore originē habeam⁹: et oēs frēs sum⁹ ideo dicit: cū fuerit seruos
pprios mercat⁹ in v̄sus. i. ppri⁹ v̄sus v̄l seruitur: hoies tñ esse me
mēto ih̄ seruēt tibi erga eos age hūanitatē. vñ v̄l. Lū sis mercati-
cus famulos: seruosqz lucrat⁹. Sūt hoiles isti: p̄cio quos sic h̄sisti

Quāprinū rapiēda tibi ē occasio primia.

Ne rursus q̄ras/ que iam neglexeris ante.
Cōstruel prima occasio. i. prima oportunitas facit hoc qđ tu disde-
ras: et rapiēda. i. aggrediēda. q̄rum⁹. i. cito vel velociter ubi. i. a-
te cū occasio boni opis veneretib⁹. vñ lucan⁹. Tolle moras: sēp
nocuius differre paratis. Ne rursus. i. postea cū voluerit facere illud
v̄l h̄re de q̄. p̄ri⁹ habuisti possibilitatē q̄ras. illud et nō inuenias.
vel q̄ras: et inuenias que iaz neglexeris. i. omiseris ante. vñ v̄sus
Que tibi queqz datur occasio prima petatur. Ne repire velis/ que
neglexisse videris tc.

A morte repentina noli gaudere malorum Felices obeunt/ quoru⁹ sine criminē vita ē

Vic moner nos autor ne morte alicui⁹ mali subitanæ gaudiam⁹
qz t̄ similiter h̄d felix p̄t mori. vñ quidā. Oēs credere mori: mors
nulli parcit honori. Oēs maiores: mors occupat aeqz minores.
Equa falce secat: humiles: maiorib⁹ equat: et alibi. Quicquid agas
memor mēte teneto mori. vñ noli gaudere maloqz morte repentina:
Id ē subitanæ mori⁹. i. hoīm. scriptū ē enī. Noli gaudere v̄ morte
ip̄imici tui sc̄ia qz oēs hoiles mori⁹: et iaz felices. i. b̄ti | obeunt
i. moriſſur. Quoz. i. felicib⁹ vita ē sine criminē. i. sine patō. cū ḡ
tā boni q̄ mali moriantur null⁹ mors gaudere debes. vñ v̄sus. Ad
subitam mortem/ prauos venisse quid optem. Occidit iuulius:
necnon sine crimine iustus.

Lum coniūx tibi sit/nec res fama laborat.
Titandum ducas inimicum nomen amici

[Lū] diūx ubi sit nec res. i. pecunia. i. cū sis paupl̄ et fama laboraſ.]
qz hoiles male loquās de ea. v̄l dicens te esse duuitē cū nō sis [du-
cas. i. dignū iudices] vitiadū nomē amici. adulteri finges se esse
amici tuū [inimicū]. ubi. qz reuera inimic⁹ ē adulter et nō amic⁹. qz
v̄xoris tue significat se esse amic⁹. v̄l aliter. [cū] diūx ubi sit. i. cuž
fama p̄iugis laborat. i. et fama mēdialē ea et sit falsa. vñ dī. Uerū
dicens nō laborat nec res. i. nō sit ita in reuertitate. i. v̄xoris tua non
talit qualib⁹ et fama] vitiadū ducas. i. vita] ne ducas nomē amici
inimicū]. i. inimicū. q. d. ne facias de amico inimic⁹. qz cā v̄xoris
tue nō fudit se esse amic⁹ tuū. qz falsus ē qđ de ea dī. vnde versus
Junctus ad v̄porem turpem vitabis amorem. Ne labor incumbat
qui rem famamqz retundat tc.

Lū tibi cōtingat studio cognoscere multa Fac discas multa/vita nescire doceri.

[Lū] tibi p̄tingat tc. i. q. d. noli sup̄ire si tu sc̄ias aliquid/ s̄mo ve-
lis sc̄iēta tua amplificare semp addiscēdo/ et alios instruēdo. vñ dī.
Exerce studiū tc. i. dicit ḡ: cū tibi p̄tingat. i. acciderit cognoscere
multa. i. res multas studio. i. p̄ studiū fac discas tc.] noli sup̄i-
re inde sed te p̄ nesciente reputa vita. i. cōque] nescire doceri. nō p̄
hibedo alij⁹ audit⁹. i. res audit⁹. vñ v̄sus. Nemo sit oblit⁹/ cuž
fuerit multa perit⁹. Quin pl⁹ addiscat: nec discere queso fatiscat.

A miraris v̄bis nudis me scribere versus. Hec breuitas sensus/ fecit p̄iugere binos

finiturus autor opus subū/exclusat se qz loquit adeo breuiter: di-
cēs nō hoc fecisse ex negligēcia/ s̄ ex s̄lus breuitate. vñ dicens Mi-
raris v̄bis interrogative potest legi. q. d. nō tebes mirari me nō
ampli⁹ vel pl̄ixus tractasse hoc enī. feci ppter sensus mei breuia-
tem. qz nō suz magn⁹ poeta. vel ppter paruitatē sensus mei/ me nu-
dis. i. apertis. vel nō sentenciolis. et ita evitare arrogātias. et sequit⁹.
[Hec breuitas sensus. i. s. v̄ breuiter doceret] nudis. i. apertis] fe-
cit p̄iugere binos. qz bini et bini p̄iungit sunt seriatim. ad ostēden-
dūz quid agendūz/ quid fugiendūz/ quid tenendūz/ quidne imita-
dūz fit filio et nobis/ quos sub persona filij instruere intēdebat. vñ
v̄sus. Nullus miretur si carmen nudū habet. Mens pauprina: cō-
iungit carmina bina. Explicit gloſule cathonis. et declinat
explicit explicitū: nō pl⁹ inuenitur: et ē v̄bz defectuum.
Deo graciās.